

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1907

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1908

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

42 — ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ — 42

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὁ τάφος τοῦ Γεωργίου Φραντζή ὑπὸ Σ. Κ. Σανιλλοσοπούλου καθηγητοῦ	Σελ. 513
Ἐκ τῶν Ἀπομνημονευμάτων Βαναγῶ. Ἀξιωματικοῦ (μετάφρασις) 1832—1835.	523
Ἡ διῶρυξ τοῦ Παναγᾶ (μετάφρασις Ω.)	533
Ἐντυπώσεις μετανάστου : Ἡ βασιλεία τῆς Ζαχάρως ὑπὸ Ρ. Δημητριάδου	544
Ἡ γλῶσσα τῶν ὀφθαλμῶν ὑπὸ Διονυσίου Αὐρίτσα ὀφθαλ- μιάτρου	553
Ὁ θηριοδασκτῆς Διήγημα Ἀγγλικόν (μετάφρασις Χ.)	561
Χρονικά	570
Ἀναγνωστήριον : Ἑνὶ περιοδικά.— Ἑλληνικά περιοδικά . . .	574

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΟΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

42 — ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ — 42

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ 4 ΔΡΑΧΜΗ

Διὰ τὰς λοιπὰς χώρας φράγνη χρυσᾶ 12

ΟΙ συνδρομηταί της "ΜΕΛΕΤΗΣ", λαμβάνουν δωρεάν και τὰ Φέλιπα Βιβλία.

Οἱ Διδάσκαλοι τοῦ Γένους: Κωνσταντῖνος Κούμας ὑπὸ Περ. Κοι-
τογιάννη.

Τὸν 1908 ἀεθλοῦσαν τὰ ἑξῆς βιβλία: ἀρ. 91-92 (διπλόν), Ὁ Καποδίστριας
ὡς βασιλευσθεῖς τῆς Δημοτικῆς Ἑκπαίδευσεως ἐν Ἑλλάδι, ὑπὸ Α. Βελή. —
Ἀριθ. 93, Τὸ Ἑμπόριον ὑπὸ Στ. Θεοχάρη. — Ἀριθ. 94, Ἑθνικοὶ Ἐυεργεταί
ὑπὸ Π. Κοινογιάση.

ἀποτελεῖσθαι τόμον ἐξ 640 σελίδων πολυτελῶς δεδεμένον· δραχ. 10
διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην—φρ. χρ. 12 διὰ τὴν Ἀλλοδαπήν.
Μόνον τὰ πολυτελῆ περιβάλλομα δρ. 2 διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν
Κρήτην—φρ. χρ. 2 διὰ τὴν Ἀλλοδαπήν. Ἀπὸ πηλλυμένα ταχυδρομικῶν.

Ὁ Γεώργιος Φραντζῆς ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ ἔτος 1401. καὶ ἀπέθανεν ἐν Κερκύρᾳ εἰκοσιτέσσαρα περίπου ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς βασιλευούσης καὶ τὴν ὑποδούλωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, ἤτοι κατὰ τὸ 1477. Τὸ σφριζόμενον Χρονικὸν τοῦ, διηρημένον εἰς 4 βιβλία, ἀποτελεῖ ὁμοῦ μὲ τὰς Διηγήσεις τοῦ Ἰωάννου Κανανοῦ καὶ τοῦ Ἰωάννου Ἀναγνώστου ἓνα τόμον τῆς συλλογῆς τῶν Βυζαντινῶν ἱστοριογράφων τῆς Βόωνης. Τὸ Χρονικὸν περιλαμβάνει τὴν ἀφήγησιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ἀπὸ τοῦ 1258 μέχρι τοῦ 1476. Προτάσσει ἐν ἀρχῇ ὁ χρονογράφος ὀλίγα τινὰ γενικώτερα περὶ ἱστοριογραφίας, κατὰ τὸν τύπον καὶ τὸ παράδειγμα τῶν κλασσικῶν συγγραφέων, καὶ ἐξακολουθεῖ ἔπειτα ἐκθέτων τὸ πρόγραμμα οὕτως εἰπεῖν τῆς πραγματείας τοῦ κατ' ὠχρὰν ἀπομίμησιν τοῦ Θουκυδίδου ὡς ἐξῆς· «Οὕτω τοίνυν καὶ γὰρ Γεώργιος Φραντζῆς, ὁ χρηματίσας καὶ πρωτοβεστιάριος, καὶ Γρηγόριος τάχα (=ἔπειτα) μοναχός, ταῦτα ἔγραψα περὶ τε τῶν καθ' αὐτὸν καὶ τινων μερικῶν ἀναγκαίων γεγονότων ἐν τῇ τῆς ζωῆς μου χρόνῳ πρὶν τῆς αἰχμαλωσίας ἡμῶν καὶ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν. Καὶ πρῶτον μὲν διηγησόμεθα περὶ τῶν ἀφορμῶν καὶ αἰτιῶν τῆς τῶν Παλαίων

λόγων βασιλείας ἐκ τοῦ πρώτου βασιλεύσαντος ἐκ τοῦ γένους αὐτῶν ἄχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ πόσοι καὶ τίνες οἱ υἱοὶ καὶ θυγατέρες καὶ δεσπότης ἐγένοντο αὐτοῖς, καὶ τῶν γεγονότων πολέμων ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἀνὰ τοῖν δυοῖν αὐταδέλφοιν, τοῦ δεσπότης κυρίου Δημητρίου λέγω καὶ τοῦ δεσπότης κυρίου Θωμᾶ, καὶ ἐτέρων ἀναγκαίων καὶ μνήμης ἀξίων βούλομαι διηγήσασθαι».

Εἶναι λοιπὸν ὁ Φραντζῆς ὁ κατ' ἐξοχὴν ἱστοριογράφος τῶν Παλαιολόγων, καὶ ἱστοριογράφος μετασχὼν αὐτοπροσώπως τῶν πλείστων πράξεων καὶ περιπετειῶν, τὰς ὁποίας περιγράφει *quo-rum pars magna fuit*, κατὰ τὸν ποιητὴν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ διότι ὑπῆρξε φίλος πιστὸς καὶ συγγενὴς τῆς δυναστείας τῶν Παλαιολόγων, ἦτο παντὸς ἄλλου ἁρμοδιώτερος νὰ γράψῃ τὴν τραγικὴν καὶ θλιβερὰν ἀφήγησιν τῶν τελευταίων χρόνων τῆς Βυζαντινῆς ἱστορίας, νὰ πραγματευθῇ τὰ κατὰ τὴν πολυκύμαντον ἐκείνην καὶ ταραχώδη ἐποχὴν, ἣτις παρεσκεύασε τὴν δεινὴν πανωλεθρίαν, ἀφ' ἧς ἀρχεται τὸ μακρὸν μαρτύριον τῆς δουλοσύνης τοῦ ἔθνους. Ὅσα γράφει καὶ διηγεῖται ὁ ἀγαθὸς Φραντζῆς, εἴτε οἰκογενειακὰ εἴτε δημόσια, ὁδυνηρὰ κατὰ τὸ πλεῖστον, γίνονται ἀκόμη ὁδυνηρότερα, διότι προσδίδει εἰς αὐτὰ ὁ χρονογράφος τὸν τόνον ἐκεῖνον τῆς ὑποκειμενικῆς μελαγχολίας, διὰ τοῦ ὁποίου μεταδίδεται καὶ εἰς τὸν ἀναγνώστην ἡ λυπηρὰ διάθεσις τοῦ συγγραφέως.

Ἦτο συγγενὴς ἐκ γυναικὸς τῆς βασιλικῆς δυναστείας τῶν Παλαιολόγων, νυμφευθεὶς κατὰ τὸ ἔτος 1438. «Τῷ δὲ 6946» ἔτει (ἀπὸ κτίσεως κόσμου), λέγει ἐν τῷ Χρονικῷ, τῇ 26 Ἰανουαρίου μηνός, ἠυλογήθην ἐγὼ Ἑλένην τὴν θυγατέρα τοῦ ἐπὶ τοῦ Κανικλείου Ἀλεξίου Παλαιολόγου τοῦ Ἰβξαμπλάκωνος. Καὶ ἦν τῷδε τῷ συνοικεσίῳ παρὰ νυμφος ὁ αὐθέντης μου κύρ Κωνσταντῖνος, ὁ κατὰ τὸ ἡμέτερον ἔθος στεφανώσας ἡμᾶς». Ἀπέκτησε τέσσαρα τέκνα, ὧν δύο μὲν, ὁ Ἀλέξιος καὶ ὁ Ἀνδρόνικος, ἀπεθίωσαν ἐν μικρᾷ ἡλικίᾳ, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων δύο τὸν μὲν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν φίλτατον Ἰωάννην, ὅπως λέγει ἐν τῷ Χρονικῷ, ἰδιοχείρως ἐφόνευσεν ὁ ἀσεβέστατος καὶ ἀπηνέστατος Ἀμνηρᾶς, δηλαδὴ ὁ Μεχμέτ ὁ Πορθητής, ἡ δὲ θυγάτηρ Θάμαρ, μνηστευθεῖσα πρὸς Νικόλαον Μελισσηνόν, υἱὸν τοῦ μεγάλου πρωτοστά-

τορος Νικηφόρου Μελισσηνοῦ, συνελήφθη καὶ αὐτὴ κατὰ τὴν ἄλωσιν ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἀπέθανεν ἐν τῷ τοῦ Ἀμνηρᾶ σεραλίῳ ὑπὸ λοιμώδους νόσου. Σημειώσεως ἀξίον εἶναι ὅτι οὐδὲν ἀναφέρει ὁ Φραντζῆς περὶ θυγατρὸς Θεοδώρας, ὥστε ἡ ἡρώς τοῦ ὁμωνύμου μυθιστορήματος τοῦ Ἀγγλου Neale, Θεοδώρα Φραντζῆ, ὅπερ μετέφρασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὁ Χ. Α. Παρμενίδης, δὲν ἔχει ἱστορικὴν ὑπόστασιν, οὔτε ἐπομένως καὶ ὁ γάμος θυγατρὸς τοῦ Φραντζῆ πρὸς τὸν Ἀγγλον δὲ Ῥυστὼν ἀρχηγὸν τῶν Βαράγγων.

Ἀτελεύτητοι εἶναι αἱ οἰκογενειακαὶ συμφοραὶ τοῦ Φραντζῆ, ὅχι δὲ πολὺ διάφοροι θὰ ἦσαν καὶ τῶν πλείστων ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν αἱ περιπέτεται κατὰ τοὺς δεινοὺς ἐκείνους χρόνους τῆς ἐθνικῆς δοκιμασίας. Ἦτο δὲ καθόλου ὁ βίος τοῦ Γεωργίου Φραντζῆ μεστὸς πολλῶν καὶ πολυειδῶν πράξεων καὶ περιπετειῶν. Δὲν ἦτο μόνον χρονογράφος, καθὼς εἴπομεν, ὁ Φραντζῆς, ἀλλὰ δρῶν πρόσωπον πολιτικὸν καὶ στρατιωτικόν. Ὑπῆρξε τρεῖς κατὰ σειρὰν αὐτοκράτορας, τὸν Μανουήλ, τὸν Ἰωάννην καὶ τὸν Κωνσταντῖνον, τοὺς τελευταίους Παλαιολόγους, παρέμεινε μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου ὡς δεσπότης ἐν Πελοποννήσῳ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωάννου, σώσας μάλιστα καὶ τὴν ζωὴν τοῦ Κωνσταντίνου εἰς μίαν κατὰ τῶν Πατρῶν ἐκστρατείαν, καθ' ἣν ὑπέστη αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔπειτα μεγάλην συμφορὰν, διότι αἰχμαλωτισθεὶς ἐνεβλήθη εἰς ἕνα πύργον «ἐν οἴκῳ σκοτεινῷ, ἐνθα ἦσαν μύρμηκες καὶ σιτόφθιρες καὶ μύες» καὶ ἐδέθη με χειροπέδας καὶ ἄλλα πολλὰ μαρτύρια ὑπέφερεν. Ἐγίνε διαδοχικῶς διοικητὴς τῶν Πατρῶν, τῆς Σηλυβρίας καὶ τῆς Σπάρτης καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ πρωτοβεστιάριου, ἐπρέσβευσε πολλὰς πρεσβείας πρὸς Χριστιανοὺς καὶ Ὀθωμανοὺς ἡγεμόνας, ἐστάλη δὲ κατὰ τὸ 1440 καὶ εἰς τὴν Λέσβον, ὅπως διαπραγματευθῇ τὸ μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης συζύγου τοῦ Κωνσταντίνου Μαγδαληνῆς-Θεοδώρας τῆς ἐκ Τόκκων δεῦτερον αὐτοῦ συνοικέσιον μετὰ τῆς Λίκατερίνης, θυγατρὸς τοῦ αὐθέντου τῆς Λέσβου Δορίνου Α' Γατελούζου¹. Ὑπῆρξε φίλος καὶ συνεργάτης ἐν

¹ Βλ. Σ. Π. Λάμπρου ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος ὡς σύζυγος ἐν Ν. Ἑλληνισμ. τόμ. Α' ἀπὸ σελ. 417 ἔξ. καὶ ἰδίᾳ σελ. 427 ἔξ.

πολλοῖς πάντων σχεδὸν τῶν τότε διαπρεφάντων πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν. Μετὰ τὴν ἄλωσιν συνελήφθη μετὰ τῆς οἰκογενείας του καὶ ὁ Φραντζῆς, ὑποστάς δὲ ὅλα τὰ δεινὰ τῆς αἰχμαλωσίας ἐξηγοράσθη κατὰ τὸ 1454 καὶ κατέφυγεν εἰς τὸν Μυστράν, βραδύτερον δέ, μετὰ ἓν ἔτος, μεταδὰς εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ἡδυνήθη νὰ ἐξαγοράσῃ καὶ τὴν σύζυγόν του, μεθ' ἧς καὶ μόνης, μὴ ἔχων πλέον τέκνα, ἐπέστρεψε βαρυαλγῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Κατὰ τὸ 1456 ἐστάλη καὶ πάλιν πρέσβυς ὑπὸ τοῦ δεσπότη Θωμᾶ εἰς τὴν Βενετίαν, ὁπόθεν κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1457 ἐπανήλθεν εἰς τὸν Μυστράν.

Ἐν τοσοῦτῳ τὰ ἐν Πελοποννήσῳ πράγματα εὗρισκοντο εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Ὁ Τουρκικὸς χείμαρρος προέβαινεν ἀκάθεκτος συμπαρασύρων ἡγεμονίας καὶ βασιλεία. Οἱ δύο Παλαιολόγοι τῆς Πελοποννήσου, ὁ Δημήτριος καὶ ὁ Θωμᾶς, ἀδελφοὶ τοῦ Κωνσταντίνου, ἀναίσθητοι πρὸς τὸν κίνδυνον, καὶ μὴ συνετισθέντες οὐδὲ ὑπὸ τοῦ παραδειγματικοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου ἀδελφοῦ των, τοῦ μάρτυρος βασιλέως, ἤριζον πρὸς ἀλλήλους. Καὶ ὁ μὲν Δημήτριος λαβὼν παρὰ τοῦ σουλτάνου τιμᾶριον ἐν Θράκῃ καὶ ἀσπασθεὶς ἐπὶ τέλους τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ μετονομασθεὶς Δαυῖδ, ἀπέθανε (1470) ἐν Ἀδριανουπόλει. Ὁ δὲ Θωμᾶς ἐλθὼν εἰς ἀπόγνωσιν περὶ τῆς τύχης τοῦ δεσποτάτου ἀπεσώθη εἰς Κέρκυραν τῇ 28 Ἰουλίου τοῦ ἔτους 1460 μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων καὶ τινων ἐπισήμων ἀρχόντων. Τοῦ Θωμᾶ τὸ παράδειγμα μιμηθεὶς καὶ ὁ Φραντζῆς ἀπεσιώθη καὶ αὐτὸς εἰς Κέρκυραν τῇ 2 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ἐπειδὴ δὲ τὸ θανατικόν, τὸ ὅποσον ἐμάστιζε κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο πολλὰς ἐλληνικὰς χώρας, ἐνέσκηψε καὶ εἰς τὴν πόλιν τῆς Κερκύρας, ὁ μὲν δεσπότης Θωμᾶς κατέφυγε διὰ τὸν φόβον τῆς νόσου εἰς τὴν κώμην τῆς Κερκύρας Χλωμόν, ὁ δὲ Φραντζῆς εἰς τὸ χωρίον Μολυδατινά. Καὶ ὁ μὲν Θωμᾶς ἔσπευσε μετ' ὀλίγον νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἰταλίαν ὅπως ἐπικαλεσθῇ τοῦ Πάπα καὶ τῶν λοιπῶν ἡγεμόνων τὴν βοήθειαν, ἀφῆκε δὲ ἐν Κερκύρᾳ τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του καὶ ὀλίγους ἄρχοντας ἐκ τῶν οἰκειοτάτων, διαδὰς αὐτὸς μετὰ τῶν περισσοτέρων ἀρχόντων εἰς Ἀγκῶνα ἐπὶ πλοίου Κερκυραϊκοῦ τῇ 16 Νοεμβρίου τοῦ 1460. Ὁ δὲ Φραντζῆς ἐξηκολούθει νὰ διατρίβῃ εἰς τὰ Μολυδατινά, ἀδια-

λείπτως ὀρηγῶν τὴν ἀθλίαν τύχην τῶν ταλαιπώρων τέκνων του κατὰ τὰς ἀποφράδας ἡμέρας τῆς ἀλώσεως, μετὰ τινα δὲ χρόνον ἀπεχώρησε μετὰ τῶν οἰκείων εἰς τὴν ὄχι μακρὰν τῆς πόλεως Κερκύρας ἐπὶ καταφύτου καὶ παραθαλασσίου λόφου, μεταξὺ τῶν θέσεων Ἀναλήψεως καὶ Κανονίου, κειμένην μονὴν τοῦ Ἀγίου Ἡλίου. Ἐκεῖ ἔμεινεν ὁ Φραντζῆς πέντε μῆνας καὶ κατόπιν μετέβη εἰς ἓν κελλίον τοῦ Ἀγίου Νικολάου τοῦ Ἱερ-χανιώτου καὶ διότι δὲν ἔζη ἐν εἰρήνῃ πρὸς τοὺς ἔχοντας τὴν μονὴν τοῦ Ἀγίου Ἡλίου καὶ διότι ἐπεθύμει νὰ βλέπῃ συχνότερον τὸν πνευματικὸν πατέρα Δωρόθεον, ὅστις εὗρίσκετο εἰς τὴν μονὴν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων Ἰάσονος καὶ Σωσιπάτρου, κειμένην πλησίον τῆς τοῦ Ἀγίου Νικολάου¹.

Ἐν ᾧ δὲ ἡ ἐν Κερκύρᾳ διατρίβουσα σύζυγος τοῦ δεσπότη Θωμᾶ Αἰκατερίνη, θυγάτηρ τοῦ ἐκ τῶν ἀρχαίων δυναστῶν τῆς Χίου καταγομένου Κεντηρίωνος Ζαχαρίου, πρίγκιπος τοῦ Μωρέως, καταλιπόντος εἰς τὴν θυγατέρα του τὰς ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας ἀξιώσεις του, παρεσκευάζετο νὰ μεταβῇ καὶ αὐτὴ πρὸς συνάντησιν τοῦ συζύγου εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ τῶν υἱῶν Ἀνδρέου καὶ Μανουὴλ καὶ τῆς ἐτέρας θυγατρὸς Ζωῆς, τῆς ὑστερον μετονομασθείσης Σοφίας καὶ συζύγου γενομένης τοῦ Τσάρου Ἰβάν τοῦ Γ' (διότι εἶχε καὶ ἄλλην θυγατέρα βασίλισσαν τῆς Σερβίας) «κακῶς διάγουσα ἐν Κερκύρᾳ, ὡς λέγει ὁ Φραντζῆς, ἐληγθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν τῇ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Ἰάσονος καὶ Σωσιπάτρου μονῇ». Τοῦ τάφου τούτου οὐδὲν ἔχνος δυστυχῶς ὑπάρχει νῦν ἐν τῇ σφισσομένῃ μὲν ἀλλὰ καινουργηθέντι κατ' ἐπανόληψιν ναφ τῶν ἁγίων Ἰάσονος καὶ Σωσιπάτρου.

Ὁ δεσπότης Θωμᾶς δὲν κατώρθωνε μεγάλα πράγματα ἐν Ῥώμῃ καὶ μόλις ὁ Πάπας ἔδιδε πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν τὴν μὲν καὶ ἀναγκαίαν τροφήν πρὸς τὸ ζῆν. «Ὡς οὖν εἶδον, λέγει τὸ Χρονικόν, οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ ἄρχοντες, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν Κερκύρᾳ ἀπαμείναντες ἤκουσαν, μὴ εἶναι οὐδεμίαν ἐλπίδα

¹ Χρον. Φραντζῆ σ. 408 ἐξ. Βόν.—Γ. Α. Ῥωμανοῦ Γρατιανὸς Ζώρξης σ. 97 ἐξ. Κερκυραϊκά (ἅγιοι Ἰάσων καὶ Σωσιπάτρος κτλ). ἐκδιδομ. ὑπὸ Λαυρεντίου Βροκίνη ἐν Κερκύρᾳ (τύπ. Λάντζα 1903) σ. 14 ἐξ.

βοηθείας, διεσκορπίσθησαν οἱ μὲν ἔνθεν οἱ δὲ κακείθεν, κλαίοντες τὴν δυστυχίαν». Ἐν τοσοῦτῳ φαίνεται ὅτι ὁ Φραντζῆς ἐταλαιπωρεῖτο ἐν Κερκύρᾳ. Ἐπειδὴ δὲ «ὁ δεσπότης Κύρ Θωμᾶς ἐμήνυσεν ἵνα οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἡ θυγάτηρ ἐκεῖσε ἀπέλθωσιν ὅπου κακεῖνος ἦν», τὰ δὲ αὐθεντόπουλα εὗρισκοντο ἐν Ρώμῃ, ὑπὸ ἑνα παιδαγωγόν, πρὸς ὃν γράφει καὶ τὴν περίφημον ἐκείνην νεοελληνικὴν ἐπιστολὴν ὁ Βησσαρίων¹, ἣν περιέλαβεν ὁ Φρατζῆς ἐν τῷ Χρονικῷ (σ. 416 Βον.), εἶχε δὲ πρὸς τούτοις ἀποθάνῃ καὶ ὁ πνευματικὸς πατήρ καὶ ἀδελφὸς καὶ φίλος ἄριστος τοῦ Φραντζῆ, ὁ Δωρόθεος, ἠναγκάσθη καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῆς ἐνδείας νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, κατέλυσε δὲ ἐν Ρώμῃ ἐν τῷ οἴκῳ τῶν αὐθεντῶν. Ἐν τῷ Χρονικῷ περιγράφει ὅσα εἶδεν ἢ ἐπραξε καὶ ἐν Ρώμῃ καὶ ἐν ἄλλοις τόποις τῆς Ἰταλίας, εἰς οὓς ἐπορεύθη ἢ δι' ὧν διήλθε, μετὰ ἐν δὲ περίπου ἔτος ἐπανήλθεν εἰς τὴν Κέρκυραν. Ἐκεῖθεν μετὰ πέντε περίπου ἔτη ὁ πολυπαθὴς γέρων μετέβη εἰς τὴν Λευκάδα. «Τοῦ 6976^{ου} ἔτους, λέγει ἐν τῷ Χρονικῷ, νοεμβρίῳ μηνὶ ἀπῆλθον καὶ γὰρ εἰς τὴν Ἁγίαν Μαύραν παρακινήσει τῆς βασιλίσσης κυρίας Ἑλένης (θυγατὴρ τοῦ δεσπότη Θωμᾶ, συζύγου δὲ τοῦ βασιλέως τῶν Σέρβων Λαζάρου Βούκοβιτς) καὶ πενθερᾶς τοῦ αὐθέντου τοῦ τόπου ἐκείνου κύρ Λεονάρδου (τοῦ Τόκκου), ἵνα καὶ τὸν τόπον ἐκεῖσε ἀναθεωρήσω... καὶ ἵνα ἀπολαύσω τινὸς εὐεργεσίας ἐτησίου ὡς γέρων καὶ ἀσθενὴς καὶ πτωχὸς ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας». Ἡ βασίλισσα Ἑλένη, περὶ ἧς ὁ λόγος, ἀπεβίωσεν ἐν Λευκάδι μοναχῇ γενομένη καὶ μετονομασθεῖσα Ὑπομονή, καὶ ἐτάφη ἐντὸς τοῦ φρουρίου ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Μαύρας². Ἐξ Ἁγίας Μαύρας ἐπανήλθε πάλιν ὁ Φραντζῆς εἰς τὴν Κέρκυραν ἐντελῇ πάντᾳ ἰδῶν καὶ ἀπολαύσας. Ἀλλὰ τὰ δεινὰ τοῦ οἴκτροῦ γέροντος ὁσημέραι ἐπιτείνονται. «Τοῦ δ' αὐτοῦ ἔτους, λέγει, τῇ πρώτῃ

τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς ἐπῆλθέ μοι ρευματισμὸς ἐς τε τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ γόνατα, καὶ ἐξῆλθέ μοι τοῦ στόματος καὶ βινὸς καὶ ὠτίων τοσοῦτος χυμὸς, ὥστε ἀπηλπίσθην παρὰ πάντων, καὶ τρεῖς τῶν ἀχράντων μυστηρίων μετέλαβον. Ὅπερ καὶ εἶθε μοι ἐπῆλθεν ὁ θάνατος, ἡ θεραπεία πάντων τῶν ἐμοὶ δυσχερῶν, γήρως τε καὶ ἀσθενείας καὶ ἐνδείας. Οὐ μόνον γὰρ τῶν πολλῶν καλῶν καὶ συνήθων τῶν ἐκ νεότητος ὑστερημένος ἦμην, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν δὴ τῶν ἀναγκαίων τῆς καθημερινῆς τροφῆς... Ὅμως λυτρωθεὶς τοῦ θανάτου κωφὸς ἐναπέμεινα ἐκ τῆς τοιαύτης ἀσθενείας μέχρι πολλοῦ, ὥς οὐδὲ τὰ πλησίον μου σημαντήρια ἤκουον». Εἶχε δὲ καὶ πρότερον ἤδη πάθῃ ἀπὸ τῆς συνήθους ἀσθενείας τοῦ ρευματισμοῦ, ὅπως τὴν λέγει, εὐθὺς ὥς ἐπανήλθεν, ὥς φαίνεται, ἐκ Λευκάδος. Τότε δέ, κενώσας μέχρι πυθμένος τὸ ποτήριον τῶν πικριῶν τοῦ βίου, ἐνεδύθη καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα μετονομασθεὶς Γεώργιος, τὸ δὲ παράδειγμά του ἐμιμήθη καὶ ἡ σύντροφος τῶν θλίψεών του, ἡ ἐνάρετος Ἑλένη, μετονομασθεῖσα Εὐπραξία. Πόσα εἶχον ἴδῃ καὶ πόσων εἶχον ἀπολαύσῃ ἐν τῷ βίῳ καὶ ποῦ ἔπειτα κατήντησαν, γέροντες, πτωχοί, ἀκληροί, ἐγκαταλελειμμένοι! «Καὶ τῶν κοσμικῶν μου φορεμάτων διαλυθέντων ἱερὰ ἐρρασοφορήσαμεν», λέγει μετὰ πόνου ὁ ἐν Κερκύρᾳ γέρων φυγάς, ὁ πρῶτον πρωτοβεστιάριος τῆς Βυζαντινῆς αὐλῆς!

Ἐν Κερκύρᾳ συνέταξε τὸ Χρονικόν του ὁ Φραντζῆς, ὁ γνωστόν ἂν ἐν τῇ χωρίῳ Μολυβατινᾷ ἢ ἐν τῇ μονῇ τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ ἢ τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Πιθανῶς ἡ συγγραφή ἐπὶ χρόνον πολὺν παραταθεῖσα νὰ ἔγινεν ἐκ διαλειμμάτων καὶ κατὰ τοὺς τρεῖς ἐκείνους τόπους. Περαιτῶναι δὲ αὐτὸ ὡς ἐξῆς: «Τέλος τοῦ παρόντος ἱστορικοῦ ἢ χρονικοῦ βιβλίου, παρ' ἐμοῦ τοῦ συγγραφέως ποιηθὲν αἰτήσῃ τινῶν εὐγενῶν Κερκυραίων, παρακαλούντων με ἵνα μὴ σιωπῇ παραλείψω ἀ εἶδα ὀφθαλμοφανῶς καὶ ἤκουσα καὶ ἀνέγνωσα. Καὶ οὕτως ἔγραψα ἰδιοχείρως καὶ ἀπέδωκα ἀνὰ χεῖρας τοῦ εὐλαβεστάτου ἱερέως Ἀντωνίου. Καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὐχεσθὲ μοι διὰ τὸν Κύριον, εἰ ἔλαθέ τι. Τὸ γὰρ γῆρας τὸ ἐμὸν καὶ ἡ δεινὴ ἀσθένεια οὐκ εἶασέ με καλῶς διορθῶσαι. Ἐγράφη οὖν ἔτει τῷ ἀπὸ τῆς κτίσεως κόσμου 6986^{ου} (=1476), Μαρτίου 29, ἰνδικτιῶνος ἐνδεκάτης». Ἡ Κέρ-

¹ Βλ. Σ. Λάμπρου Ν. Ἑλληνομν. τόμ. Ε' σ. 19 ἐξ.

² Φραντζῆ Χρον. σ. 450 Βον.—Σπυρ. Βλαντζή Ἡ Λευκάς ὑπὸ τοὺς Φράγκους κλπ. ἐν Λευκάδι (τύπ. Τσιρίμπαση) 1902 σ. 70 ἐξ.—Ὁ Λεονάρδος Τόκκος εἶναι ὁ Γ' τοῦ ὀνόματος, ἡ δὲ σύζυγος αὐτοῦ, θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Σέρβων Λαζάρου καὶ τῆς Ἑλένης θυγατὴρ Θωμᾶ Παλαιολόγου, ἐλέγετο Μελίτσα. Ὁ Λαζάρος εἶναι ὁ ἥρως τῆς μεγάλης μάχης τοῦ Κοσσυφοπέδου.

κυρα κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ὑπέκειτο ἤδη ἀπὸ τοῦ 1386 εἰς τὸν ζυγὸν τῆς Βενετίας, ὃν ἔμελλε νὰ ὑφίσταται μέχρι τοῦ 1796, ἀλλ' οἱ Κερκυραῖοι ἀσθεστον διατηροῦντες ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν πρὸς τὴν μεγάλην Πατρίδα ἀγάπην καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας, ἂν καὶ ξενοκρατούμενοι, ἤθελον, ὡς φαίνεται, εὐθὺς ὡς εἶδον ἀποδιδαζόμενον εἰς τὴν νῆσόν των τὸν γηραιὸν φυγάδα τοῦ Βυζαντίου, παρ' αὐτοῦ ὡς κατ' ἐξοχὴν εἰδότης νὰ μάθωσι τὰς φοβεράς τύχας τοῦ καταποντιζομένου Ἑλληνισμοῦ.

Μετὰ ἐν περίπτῳ ἔτος ἀφ' οὗ ἐπεράτωσε τὸ ἔργον τοῦ ὁ Γεώργιος Φραντζῆς, γέρον ἐβδομήκοντα ἔξ ἐτῶν, ἀπεδίωσεν ἐν Κερκύρᾳ καὶ εὔρεν ἐπὶ τέλους τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀνάπαυσιν, ἣν κατὰ τὸν πολυπαθὴ καὶ πολυτάραχον βίον του εἶχε τοσάκις ποθήσῃ.

Δὲν ἤξεύρομεν ἀκριδῶς οὔτε ποῦ ἀπέθανεν, ἂν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἀγίου Νικολάου ἢ ἀλλαχοῦ, οὔτε ποῦ ἐτάφη. Παλαιὰ παράδοσις ἐν Κερκύρᾳ ὑπάρχει ὅτι ὁ Φραντζῆς ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἀγίου Ἡλίου, ὅπου ἐπὶ πέντε μῆνας εἶχε ἀλλοτε μονάσῃ. Τὴν παράδοσιν ταύτην εἶχε εἰς ἐμὲ πρὸ ἐτῶν πολλῶν καταστήσῃ γνωστὴν ὁ μακαρίτης Ἰωάννης Ῥωμανός, ἐκεῖνος ὁ σοφὸς καὶ ἀξιόγαστος ἀνὴρ καὶ τῆς πατρίου ἱστορίας ἀκάματος ἐρευνητής. Διεικνύεται μάλιστα ὁ Ῥωμανός ὅτι ἐν παλαιότεροις χρόνοις ἐσφύζετο ἀκόμη καὶ ἡ ἐνεπίγραφος πλάξ τοῦ τάφου του. Ἐν τῇ μικρᾷ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀγίου Ἡλίου (ὡς συνήθως λέγεται), ἣτις δὲν εἶναι πλέον μονή, ὅπως οὐδὲ ὁ Ἅγιος Νικόλαος, οὐδὲ οἱ Ἅγιοι Ἰάσων καὶ Σωσίπατρος, ἀλλ' ἀπλᾶ ἐκκλησίαι, ἐμάνθανον ὅτι οὐδὲ ἐν σφύζεται λείψανον πλακός, ὅπως τοῦτο συνέβη καὶ εἰς πλείστας δυστυχῶς ἀρχαιοτάτας ἐκκλησίας τῆς Κερκύρας, ἐνθα ὑπῆρχον τάφοι, κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν, διότι ἀνακαινιζομένων κατὰ καιροὺς τῶν δαπέδων δὲν ἔγινε φροντίς νὰ διατηρηθῶσιν αἱ ἐπιτάφιοι πλάκες, ὅτι ὅμως καὶ παρὰ τῇ οἰκογενεῖᾳ τῶν ιδιοκτητῶν τοῦ μικροῦ ναοῦ ἐσφύζετο ἡ παράδοσις, καθ' ἣν ἐκεῖ εἶχε ταφῇ ὁ Φραντζῆς. Θέλων μεταξὺ ἄλλων ἀποριῶν μου ἀναφερομένων εἰς τὴν ιδιαιτέραν μου πατρίδα καὶ τὰ κατὰ τὸν τάφον τοῦ Φραντζῆ νὰ ἐξακριβώσω, ἐπεσκέφθην πέρυσι κατὰ τὴν θερινὴν ἐν Κερκύρᾳ διατριβήν μου τὴν μικρὰν ἐκκλησίαν, ἐλπίζων

ὅτι θὰ εὑρίσκον ἐκεῖ τὸν κτήτορα αὐτῆς. Δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ἐκφράσω τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποῖαν κάμνει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἐπισκέπτου ἡ κατ' ἐξοχὴν γοητευτικὴ τοποθεσία τοῦ λόφου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ἐκτισμένον τὸ παλαιότατον ἐκκλησιδίου τοῦ Προφήτου Ἡλίου. Ἡ Κέρκυρα ἀφθονεῖ ἐν γένει θαυμασίων τοποθεσιῶν, καὶ ὅμως ὁ λόφος ἐκεῖνος ὁ καταπράσινος, ὁ δροσκεπὴς καὶ παραθαλάσσιος, μὲ τὴν μικρὰν ἐκκλησίαν ἐν τῇ μέσῃ καὶ περὶ αὐτὴν ὀλίγα οἰκήματα, εἰς τὰ ὁποῖα καταφεύγουσι μάλιστα ἀναρριωννύοντες, ἐμποιεῖ ἀσυνήθῃ αἰσθησιν. Ἡ φυσικὴ τοῦ τόπου καλλονὴ τόσον πολὺ συνδυάζεται πρὸς μίαν ἄρρητον, ἀλλὰ γλυκεῖαν μελαγχολίαν, ὥστε ὁ καθήμενος εἰς ἐν τῶν περὶ τὴν ἐκκλησίαν καθισμάτων, τὰ ὁποῖα βλέπουσι πρὸς τὴν θάλασσαν, δὲν αἰσθάνεται πλέον διάθεσιν νὰ ἐγερθῇ. Ἐκάθισα καὶ ἐγὼ ἐπὶ ὥραν πολλήν, προσηλωμένος εἰς τὸ μαγευτικὸν καὶ μελαγχολικὸν θέαμα, πόντον εἰσορόων, καὶ σκεπτόμενος ὅτι οὐδεμία ἴσως ἄλλη γωνία ἐπὶ τῆς γῆς εἶχε πλασθῇ καταλληλοτέρα ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς ἀναπαυτήριον τοῦ γηραιοῦ ἐκείνου φυγάδος, ὅστις εἶχε τὴν μεγάλην ὁδύνην, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ποιητοῦ, νὰ ἀναπολῇ ἐν τῇ συμφορᾷ τοὺς παλαιούς καιροὺς τῆς εὐτυχίας του!... Δυστυχῶς ὁ κτήτωρ τοῦ ναοῦ ἔλειπε τότε, οὐδεὶς δὲ ἄλλος ὑπῆρχε δυνάμενος νὰ παράσχῃ εἰς ἐμὲ εἰδήσιν περὶ τοῦ ζητουμένου τάφου. Μὴ δυνάμενος ἄλλο τι νὰ πράξω ἀφῆκα παραγγελίαν εἰς τὸν ἐν Κερκύρᾳ ἀδελφόν μου Ἰνα, εὐθὺς ὡς ἤθελε δυνηθῇ νὰ ἴδῃ τὸν ιδιοκτήτην, ἐρωτήσῃ αὐτὸν περὶ τοῦ πράγματος καὶ ἀνακοινώσῃ εἰς ἐμὲ τὴν ἀπόκρισίν του.

Τῷ ὄντι δὲ δὲν εἶχε παρέλθῃ πολὺς χρόνος καὶ ἐμάνθανον ἐκ Κερκύρας ὅτι ὁ ιδιοκτήτης τοῦ προφήτου Ἡλίου, ὀνομαζόμενος Κάκκος, λίπον μὲν ἐπιτύμιδιον μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Φραντζῆ, αὐτὸς ὁ καταδικώσας καὶ ἐγγηράσας εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, οὐδέποτε εἶχε νὰ ἴδῃ, ὅτι ὅμως ἐξ οἰκογενειακῆς παραδόσεως γινώσκει ὅτι ὁ τάφος τοῦ Φραντζῆ ἔκειτο εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ, ἀκριδῶς ἐκεῖ ὅπου εἶναι νῦν ὁ τάφος τοῦ ἱερέως Κάκκου, πατρὸς τοῦ νῦν ιδιοκτήτου. Ἐτάφη δὲ ἐκεῖ ὁ ἱερεὺς ἀκριδῶς διὰ τοῦτον τὸν λόγον, διότι ἀφῆκεν ἐντολήν εἰς τὸν υἱόν του νὰ τὸν θάψῃ ἐν τῇ τάφῳ ὅπου ἀνεπαύοντο καὶ τὰ ὀστέα τοῦ Φραντζῆ,

τοῦτο δὲ καὶ ἔγινε. Τῷ ὄντι δὲ κατὰ τὴν ταφὴν τοῦ Ιερέως εὐρέθησαν ἐκεῖ παλαιὰ ὀστᾶ, ἅτινα συλλέξας ὁ Κάκκος τὰ ἐναπέθεσε πάλιν ὅπου ἐξ ἀρχῆς ἦσαν, συνθάψας καὶ τὸ σῶμα τοῦ πατρὸς του. Ἴσως ἔπρεπε μία ἐπιγραφή νὰ τεθῇ εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ἥτις νὰ δηλώνῃ ὅτι ἐπὶ τοῦ μαγευτικοῦ λοφίσκου τῆς Κερκύρας βεβαίως μὲν ἐμόνασεν, κατὰ πάσαν δὲ πιθανότητα καὶ ἐτάφη ὁ πρωτοδεστιάριος τῆς Βυζαντινῆς αὐλῆς, ὁ ἐπιστῆθιος φίλος τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, ὁ χρονογράφος Γεώργιος Φραντζῆς.

Ἐν Ἀθήναις κατὰ Μάϊον 1908.

Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚ ΤΩΝ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ ΒΑΥΑΡΟΥ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΥ ¹

1832-1835

Γ'

Εἰς τὸ πέλαγος εἶχομεν συναντήσῃ περιπλανώμενα διάφορα ἁλιευτικὰ πλοιάρια. Ἐν ἐξ αὐτῶν εἶχε προσεγγίσῃ εἰς τὴν ἀγγλικὴν φρεγάταν καὶ ἀνήγγειλεν ὅτι τάγμα παλληκαρίων εἶχε συναχθῇ εἰς τὴν Ἀργολίδα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κολοκοτρώνη, ὅτι πρὸ δώδεκα ἡμερῶν εἶχεν ἐπιπέσῃ κατὰ τῶν ἐν Ἀργεὶ γαλλικῶν στρατευμάτων διὰ νὰ τὰ ἐξώσῃ καὶ ἔπειτα ὑποδεχόμενον κατὰ τὴν ἀποβίθασίν του τὸν νεαρὸν ἡγεμόνα, ν' ἀποβάλῃ μὲν τὴν Βαυαρικὴν ἀντιδασιλείαν, ν' ἀνακηρύξῃ δ' ἐν ἡλικὸν τὸν Βασιλέα καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ ὑπογράψῃ σύνταγμα. Οἱ Γάλλοι ὅμως εἶχον ὀχυρωθῇ εἰς τὸν ἐν Ἀργεὶ μέγαν στρατῶνα, ὁπόθεν πυροβολοῦντες τὰ παλληκάρια καὶ τὸν ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ στρατῶνος συναχθέντα λαόν, ἐπροξένησαν φοβεράν αἱματοχυσίαν καὶ ἐφόνευσαν πολλὰ γυναικόπαιδα. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Γάλλοι ἐματαίωσαν τοὺς σκοποὺς τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν παλληκαρίων, προσέθηκαν δὲ οἱ ἁλιεῖς ὅτι πολλὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν Ἀγγλων, τῶν Γάλλων καὶ τῶν Αὐστριακῶν ὁρμοῦσιν εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ὅτι, ἂν καὶ εἶχε συναχθῇ πάλιν τὸ τάγμα τῶν παλληκαρίων εἰς τὴν Ἀργολίδα, δὲν ὑπῆρχε πλέον φόδος νέας ἐπιθέσεως ἐκ μέρους των καὶ ὅτι ὁ Γάλλος στρατηγὸς Γκιγιές εἶχε προκηρύξῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ Κολοκοτρώνη ὀρίσας ἀμοιβὴν 5000 φράγκων δι' ὅντινα ἤθελε τὸν φονεύσῃ.

Αὗται αἱ εἰδήσεις μεγάλως ἐμετρίασαν τὴν χαρὰν μας, τὴν ὅποιαν ἡσθάνομεθα χαιρετίζοντες μετὰ τεσσαρακονθήμερον πλοῦν

¹ Συνέχεια ἐκ σελ. 458.

τάς ἀκτὰς τῆς Ἑλλάδος. Ἠλπίζομεν ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς θὰ μᾶς ἐδεξιοῦτο μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας καὶ ἀντὶ τούτου ἠκούομεν τῶρα ὅτι ἐξερράγη στάσις, ἀν. ὅχι κατὰ τοῦ Βασιλέως, ἀλλὰ κατὰ τῆς ἀντιβασιλείας.

Μετὰ μεσημέριαν μίξας τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Ἰανουαρίου προσωρμίσθημεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ναυπλίου καὶ ἠγκυροβολήσαμεν παρὰ τὸ Μποῦρτσι, μικρὸν τοῦ λιμένος φρούριον, ἐν μέσῳ ἀπειραρίθμων πλοίων πάσης ἐθνικότητος. "Ὅτε δὲ κατεδυθίσθη ἡ ἄγκυρα τῆς «Μαδαγασκάρης» ἤρχισε τόση κένωσις τηλεβόλων ἐκ πάντων τῶν παρόντων πολεμικῶν, τῶν ἀπειραρίθμων ἑλληνικῶν, ἐκ τῶν φρουρίων Ἰτσαλε καὶ Παλαμηδίου καὶ ὧν τῶν ἐν Ἀργεὶ ἐνετικῶν, ὥστε ὁ καπνὸς τῆς πυρίτιδος κατακαλύψας τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης μόλις διελύθη μετὰ δύο ὥρας. Διασκεδασθέντος δὲ τοῦ καπνοῦ προσήλθον μυριάδες λέμβων καὶ περιέκυκλωσαν τὴν «Μαδαγασκάρην», ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁποίας ἵστατο ὁ "Ὀθων περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν ἀντιβασιλέων, καὶ τότε ἤρχισαν πανταχόθεν οὐρανομήκεις ζητωκραυγαί:

— Ζήτω ὁ Βασιλεὺς!

Τὴν ἐπιοῦσαν μετὰ τινων συστρατιωτῶν μου ἀπέβην εἰς τὴν ξηράν. "Ὅταν ὁμως διήλθομεν τὴν μίαν καὶ μόνην τοῦ Ναυπλίου πύλην καὶ ἐπροχωρήσαμεν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πόλιν, κατελήφθημεν εὐθὺς ἀπὸ ἀηδίας διὰ τὸ πρὸ ἡμῶν θέαμα. Ἡ ἐνθους ὑπὲρ τῆς ἐνδόξου ἀρχαιότητος φαντασία μας εἶχε πλάσῃ ἄλλοιᾶς εἰκόνας περὶ τοῦ παρόντος. Ἐμπροσθέν μας παρουσιάσθη φρικτὴ ἐρήμωσις, οἰκίαι κατηρειπωμέναι, δρόμοι ἀδιάβατοι, καὶ μετὰ μεγάλου κόπου ἠδυνήθημεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν πλατεῖαν, ὅπου οἱ Γάλλοι εἶχον τὴν πρώτην αὐτῶν καὶ μεγάλην φρουράν. Ἐδῶ τὸ θέαμα ἦτο καίπως καλλίτερον. Ἐπὶ τὴν καφενεῖα καὶ παντοπωλεῖα καὶ πολλοὶ Ἕλληνες μᾶς περιέκυκλωσαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων τινὲς ἐλάλουν καὶ ἰταλιστί, καὶ μᾶς προσεκάλουν νὰ συμπίωμεν. Μικροὶ χαμηλοὶ σκίμποδες ἐκομίσθησαν καὶ ἐκαθίσταμεν. Ὁ κάπηλος προσεκάλεσέ τινα στραφεὶς πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ παραπήγματός του φωνῶν Σωκράτη! Σωκράτη! Τὸ ὄνομα τοῦτο μᾶς ἠλέκτρισε καὶ ὅλοι ἐστράφημεν πρὸς τὴν θύραν διὰ νὰ ἴδωμεν τὸν ἄνδρα, ὅστις ἔφερε τὸ περικλεές αὐτὸ

τοῦ μεγάλου φιλοσόφου ὄνομα. Ἀλλ' ὁποῖα ἀπογοήτευσίς! Δεκαπενταετῆς περίπου νεανίσκος, σχισμένα καὶ ρυπαρὰ φέρων ἐνδύματα, ζωσμένος ζώνην πλήρη ἐλαίου καὶ ἔχων κατεσπιλωμένας τὰς χειρῖδας τοῦ ἐπανωφορίου τοῦ ἐξῆλθε τῆς θύρας. Καὶ ὁμως ἔφερε τὸ ὄνομα Σωκράτης. Δὲν ἐχώρει εἰς τὸν νοῦν μας πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ βεβηλώνεται τοιουτοτρόπως τὸ τόσον ἐνδοξον καὶ μέγα ἐκεῖνο ὄνομα. Καὶ ὁμως αὐτὸς ὁ βρωμερὸς Σωκράτης προσέφερεν εἰς ἡμᾶς τὸ κρασί καὶ ἔπρεπε νὰ ἴδῃ κανεὶς τὸ πρόσωπόν μας ὅταν ἐγεύθημεν τὸ ποτὸν ἐκεῖνο! Ἦτο κατὰ-πικρον καὶ ἀχρεῖον τὴν γεῦσιν. Ἀλλ' οἱ παρακαθήμενοι ἐξερράγησαν εἰς ἀκράτητον γέλωτα διὰ τοὺς μορφασμούς μας, διότι περιεφρονήσαμεν τὸ ἀγαπητὸν των ποτὸν, τὸ ρετσινᾶτο. Ἀλλ' ὅταν μετ' ὀλίγον ὁ ἴδιος Σωκράτης μᾶς προσέφερε διαυγῆ ὑπόξανθον οἶνον, ὁ ὁποῖος εἶχε γλυκυτέραν τοῦ νέκταρος γεῦσιν, τὸν ἐρροφήσαμεν ἀπλήστως καὶ ἀμέσως ἠσθάνθημεν πῦρ νὰ ῥέῃ διὰ τῶν φλεβῶν μας καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ μας εἶδον τὰ πάντα ἄλλοῖα, καὶ αἱ κατηρειπωμέναι οἰκίαι μᾶς ἐφάνησαν γραφικαί, καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ Σωκράτης ἀπώλεσε τὴν πρῶην φρικώδη του ὄψιν. "Ὅτε δὲ φαιδρότατοι ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸ πλοῖόν μας, ἠτοιμάσθημεν διὰ τὸν ἀποβιβασμόν μας, ὁ ὁποῖος ἐμελλε νὰ γίνῃ τὴν ἐπιοῦσαν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐπρόκειτο ν' ἀποβιβασθῶσι τὰ στρατεύματα, μετὰ τινὰς δὲ ἡμέρας ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ ἀντιβασίλεια μετὰ τῆς ἀκολουθίας των. Οἱ Γάλλοι ἐξηκολούθουν νὰ κυβερνοῦν τὸ Ναύπλιον ἀναμένοντες τὴν ἀπόδασιν τοῦ Βασιλέως, ὅπως καταλάβῃ τὴν πρωτεύουσάν του.

Τὴν ἐπιοῦσαν λοιπόν, δηλαδὴ τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς ἀποβάσεως τοῦ βασιλέως, ἀπέβησαν εἰς τὴν ξηράν ὅλα τὰ ἐπικουρικὰ στρατεύματα. Τὸ ἰδικόν μας τάγμα, φέρον τὸ ὄνομα "Ὀθων βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, κατέλαβε μετὰ τοῦ ἑκτοῦ τάγματος τὸ φρούριον Ἰτσαλε, ὁ δὲ λοιπὸς στρατὸς κατεσκήνωσεν ὀπισθεν τῆς Προνοίας.

Ἦλθε τέλος καὶ ἡ ὥρα τῆς ἀποβάσεως τοῦ "Ὀθωνος καὶ ἡμέρα θαυμασία ἀνέτειλεν. Αἱ λαμπραὶ καὶ θερμαὶ τοῦ ἡλίου ἀκτῖνες κατηύγαζον τὴν εὐρεῖαν Ἀργολίδα καὶ τὰ μακρὰν διαγραφόμενα ἀπόκρημνα ὄρη, τὰ ὁποῖα περιορίζουν τὴν πάλαι μὲν γόνιμον, νῦν δὲ ἐντελῶς χέρσον αὐτῆς πεδιάδα. Παντοῦ

ἔδλεπέ τις ἀργεῖους χωρικούς, ἄνδρας καὶ γυναῖκας, ποικίλα φέροντας ἐνδύματα, εἴτε πεζῇ βαίνοντας, εἴτε ἐπὶ ὄνων, ἡμιόνων καὶ ἵππων.

Ὅσοι κατέβησαν ἀπὸ τὰ ὄρη ἦσαν οἱ πλεῖστοι. Ρουμελιῶται ἐλθόντες ἐν σπουδῇ διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ εὐθὺς ὥς ἠγγέλθη διὰ τῶν ποιμένων ἢ ἀφίξεις τοῦ βασιλέως. Ἀνήγγειλαν δὲ οἱ ποιμένες καθ' ὅλην τὴν χώραν τὸ γεγονός διὰ τοῦ ἰδιαιτέρου τῶν τηλεγραφικοῦ τρόπου, ὃ ὁποῖος κληροδοτηθεὶς εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τῶν παλαιῶν χρόνων δὲν ὑπόκειται εἰς κανένα ἔλεγχον. Διὰ τοῦ τελεγράφου τούτου πολλὰς παρενοχλήσεις ἐπροξένουν εἰς τοὺς Τούρκους οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνά των.

Ὁ τρόπος τῆς διαδόσεως τῆς ἀγγελίας εἶνε ἀπλούστατος. Ὁ ποιμὴν ἀναρριχᾶται εἰς τοὺς βράχους τοῦ βουνοῦ, ὅπου βόσκουν τὰ πρόβατα, καὶ εἰς κατάλληλον κορυφὴν ἀνάπτει πυρὰν πρὸς δηλοποίησιν. Ἐτέρος ποιμὴν πλησίον εὕρισκόμενος αἰνεί τὴν προσοχὴν του τὴν μὲν ἡμέραν προσελκυσόμενος ἀπὸ τὸν καπνόν, τὴν δὲ νύκτα ἀπὸ τὰς φλόγας. Μόλις δὲ ἰδῇ τὸ πῦρ, βάλλει φωνήν, ἰσχυρῶς διαδιδομένην, καὶ λέγει εἰς τὸν πρῶτον ὅτι εἶναι ἔτοιμος ν' ἀκούσῃ τὴν εἴδησιν. Εὐθὺς τότε ἀνάπτει καὶ αὐτὸς πυρὰν, προσελκύει ἄλλου τὴν προσοχὴν, μεταδίδει καὶ εἰς τοῦτον τὸ ἀγγελμα καὶ οὕτω τὸ μήνυμα μεταδίδεται τάχιστα ἀπὸ κορυφῆς εἰς κορυφὴν. Ἡ εἴδησις τοῦ κατὰπλου τοῦ βασιλέως εἰς Ναύπλιον ἔφθασεν αὐθημερὸν (τῇ 11 μ. μ.) εἰς τὴν Ἀμφισσαν.

Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν εἶχον συμπλακῇ τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ κυβερνητικοὶ μὲ τοὺς συνταγματικούς καὶ ἐτραυματίσθησαν πολλοὶ μετὰξὺ των. Ἀλλ' εὐθὺς ὥς ἠκούσθη τὸ εὐφρόσυτον ἀγγελμα, συνεφιλιώθησαν. Ἡ χώρα ἀπασα ἔμαθε τὴν ἀφίξιν τοῦ βασιλέως τὴν ἐσπέραν τῆς δευτέρας ἡμέρας. Τότε καὶ ἀπὸ τὴν Στερεάν (διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ) καὶ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον ἔσπευσαν ὅλοι οἱ δυνάμενοι διὰ νὰ παραστοῦν εἰς τὴν ἀπόδασιν τοῦ νεαροῦ ἡγεμόνος. Ἡ ἄλλως ὀλιγάνθρωπος Ἀργολὶς ἐπλήσθη τότε Ἑλλήνων γραφικώτατα ἐνδεδυμένων. Οἱ ποικιλόχρωμοι χρωματισμοὶ τῆς ἐνδυμασίας των παρῆχον ὠραιότατον θέαμα ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ ἐπὶ τῆς δροσοδόλου χλόης ἀπαστράπτοντος ἡλίου. Γὰ βαυαρικὰ στρατεύματα ἐτάχθησαν ἐκατέ-

ρωθεν τῆς ὁδοῦ, οἱ δὲ ναῦται ἱστάμενοι ἐπὶ τῶν κεραίων τῶν σήμαιοστολιστῶν πλοίων ἐπλήρουν τὸν αἶρα μὲ φρενιτιώδη οὐρόν. Περὶ τὴν γέφυραν συνωστίζοντο παντοῖα πλήθη, ἀξιωματικοὶ τοῦ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν στρατοῦ διαφόρων ἐθνῶν, φιλέλληνες, καπεταναῖοι παλληκαρίων μὲ τὰς χρυσοκεντήτους καὶ ποικιλοχρῶους στολὰς των, λιάνηδες μὲ τὰς λευκὰς φουστάνελλας, ἀλλὰ φέροντες λαμπρὰ καὶ ἀπαστράπτοντα ὄπλα. Αἱ περὶ τὴν Ἠρόνοϊαν κορυφαὶ καὶ οἱ βράχοι τοῦ Παλαμηδίου κατεκαλύπτοντο ἀπὸ θεατὰς, ἄνδρας καὶ γυναῖκας, ὅλους ἐπιθυμοῦντας νὰ ἴδουν τὸν βασιλέα.

Ὅτε δὲ τέλος οἱ ἐκ τῶν φρουρίων Παλαμηδίου καὶ Ἰσκαλὲ κανονιοβολισμοὶ ἠγγείλαν ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐπάτησε τὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος, τότε ἐκ μυρίων στομάτων ἀντήχησεν ἡ φωνὴ ζήτησιν ὁ βασιλεὺς καὶ κατέπνιξε καὶ αὐτὰς τὰς βροντὰς τῶν φρουρίων καὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων. Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ βασιλεὺς, διελθὼν τὴν πρὸς ἀπόδασιν στηθεῖσαν γέφυραν, ἐπάτησε τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος, ἔπεσε πρὸ τῶν ποδῶν του γέρων πολίος, ἀρχηγὸς παλληκαρίων, πλουσίαν καὶ κεντητὴν φέρων στολὴν καὶ καλυπτόμενος τὴν κεφαλὴν δι' ἀρχαϊκῆς ἀργυρᾶς περικεφαλίας, ἣν ἐπεκόσμιε παχεῖα ἵππουρις. Ὁ γηραιὸς ἐκείνος ἀνὴρ, ὅστις καὶ τὰ ὄπλα του κατέθεσε πρὸ τοῦ βασιλέως, ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τῶν παλληκαρίων Κολοκοτρώνης.

Αὐτὸς ἦτο ἐκείνος ὃ ὁποῖος, ἐπειδὴ εἶχε πρὸ μικροῦ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Γάλλων ἐν Ἀργεῖ, κατεδιώκετο ὑπ' αὐτῶν καὶ ὁ στρατηγὸς (ὅστις εἶχε μάλιστα προκηρύξῃ καὶ τὴν κεφαλὴν του ἀντὶ ἀμοιβῆς 5,000 φράγκων).

Ὁ Βασιλεὺς Ὀθων τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἠθέλῃσε νὰ σημειώσῃ μὲ μίαν χάριν καὶ διέταξε νὰ εἴπουν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην ὅτι ἤρχισε πλέον νέα φάσις τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ λησμονηθοῦν ὅλα τὰ παρελθόντα. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐσηκώθη εὐγνωμονῶν καὶ ἀναβὰς τὸν ἵππον του ἔτρεξεν εἰς τὰς πρῶτας τάξεις τῆς συνοδείας. Παρὰ τὰς ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ Ναυπλίου στηθείσας θριαμβικὰς ἀφίδας ἐφρούρουν δύο Γάλλοι στρατιῶται τοῦ εὐζωνικοῦ τάγματος καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἤρχιζεν ἡ ἐξουσία τῆς Γαλλικῆς κατοχῆς, διότι ὁ Ὀθων εἶχεν ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ

Γάλλου στρατηγού Guinée να εξακολουθήσῃ ἀκόμη τὴν διοίκησιν τοῦ Ναυπλίου, μέχρις οὗ ἐγκατασταθοῦν θεόντως ὅλοι αἱ ἀρχαὶ τοῦ νεοσυστάτου κράτους.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἤμην ἐκτὸς ὑπηρεσίας καὶ δι' αὐτὸ κατῴρθωσα νὰ σταθῶ ἀκριδῶς ἐκεῖ, ὁπόθεν κάλλιστα ἠδύνατο νὰ παρατηρηθῇ ἡ παρέλασις ὅλης τῆς πομπῆς. Πλησιέστατα εἰς τοὺς φρουροὺς τούτους ἴσταντο ἔφιπποι δύο φιλέλληνες, ὁ ἀντισυνταγματάρχης Φαβρίκιος καὶ ὁ λοχαγὸς κόμης Βρέδε κρατοῦντες γυμνὴν τὴν σπάθην των.

Προσεγγιζούσης τῆς συνοδείας, ὁ Κολοκοτρώνης ἡγούμενος πάντων καὶ ἀγερώχως ἐλαύνων τὸν ἵππον του, πρῶτος ἀφίκετο ἔμπροσθεν τῶν δύο ἐκείνων Γάλλων φρουρῶν. Ἀλλὰ τότε ὁ ἕτερος τῶν εὐζώνων τούτων ἀνεγνώρισε τὸν ἐπικηρυχθέντα καὶ ὑψώσας τὴν μπαγιονέταν ἐπήδησε πρὸς τὸν ἵππον καὶ ἐσκόπευσε τὸ στήθος τοῦ ἀνυπόπτου καὶ οὐδένα κίνδυνον προβλέποντος ἀρχηγοῦ καὶ παρ' ὀλίγον θὰ διεπέρα τὸ στήθος τοῦ Κολοκοτρώνη, ἐὰν ὁ Βρέδε ἀντιληφθεὶς τὸ πρᾶγμα δὲν ἐξέτρεπε τὸ ὄπλον τοῦ φρουροῦ κτυπήσας αὐτὸν σοδαρῶς μετὰ τὴν σπάθην του. Τότε ἐπήλθε μεγάλη ταραχὴ εἰς τὴν πρωτοπορίαν τῆς πομπῆς· ὁ Κολοκοτρώνης ἔγινε πελιδὸς τὴν ὄψιν καὶ ἔδραξε τὰ ὄπλα του, ἀλλ' ὁ κόμης Βρέδε ὥρμησεν ἔφιππος καὶ ἐστάθη μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ βλασφημοῦντος Γάλλου φρουροῦ, πάραυτα δὲ ὁ ἀντισυνταγματάρχης Φαβρίκιος ἔσπευσεν εἰς τὰ ὀπίσω διὰ ν' ἀναγγείλῃ τὸ γεγονός. Τότε τῇ αἰτήσῃ τοῦ Βασιλέως ὁ στρατηγὸς Guinée παρέσχε τὴν ἄδειαν νὰ εἰσέλθῃ εἰς Ναύπλιον ὁ ἀρχηγὸς τῶν παλληκαρίων τῇ συνοδείᾳ μὲν ἀξιωματικῶν, ἀλλ' ἄοπλος. Ὁ Κολοκοτρώνης συνεμορφώθη μετὰ τὴν ἐντολὴν ταύτην, κατέβη ἀπὸ τὸν ἵππον του, παρέδωκε τὰ ὄπλα καὶ ἤρχισε νὰ προχωρῇ διὰ τῶν θριαμβικῶν ἀψίδων, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ κόμητος Βρέδε. Εὐλόγως δὲ ἡγανᾷται ὁ Γάλλος φρουρός, διότι, ἐὰν ἐφόνευε τὸν Κολοκοτρώνην, θὰ ἐπληρώνετο τὴν ἐκ πέντε χιλιάδων φράγκων ἀμοιβὴν διὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ καπετάνου τῶν παλληκαρίων.

Δ'

Ἡ ἐκ Βαυαρῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν ἀποτελουμένη ἀντιδασιλεία τοῦ νεοσυστάτου Βασιλείου ἦτο ἐντελῶς ἀνίκανος καὶ ἀκατάλληλος πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ νεαροῦ κράτους εἰς τὴν περιωπὴν τῶν πεφωτισμένων καὶ πρὸς ἐξημέρωσιν λαοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἤδη ἐξαγριωθῇ ἀπὸ τὴν μακρὰν δουλείαν ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν καὶ ἀπὸ τὸν δωδεκαετῆ ἀγῶνά του κατὰ τῶν βαιοπραγιῶν τῶν διαδοχικῶν τυράννων. Οἱ πολιτικοὶ ἐκεῖνοι ἄνδρες αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς ὅλοι εἶχον εὐγενῆ καὶ ἀκέραιον χαρακτῆρα. Ὁ πρόεδρος κόμης "Αρμανσιπεργ θὰ ἠδύνατο ὡς ἄριστος πολιτικὸς ἀνὴρ νὰ διευθύνῃ τὴν μηχανὴν καλῶς κατηρτισμένου κράτους, ἀλλ' ἦτο ἐντελῶς ἀκατάλληλος πρὸς διαμόρφωσιν καὶ ἀνάπλασιν λαοῦ θερμοαίμου καὶ ζωηροῦ, ὅς ὁ Ἑλληνικὸς, ὅλως διαφόρου τὸν χαρακτῆρα πρὸς τὸν ἀπαθῆ καὶ φλεγματικὸν Βαυαρικὸν λαόν. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα μέλη τῆς ἀντιδασιλείας, ὁ σύμβουλος Μάουρερ καὶ ὁ "Αβελ καὶ ὁ στρατηγὸς Χάυδεκ ἦσαν ἐξ ἴσου ἀνίκανοι πρὸς τὸ μέγιστον καὶ δυσχερὲς τοῦτο ἔργον, καίτοι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς εὐγνωμόνως ἀκόμη ἐνθυμεῖται τὸν Μάουρερ, διότι ἐγνώρισεν εἰς αὐτοὺς τὸν Ναπολέοντειον κώδικα, τὸν ὁποῖον ἐπροσπάθησε νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Ὁ στρατηγὸς Χάυδεκ διωρίσθη ἀντιδασιλεὺς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Λουδοβίκου ὄχι διὰ τὴν ἑξοχὸν του στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν, ἀλλ' ὡς καλὸς εἰδικὸς ζωγράφος, διότι καὶ ὅλη του ἡ μετὰ τῆς Ἀντιδασιλείας συνεργασία περιορίσθη εἰς τὴν εἰσαγωγὴν λαμπρῶν στρατιωτικῶν στολῶν.

Μὲ τοὺς ἀντιδασιλεῖς ἦλθον καὶ διάφοροι ἀξιωματικοί, συνέρρευσαν δὲ καὶ πολλοὶ τυχοδιῶκται, οἱ ὅποιοι ἔνεκα τῆς γλωσσομαθείας των κατέλαβον διάφορα ἀξιώματα καὶ παρὰ τῇ ἀντιδασιλείᾳ καὶ παρὰ τῇ Κυβερνήσει. Ἡ ἀντιδασιλεία δὲν εἶχε καμμίαν γνῶσιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος καίπερ πιεζόμενος ἐπὶ αἰῶνας ὑπὸ ξένον ζυγόν, εἶχεν ὅμως κατὰ βάθος χαρακτῆρα ὅλως εὐάγωγον καὶ ἀγαθόν, ὅσον καὶ ἂν ἐφαίνετο κατὰ τὸ φαινόμενον ἐξηγριωμένος καὶ δυσκυδέρνητος. Εἰς τοὺς ἀπλοῦς καὶ ἀφελεῖς Ἑλληνας εὕρισκες ἀπανταχοῦ ἀκηαῖα

ἀκόμη πολλά πατριαρχικά ἦθη καὶ ἔθιμα, μόνον δὲ ἡ παντελὴς ἑλλειψις τῆς σχολικῆς παιδεύσεως καὶ ἀνατροφῆς καθίστα αὐτοὺς ὑποδεεστέρους τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν εἰς πᾶν εἶδος μαθήσεως.

Ἡ ἀντιβασίλειά ἠθέλησε νὰ εἰσαγάγῃ τὸ Ἑλληνικὸν κράτος εὐθὺς εἰς τὴν χορείαν τῶν πεπολιτισμένων καὶ ἐπειδὴ ἐνόμιζεν ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ εὖρῃ ἐπὶ τόπου τοὺς καταλλήλους ὁδηγοὺς, ἀπεφάσισε νὰ προσκαλέσῃ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν διαφόρους ἀξιωματικούς. Ἡ τοιαύτη ὁμῶς πρόσκλησις προσέλκυσε πολλοὺς τυχοδιώκτας εἰς τὴν Ἑλλάδα, τοιούτους δ' ἐξαπέστειλεν ὀχι μόνον ἡ Βαυαρία, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ Γερμανικὰ κράτη.

Οἱ πρῶτοι μετὰ τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος κατελθόντες εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐθελονταὶ ἦσαν οἱ πλεῖστοι μεμορφωμένοι καὶ ἤλθον εἰς τὴν ἐνδοξὸν γῆν ἀπὸ ἀγάπῃς καὶ ἐνθουσιασμόν. Ἐξ αὐτῶν ἄλλοι ἦσαν ἐμπειροὶ τεχνῖται, ἄλλοι δέ, καὶ πολλοὶ μάλιστα, βλαστοὶ καλῶν οἰκογενειῶν μὴ ἔχοντες ἀνάγκην τυχοδιωκτικοῦ βίου. Ἠλθόν δὲ καὶ πολλοὶ σπουδασταί, ἔχοντες ἱκανὰς γνώσεις καὶ ἀρκετὴν ἠθικὴν μόρφωσιν. Καὶ ὁμῶς ὅλοι αὐτοὶ οἱ νεανῖαι, ἀπειροὶ τοῦ στρατιωτικοῦ βίου, πολλὰ βεβαίως ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποστοῦν κατ' ἀρχάς. Ἐρημος ἦτο ἡ ἑλληνικὴ γῆ, πόλεις καὶ χωρία ἠρειπωμένα, οὐδεὶς στρατῶν, καμμία ἀνάπαυσις, ὅλα τὰ τοῦ βίου ἦσαν ἐντελῶς διάφορα τῶν ἐν Γερμανίᾳ.

Αἱ ἐπιστολαὶ τῶν πρώτων ἐκείνων ἐθελοντῶν ἐκόμιζον τῶρα εἰδήσεις εἰς τὴν Γερμανίαν, αἱ ὅσαι ἀνήγγελλον μόνον στερήσεις καὶ ἀπογοητεύσεις. Ὅλα δὲ ταῦτα ἐχαλάρωσαν πολλῶν ἀγαθῶν Γερμανῶν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ὑπηρετήσουν ὑπὸ τοὺς Ἕλληνας καὶ τότε ἤρχισαν νὰ προσέρχωνται πρὸς στρατολογίαν ἄλλα στοιχεῖα, ἄνθρωποι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνάξιοι, μὴ δυνηθέντες νὰ προκόψουν μηδὲ εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα. Ὅλοι αὐτοὶ ἐστράφησαν πρὸς τὸ νεοσύστατον Βασίλειον, ὅπου εὐκόλως καὶ ἀνεξετάστως γινόμενοι ἀποδεκτοί, θ' ἀνῆρχοντο εἰς διάφορα ἀξιώματα.

Περὶ τῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατερχομένων τότε ἐθελοντῶν ὁ πατήρ μου μοι ἔγραφε τὰ ἑξῆς: «Οἱ διὰ τὴν Ἑλλάδα στρατολογούμενοι ἐθελονταὶ συνάγονται κατὰ τὸν μᾶλλον ἐπαίσχυν-

τον τρόπον, ὄνειδος μὲν προσάπτοντα εἰς τὴν πατρίδα μας, δυνάμενον δὲ νὰ διεγείρῃ καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς περιφρόνησιν τῶν Ἑλλήνων. Τὰ στρατολογικὰ γραφεῖα δέχονται ἀνθρώπους τοῦ ὄχλου, τοὺς ὁποίους δὲν δέχεται κανὲν στρατιωτικὸν σῶμα διὰ τὴν κακὴν τῶν διαγωγῆν.—Διὰ νὰ συμπληρῶνται ταχέως αἱ φάλαγγες τῶν ἐθελοντῶν μετέρχονται τρόπους ἥκιστα τιμίους, παρέχοντας λ. γ. ἄδειαν νὰ νυμφεύωνται πᾶσαν φαυλόδιον γυναῖκα ὑπερβάσαν τὰς Ἀλπεις. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Βαυαρικὸς νόμος οὐδέποτε παρέχει ἄδειαν γάμου εἰς ἀνθρώπους τοιαύτης διαγωγῆς, τὰ γραφεῖα ἐπεμψαν ἱερέα εἰς τὰ σύνορα μεταξὺ Βαυαρίας καὶ Τυρόλου, εἰς μίαν μικρὰν ἐκκλησίαν, ὅθεν διέρχονται τὰ εἰς Ἑλλάδα κατευθυνόμενα τάγματα τῶν ἐθελοντῶν, διὰ νὰ συνάπτεται ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ ἱερέως ὁ γάμος ἐκείνων ὅσοι ἔχουν ἔγγραφον ἄδειαν τῶν ἐν Μονάχῃ γραφείων. Ἀλλ' ὅταν ἐπανεέλθουν εἰς Βαυαρίαν οἱ οὕτω πέραν τῶν Ἀλπεων συζευχθέντες, ὁ νόμος ἡμῶν δὲν θ' ἀναγνωρίσῃ τὸν γάμον αὐτόν. Τί θὰ εἶπουν εἰς ταῦτα οἱ Ἕλληνες;»

Καὶ ὧντως πόσας δαπάνας, πόσας δυσαρρεσκείας καὶ πόσα δεινὰ θ' ἀπέφευγεν ἡ χώρα, ἂν ἡ Ἀντιβασίλειά συνέταττε καὶ ἐμόρφωνε στρατὸν Ἑλληνικὸν ἀπὸ τὰ σώματα τῶν παλληκάρων, ἀντὶ νὰ στρατολογῇ ἐθελοντὰς εἰς τὴν Βαυαρίαν διὰ μεγάλων δαπανῶν, ἐλκύουσα εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν συρφετὸν τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Ἀπὸ τὸν συρφετὸν τοῦτον κατηρτίσθη στρατὸς πολυδάπανος καὶ ἀνωφελής, οἱ δ' ἀπαρτίζοντες αὐτὸν ἐθελονταί, ἀσυνήθιστοι εἰς τὸ κλῖμα τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὰς τροφὰς τοῦ τόπου, ἦσαν ἀνίκανοι νὰ παράσχουν τὴν παραμικρὰν ὑπηρεσίαν εἰς τὸ κράτος.

Ἐὰν ἡ Ἀντιβασίλειά κατήρτιζε τακτικὸν Ἑλληνικὸν στρατόν, ὅα ἠδύνατο νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν Βαυαρικὴν κυβέρνησιν τὴν ἀποστολὴν μόνον ἀξιωματικῶν, ὡς ὁργανωτῶν καὶ διδασκάλων, καὶ νὰ τοὺς ἀνταμείψῃ μὲν ἄδρως, ἀλλὰ νὰ μὴ δώσῃ εἰς αὐτοὺς κανένα βαθμὸν πλῆν τοῦ τῶν γυμναστῶν διὰ νὰ μὴ κινήσῃ τὴν ζηλοτυπίαν τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν. Οἱ Βαυαροὶ ἀξιωματικοὶ ὅα ἐδίδασκον τὴν τακτικὴν εἰς τὰ παλληκάρια, διότι τὰ παλληκάρια ἐπόθουν νὰ καταρτισθοῦν ὡς Ἐθνικὸς τακτικὸς στρατός, καίτοι ἀπῆτουν νὰ ἀφεθῇ εἰς αὐτὰ ἡ Ἐθνικὴ στολή.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπαίτησίς των αὕτη ἦτο ἀσύμφορος εἰς τὴν Κυβέρνησιν, διότι μὲ μικρὰν δαπάνην θὰ κατεσκευάζοντο ὁμοιόμορφα ἔθνικα ἐνδύματα ὡς στολὴ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ. Καὶ ὅμως οἱ ξένοι ἄνθρωποι τῆς Ἀντιβασιλείας ἐφαντάζοντο ὅτι μεγάλως ἐξυπηρέτουν τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν περιφρονοῦντες αὐτὸν ὡς βάρβαρον καὶ φερόμενοι πρὸς αὐτὸν αὐθαδῶς. Καὶ οὕτως ἡ Ἀντιβασιλεία ἠδίκησε τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος, τὰ ὅποια ἐπολέμησαν ἐπὶ μακρὰ ἔτη, ἔχυσαν τὸ αἷμά των ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ εἶχον θυσιάσῃ ὑπὲρ αὐτῆς τὰ πάντα.

(Ἔπεται συνέχεια)

Μετάφρασις * * *

Η ΔΙΩΡΥΞ ΤΟΥ ΠΑΝΑΜΑ¹

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1906 ἡ Διεθνὴς Ἐπιτροπὴ ὑπέβαλε τὴν ἔκθεσιν τῆς εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας, ἔκθεσιν διπλῆν, διότι ἐν αὐτῇ διετυποῦντο αἱ γνώμαι τῆς πλειονοψηφίας καὶ τῆς μειονοψηφίας, ὧν ἑκατέρα ἔμεινεν ἀμετάπειστος. Ὁκτὼ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἠριθμοῦντο πάντες οἱ ἐξ Εὐρώπης μηχανικοί, ὑπεστήριζον τὴν κατασκευὴν διώρυγος ἰσοῦψοῦς πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐχούσης ἐν μόνον ὕδατοφραγμα ἐν Παναμᾷ παρὰ τὸν Εἰρηνικὸν Ὠκεανὸν πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ρευμάτων, ἅτινα ἄνευ αὐτοῦ θὰ ἐσχηματίζοντο ὡς ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς ἐπιφανείας μεταξὺ τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ τῆς θαλάσσης τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ (ἐνθα δὲν εἶναι ποσῶς σχεδὸν αἰσθητὴ ἡ παλίρροια). Τὰ πέντε ἕτερα μέλη ἐπέμενον ὑπὲρ τῆς κατασκευῆς διώρυγος μετὰ ὕδατοφραγμάτων. Τὸ τελευταῖον τοῦτο σύστημα ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς ἀμερικανικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς διώρυγος καὶ ἐγένετο ὀριστικῶς δεκτὸν ὑπὸ τε τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ ἀμερικανικοῦ Κοινοβουλίου. Ἐθυσιάσθησαν τὰ πάντα χάριν τῆς ταχυτέρας ἀποπερατώσεως τοῦ ἔργου, ἐπέδρασαν δὲ εἰς τὴν ἀπόφασιν αἱ στρατιωτικαὶ βλέψεις, αἵτινες ὁσημέραι ἀποκτῶσι μείζονα σπουδαιότητα ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, ἀλλὰ καὶ οἱ χρηματικοὶ λόγοι διότι σήμερον ἀναγνωρίζεται ὅτι ἡ διώρυξ τοῦ Παναμᾶ θὰ στοιχίσῃ πολὺ ἀκριδᾶ καὶ ἂν ἀκόμη δὲν παρουσιασθῶσιν ἀπρόοπτοι δυσκολίαι καὶ δὲν αὐξηθῶσιν ἐκτάκτως αἱ δαπάναι, ὡς φοβοῦνται πολλοί.

Διὰ τὴν κατασκευὴν διώρυγος ἰσοῦψοῦς διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Παναμᾶ ἀπαιτεῖται ἐκσκαφὴ 176 ἑκατομμυρίων κυβικῶν μέτρων, ὧν τὸ ἥμισυ περίπου (καὶ ἀκριδῶς 84 ἑκατομμύρια) ἀπαιτεῖ ἡ μεγάλη τάφρος τῆς Κουλέδρας, ἥτις θὰ εἴχε μήκος 13 σχεδὸν χιλιομέτρων. Σημειωτέον ὅτι ἐκεῖ συναντᾶται ἡ ἄλυσις τοῦ μερι-

¹ Ἔλεος· συνέχεια ἐκ σελίδος 498.

σμοῦ τῶν ὑδάτων μεταξὺ τῶν δύο Ὠκεανῶν. Οἱ ἐρωτηθέντες μηχανικοὶ ὑπελόγισαν εἰς 1250 ὥς ἔγγιστα ἑκατομμύρια τὴν δαπάνην τῆς κατασκευῆς τῆς διώρυγος· ἀλλ' ἡ ἀμερικανικὴ Ἐπιτροπὴ κρίνει τὴν ἐκτίμησιν ὡς κατωτέραν τοῦ πραγματικοῦ καὶ ἀναδιβάλλει τὴν δαπάνην εἰς 1360 ἑκατομμύρια φράγκων κατ' ἐλάχιστον. Ἄλλως τε αὕτη θεωρεῖ ὅτι ἡ ἀποπεράτωσις τοῦ ἔργου θ' ἀπαιτήσῃ ἐργασίαν 18 μέχρις 20 ἐτῶν, ἐνῶ οἱ εὐρωπαῖοι μηχανικοὶ βεβαιοῦν ὅτι δὲν θὰ χρειασθῶσι πλεονα τῶν 12 μέχρι 15 ἐτῶν. Ἀλλὰ καὶ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα θεωρεῖται πολὺ διὰ τοὺς Ἀμερικανούς, ἐπείγομένους ν' ἀποκτήσῃσι μέσον εὐκόλον καὶ σχετικῶς ταχὺ πρὸς διόδασιν τοῦ στόλου αὐτῶν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην θάλασσαν.

Ὅθεν ἠθέλησαν νὰ ἐπιχειρήσῃσι παράδολον ἐπιχείρησιν, ἐπιδιδόμενοι εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς διώρυγος μετὰ ὑδατοφραγμάτων τῆς ἀρξαμένης ἤδη ἐπὶ σχεδίου, ὅπερ ἐν συνόψει ἐκθέτομεν κατωτέρω. Τὸ χαρακτηριστικὸν καὶ τὸ πρωτότυπον, ἀλλ' ἴσως καὶ τὸ κινδυνώδες ἐν ταυτῇ σημεῖον τοῦ σχεδίου τούτου εἶναι ὁ σχηματισμὸς λίμνης τεχνητῆς, ἀποτελούσης τὴν ὑψηλότεραν λεκάνην. ἠθέλησαν νὰ περιορίσῃσιν εἰς τὸν ἐλάχιστον ὅρον τὸν ὄγκον τῆς ἐκτελεστέας ἐκσκαφῆς, ἐφαντάσθησαν δὲ πρὸς τοῦτο νὰ συσσωρεύσῃσι τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν, ὥστε νὰ κατακλυσθῇ μέρος ὁλόκληρον τῆς διασχισθησομένης χώρας καὶ κατὰ τρόπον ἐπίσης ὥστε τὸ ὕδωρ νὰ εἰσρέῃ εἰς τὴν τάφρον τὴν σκαφησομένην ἐπὶ ξηροῦ ἐδάφους καὶ εἰς ἐπιφάνειαν σχετικῶς ὑψηλὴν καὶ νὰ σχηματίσῃ εἰδὸς τι κρεμαστῆς διώρυγος εἰς ὕψος μέγα ἄνωθεν τῶν δύο γειτονικῶν θαλασσῶν, συγκοινωνούσης δ' ἐλευθέρως μετὰ τῆς τεχνητῆς λίμνης. Ἐκ τοῦ μέρους τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἡ διώρυξ θὰ ἤρχιζε δι' αὐλακος ἐχούσης καὶ βάθος καὶ πλάτος ἀρκετόν, ἥτις θὰ ἐφθάνε μέχρι τοῦ Γκατοῦν. Ἐκεῖθεν τὸ διαπλέον πλοῖον θὰ εἰσέρχεται εἰς τὴν ὑπερκειμένην τεχνητὴν λίμνην, ἣν προανεφέραμεν. Πρὸς σχηματισμὸν ταύτης πρέπει βεβαίως νὰ τοποθετηθῇ φράκτης διαμέσου τῆς κοιλάδος, ἐντεῦθεν τῆς ὁποίας κεῖται τὸ Γκατοῦν, ἐπειδὴ δὲ ἡ κοιλάς εἶναι σχετικῶς εὐρεῖα κεῖνται δὲ πολὺ μακρὰν ἐκατέρωθεν οἱ λόφοι οἱ προωρισμένοι ν' ἀποτελέσῃσι τὰς πλευράς τῆς λίμνης, τῆς ἀπεράντου δεξιμένης, ἐδέησε νὰ κατασκευάσῃσι πρόχωμα τεραστίων διαστά-

σεων. Ἡ ἀσφάλεια τοῦ ἔργου ὡς ἐξ αὐτοῦ τούτου φαίνεται οὕσα ὑποπτος, καθὼς ἐπίσης καὶ ὡς ἐκ τῶν τεχνικῶν ὄρων ὑφ' οὓς ἐννοοῦν νὰ τὴν κατασκευάσωσιν, ὥστε νὰ μὴ ἀποδῇ τὸ ἔργον πολυδάπανον.

Τὸ πρόχωμα πρόκειται νὰ ἔχῃ μῆκος μὲν 2,350 μέτρων, ὕψος δὲ 41. Ὅπισθεν αὐτοῦ ἡ συσσωρεύσις τῶν ὑδάτων τοῦ Σάγρου καὶ ἄλλων ποταμῶν τῆς χώρας μέλλουν νὰ σχηματίζουν λίμνην ἐκτάσεως 560 χιλιομέτρων, ἥς ἡ ἐπιφάνεια ἔσται κατὰ 26 περίπου μέτρα ὑψηλότερα τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, συνεπῶς δὲ καὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος τοῦ ἀμέσως κατωτέρου τμήματος τῆς διώρυγος μεταξὺ Γκατοῦν καὶ τῆς θαλάσσης. Ὅτε ἐν ἀρχῇ παρεδέχθησαν τὸ σύστημα τῆς διώρυγος μετὰ ὑδατοφραγμάτων καὶ μετὰ τῆς λίμνης, ὑπελόγισαν ὅτι ἡ ἐπιφάνεια ταύτης δὲν θὰ ὑπερέβαινε τὸ ἥμισυ τοῦ σημειωθέντος ἀνωτέρω ἀριθμοῦ· καὶ ὁ ὄγκος τῶν περιεχομένων ἐν αὐτῇ ὑδάτων, ὅστις ἐμελλε νὰ βαρύνῃ ἐπὶ τοῦ προχώματος, ὑπελογίσθη ὡσαύτως ἐλαττωμένος κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν. Τὰ πράγματα ἐξητάσθησαν καὶ ἐμελετήθησαν κάπως ἐπιπολαίως, τώρα δὲ βλέπουν ὅτι θὰ εἶναι τεραστία ἡ ποσότης τοῦ ὕδατος, ἣν τὸ πρόχωμα μέλλει νὰ συγκρατῇ. Ἀς φαντασθῇ τις τὴν λίμνην ταύτην τὴν οὕτως σχηματισθεῖσαν, ἐκτεινομένην ἄνευ διακοπῆς καὶ ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου φραγμοῦ (ἐπομένως ἐλευθέραν εἰς τὴν διόδασιν τῶν πλοίων) μέχρι τοῦ Πέδρο—Μιγκέλ, εἰς μῆκος ἐπὶ πλέον κατὰ τι τῶν 51 χιλιομέτρων. Ἐν τούτοις διανοήθησαν νὰ κατασκευάσωσι τὸ ἀπέραντον ἐκεῖνο πρόχωμα, τὸ μέλλον νὰ βαστάξῃ βάρος, ἀποκλειστικῶς ἐκ χώματος, ἄνευ λιθοκτίστου ἐσωτερικοῦ τοίχου. Καὶ ναὶ μὲν ἐν Ἰνδικῇ ὑπάρχουν πολυάριθμοι τοιοῦτοι φραγμοὶ ἐκ χώματος διατηρούμενοι ἐπὶ αἰῶνας ὁλοκλήρους, ἀλλ' ἐκεῖνοι δὲν φέρουν φορτίον παρόμοιον. Ἄλλως τε δὲ σκοπεύουν ἢ ἐσκόπευον ἄλλοτε (διότι νῦν σοβαραὶ ἀμφιβολίαι ἤρχισαν νὰ γεννῶνται ἐν ταῖς Ἠνωμέναις πολιτείαις ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο) ν' ἀνεγείρῃσι τὸν χωμάτινον ὄγκον τοῦ ἐν λόγῳ προχώματος κατὰ τὸν ἀπλούστερον τρόπον, μεταδιδάζοντες τουτέστι δι' ἀντλιῶν τὸ ἄνω σκαπτόμενον εἰς τὰς τάφρους τῆς διώρυγος χῶμα, ἀνάμικτον μεθ' ὕδατος, ὥστε νὰ σχηματίζεται ἰλὺς συσσωρευομένη εἰς τὸ μέρος ἐνθα θ' ἀνε-

γερωθῇ τὸ πρόχωμα. Εἰς ἀντιστάθμισμα τοῦ ἀτελῶς συμπαγοῦς τοῦ οὕτω σεσωρευμένου ὕλικου προετίθεντο νὰ δώσωσιν εἰς τὸ φράγμα πλάτος μέγα, περίπου 800 μέτρων, τοῦλάχιστον περὶ τὸ κατώτερον αὐτοῦ μέρος.

Ἰσως ἐξωγκώθη ὑπερμέτρως ἡ ἀνησυχία ἡ φυσικῶς γενωμένη ἐκ τῆς κατασκευῆς τοιοῦτου προχώματος, ἐφθασαν δὲ καὶ μέχρι τοῦ σημείου νὰ εἰπωσιν ὅτι τὸ ἔδαφος τῆς κοιλάδος τοῦ Σάγγρου, ὅπου μέλλει νὰ ἐγερωθῇ ὁ εἰρημένος φραγμός, σύγκειται ἐκ κινητῶν προσχώσεων, εὐκόλως ὑπονομευόμενων ὑπὸ τῶν ὑδάτων, ἀκαταλλήλων δὲ ὅπως χρησιμεύσωσιν ὥς στερεὰ θεμέλια εἰς τὸ πρόχωμα. Ἀλλὰ πρὸ ὀλίγου μόλις ἐγένοντο ἔρευναι περὶ τὸν χῶρον τοῦ προχώματος τοῦ Γκατούν, ἐξηκριδύθη δὲ ὅτι τὸ ὑπόγειον ἔδαφος αὐτόθι σχηματίζεται ἀπ' ἐναντίας ἐκ βράχων εὐρισκομένων εἰς μικρὸν βάθος. Σημειωτέον δ' ἐν παρόδῳ ὅτι καὶ ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους τοὺς ἄγαν πρωτογενεῖς, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ζητοῦν νὰ κατασκευάσωσι τὸ πρόχωμα τοῦ Γκατούν, ἡ δαπάνη αὐτοῦ ὑπολογίζεται οὐχὶ κατωτέρα τῶν 40 ἑκατομμυρίων φράγκων. Μή τις δὲ ἀπορήσῃ διὰ τὸ ποσόν, διότι πρέπει ν' ἀναλογισθῶμεν ὅτι θὰ χρειασθῇ βεβαίως διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὅγκου χώματος ἐκ 16 ἑκατομμυρίων κυβικῶν μέτρων.

Φυσικῶς τῷ λόγῳ πρὸς μετάβασιν ἀπὸ τῆς ὑψηλοτέρας ἐπιφανείας τῆς λίμνης εἰς τὴν πολὺ κατωτέραν τοῦ τμήματος ἐκείνου τῆς διώρυγος, ἢ ἀντιστρόφως θὰ ἐγκατασταθῇ σειρὰ ὑδατοφραγμάτων, ἀληθῆς ὁδραυλικῆ κλιμαξ, ἐπιτρέπουσα τὴν ἀνοδὸν ἢ τὴν ἀνοδὸν τῶν πλοίων. Κατ' ἀρχὰς ἀπεφάσισαν νὰ κατασκευάσωσιν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τρεῖς σειρὰς ἐκ δύο διπλῶν φραγμάτων· τοιοῦτοτρόπως διηγεῖτο εἰς τρεῖς βαθμίδας—ὅν ἐπιτρέπεται ἡ τοιαύτη παραβολή—ἡ ἐξ 26 περίπου μέτρων διαφορά τῆς ἐπιφανείας. Διὰ τοῦ τοιοῦτου συνδυασμοῦ θ' ἀναλογισθῇ 8,50 μέτρα κατὰ φράγμα, τοῦθ' ὅπερ θὰ ᾔητο ἤδη πολὺ. Καὶ ὁμοῦ γίνεται λόγος νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο βαθμίδας· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἕκαστον ὑδατόφραγμα θὰ παρουσίαζε διαφορὰν ἐπιφανείας 12 μέχρι 13 μέτρων, πρᾶγμα πρωτοφανές. Ἡ κατασκευὴ τῶν ὑδατοφραγμάτων θ' ἀπαιτήσῃ τὴν ἐπιχωμάτωσιν 2.800.000 κυβικῶν μέτρων καὶ ἐνὸς τοῦλάχιστον ἑκατομμυρίου

λιθόκτιστα ἔργα· εἰς ταῦτα δὲ δεόν νὰ προστεθῶσι καὶ 15.000 τόννοι χάλυβος διὰ τὰς θύρας καὶ τὰ μηχανήματά των. Αἱ θύραι αὗται θὰ ἔχωσιν ὕψος 23 μέτρων, ἐκάστου δὲ φύλλου τὸ πλάτος θὰ εἶναι 15 μέτρων τοῦλάχιστον.

Ἡ ἐσχατιὰ τῆς τεχνητῆς λίμνης θ' ἀποτελεῖται πράγματι ἐκ τοῦ ἄκρου τῆς τάφρου τῆς Κουλέδρας ἐν Πέδρω—Μιγκέλ. Θὰ συναντᾶται κατ' ἀρχὰς διπλοῦν ὑδατόφραγμα, οὗ ἡ πτώσις ἔσται μόνον 9 μέτρων, σχεδὸν ἀσήμαντος τουτέστιν ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἀνωτέρω διδομένους ἀριθμούς. Πρὸς ἐλάττωσιν τῶν ἐπιχωσεων εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τῆς διώρυγος διανοοῦνται νὰ κατασκευάσωσι καὶ αὐτόθι πρόχωμα πρὸς σχηματισμὸν δεξαμενῆς, εἴτε λίμνης τεχνητῆς, τῆς ὁποίας ὁμως αἱ διαστάσεις θὰ εἶναι πολὺ μικραί, ἀφοῦ τὸ μῆκος των θὰ εἶναι μόλις ὀλίγων χιλιόμετρων. Ἐκεῖ δὲ θὰ κατασκευασθῶσιν ὑδατοφράγματα μὲ μεγάλην πτώσιν, διὰ τῶν ὁποίων τὰ πλοῖα θὰ δύνανται νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸ τελευταῖον τμήμα τῆς διώρυγος, τὸ ὅποιον θὰ εἶναι ἰσοῦφές μὲ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ θὰ ὑπόκειται εἰς τὰς παλιρροίας του.

Πρόδηλον εἶναι ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου τῆς κατασκευῆς τῆς διώρυγος ἐλαττοῦται ἐπαισθητῶς ἡ δαπάνη, τοῦλάχιστον ἐν ἀρχῇ, καὶ ἐὰν τὰ οὕτως ἐκτελούμενα ἔργα ἀντέχωσι καὶ δὲν τρέχωσι τὸν κίνδυνον νὰ ὑποστῶσι ταχέως σοβαρὰς βλάβας. Δὲν ἀπομένουν σήμερον πρὸς ἐκσκάφην εἰμὴ 73 ἑκατομμύρια κυβικῶν μέτρων· ἡ φοδερὰ τάφος τῆς Κουλέδρας δὲν θὰ ἀπαιτήσῃ πλέον εἰμὴ 41 ἑκατομμυρίων κυβικῶν μέτρων ἐπιχωμάτωσιν. Τέλος δὲ βεβαιοῦσιν ὅτι ἡ πλήρης ἐκτέλεσις τῆς διώρυγος δυνατόν εἶναι νὰ συντελεσθῇ ἐντὸς ὀκτῶ ἢ ἐννέα ἐτῶν καὶ ὅτι ἡ δαπάνη δὲν θὰ ὑπερβῇ τὰ 715 ἑκατομμύρια φράγκων. Ἀπομένομεν διστακτικοὶ ἀπέναντι τῆς διπλῆς ταύτης διαβεβαιώσεως. Αὐτὸς ὁ τρόπος καθ' ὃν διεξάγονται καὶ ἐκτελοῦνται αἱ ἐργασίαι βεβαίως συντελεῖ εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς δαπάνης. Ὡς πρὸς τοῦτο μεγάλοι ἐξεδηλώθησαν δισταγμοί, κατέληξε δὲ τὸ ζήτημα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου ὑπὸ στρατιωτικῶν μηχανικῶν. Ἐν ἀρχῇ ἡ Ἐπιτροπὴ προτίθετο νὰ κατασκευάσῃ τὴν διώρυγα προσλαμβάνουσα αὐτὴ ἀπ' εὐθείας πάντας τοὺς ὑπαλλήλους καὶ τοὺς ἐργάτας καὶ ἐκτελοῦσα

δι' αὐτῶν πάσας τὰς ἐργασίας τὰς ἀποτελούσας τὸ σύνολον τῆς ἐπιχειρήσεως ὑπὸ τὴν ἀμεσον αὐτῆς διεύθυνσιν. Ἀκολούθως εἶδεν ὅτι ἦτο συμφερότερον νὰ καταμερίσῃ τὴν ἐργασίαν δι' ἰδιωτικῶν συμβολαίων μεταξὺ ἐργολάβων ἐξησκημένων περὶ τὴν εὐρεσιν τοῦ ἀναγκαιοῦντος ἐργατικοῦ προσωπικοῦ.

Δυστυχῶς οἱ ἐργολάβοι δὲν παρουσιάσθησαν ἐν ἀφθονίᾳ, ὡς προσεδοκᾶτο. Τέλος κατήντησε ν' ἀλλάξωσιν ὅλον τὸ ἐν τῇ ἐργασίᾳ τοῦ ἰσθμοῦ ἀσχολούμενον προσωπικόν, πάντας τοὺς ἐν ταῖς διαφόροις ὑπηρεσίαις ἀρχηγούς, μικροὺς τε καὶ μεγάλους. Πρὸ ἐνδὸς δὲ ἔτους μόλις οἱ Ἀμερικανοὶ ἔμαθον ἀφ' ἑνὸς, μετὰ τινος ἐκπλήξεως, ὅτι ἀξιωματικοὶ τοῦ μηχανικοῦ ἔμελλον ν' ἀναλάβωσι τὴν διεύθυνσιν τῆς κατασκευῆς τῆς διώρυγος. Καὶ ναὶ μὲν ἡ ἐκθεσις ἡ δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Γκαίθαλς (τοῦ σώματος τοῦ μηχανικοῦ τοῦ στρατοῦ) βεβαιοῖ ὅτι τὸ ἔργον βαίνει ἀριστα καὶ ὅτι θὰ ἐκτελεσθῇ ταχέως καὶ ἀντὶ μικρᾶς σχετικῶς δαπάνης, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονώμεν ὅτι ὁ γράφων ταῦτα εἶναι πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς διώρυγος, ἐξ ὁλοκλήρου ἀνανεωθείσης, ἐνταυτῷ δ' ἀρχιμηχανικὸς τῶν ἔργων.

Πρὸς τούτοις, μεθ' ὧν τὰς γενομένας ἐν τῇ διεύθυνσει μεταβολάς, ἐδαπανήθησαν ἤδη σημαντικὰ ποσὰ διὰ τὰς μέχρι τοῦδε γενομένας ἐργασίας. Ἐκαστον τετραγωνικὸν μέτρον χώματος ἐξαχθέντος ἐκ τῆς τάφρου τῆς Κουλέβρας καὶ μεταφερθέντος εἰς τὸ ὠρισμένον σημεῖον στοιχίζει συνήθως φρ. 4,75, ἡ δὲ δαπάνη ἀνέρχεται πολλάκις εἰς 6 φράγκα. Ἐσχάτως ἄγγλος τις εἰδὴμων, καλῶς γινώσκων τὰ πράγματα, ἰσχυρίσθη ὅτι ἡ ὅλική δαπάνη τῆς κατασκευῆς τῆς διώρυγος θὰ εἶναι ἐν τέλει διπλασία ἢ καὶ τριπλασία τῆς ἀρχικῶς προϋπολογισθείσης. Ὑπελόγιζε δὲ προσέτι ὅτι ἂν ἐξακολουθήσωσι ν' ἀνασκάπτωσι κατὰ μῆνα ἀπὸ τῆς διώρυγος μόνον 230,000 κυβικῶν μέτρων χώματος ἢ βράχων, ὅπως συμβαίνει ἀπὸ πολλῶν ἤδη μηνῶν, θὰ χρειασθῶσι 200 ἔτη πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς ἐργασίας· ὅτι δὲ ὅπως συντελεσθῇ τὸ ἔργον ἐντὸς ἐννέα ἐτῶν, δέον ἢ ἐκσκαφῇ ν' ἀνέλθῃ εἰς 10½ ἐκατομμύρια κυβικῶν μέτρων ἑτησίως, ἥτοι εἰς 850,000 κατὰ μέσον ὅρον μηνιαίως.

Πλὴν τῶν 40 ἐκατομμυρίων δολλαρίων τῶν πληρωθέντων

εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἑταιρείαν καὶ τῶν 10 ἐκατομμυρίων τῶν καταβληθέντων εἰς τὴν Δημοκρατίαν τοῦ Παναμᾶ πρὸς ἐξαγοράν τῆς περιφήμου ζώνης τοῦ ἰσθμοῦ, ἥτις ἐγένετο ἤδη ὁμοσπονδιακὸν ἔδαφος, τὸ Κοινοβούλιον ἐψήφισεν ἀμεσον πλίστωσιν 10 ἐκατομμυρίων, εἰτα δὲ ἀπεφάσισε κατ' ἀρχὴν νὰ ἀφιερῶσιν ἕτερα 135 ἐκατομμύρια πρὸς πλήρη ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου. Τὸ ποσὸν τοῦτο ἔμελλε νὰ τεθῇ βαθμηδὸν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς διώρυγος· μετ' ὀλίγον δὲ ἠνοίχθη πλίστωσις 69.600.000 δολλαρίων, δι' ὧν ἀνῆλθεν εἰς 80 ἐκατομμύρια (ἥτοι εἰς πλεονα τῶν 412 ἐκατομμυρίων φράγκων) τὸ κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ ἡ Ἐπιτροπὴ βαθμηδὸν καὶ ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν προπαρασκευαστικῶν ἔργων καὶ τὴν ὀριστικὴν τῆς διώρυγος κατασκευήν. Ἀλλὰ τὴν 30 Ἰουνίου 1907 (χρονολογίαν καθ' ἣν σταματῶσιν αἱ ἐτήσιαι ἐκθέσεις τῆς Ἐπιτροπῆς) αἱ δαπάναι ὑπερέβαινον κατὰ τι τὸ ποσὸν τῶν 48.200.000 δολλαρίων. Ἐκ τοῦ ὀλικοῦ τούτου ἀθροίσματος ὃ 1½ ἐκατομμύρια εἶχον ἀφιερωθῇ εἰς τὰ τόσον σημαντικὰ ἔργα τῆς ἐξυγιάσεως, ἅτινα προλαβόντως ἀνεφέραμεν, 2.300.000 δολλαρίων εἰς τὸν διοργανισμὸν τῆς πολιτικῆς διοικήσεως τῆς ζώνης, ὁδοποιῶν, ἔδρυσιν σχολείων, ἀστυνομίας κλπ., 9.700.000 δολλαρίων εἰς ἔργα βοηθητικά, ἐμμέσως σχετιζόμενα μὲ τὴν κατασκευὴν τῆς διώρυγος, τὸ λοιπὸν δὲ ποσὸν ἀπ' εὐθείας εἰς τὰ ἔργα τῆς κατασκευῆς. Ἡ Ἐπιτροπὴ δὲ ἀπαιτεῖ τώρα νὰ μὴ φειδωλεύωνται τὰ ὀρισθέντα εἰς διάθεσιν αὐτῆς κεφάλαια, θεωροῦσα εὐλόγως ὅτι ἔργον τοιαύτης ἐπιβολῆς στοιχίζει εὐθηνότερον ὅταν ἐκτελῇται ταχέως παρ' ὅσον ὅταν ἐκτελῇται βραδέως, διότι δύναται νὰ καταστῇ παραγωγὸν ἐνωρίτερον. Ἐσχάτως ὁμοῦς ὁ συνταγματάρχης Γκαίθαλς καὶ ὁ διοικητὴς τῆς ζώνης τέως γεροῦσιαστῆς Βλάκωρ ἐνεφανίσθησαν ἐνώπιον βουλευτικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἐδήλωσαν ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τῆς διώρυγος θὰ στοιχίσῃ 300 ἐκατομμύρια δολλαρίων, συμπεριλαμβανομένων τῶν 10 ἐκατομμυρίων τῶν καταβληθέντων εἰς τὴν Δημοκρατίαν τοῦ Παναμᾶ καὶ τῶν 40 τῶν πληρωθέντων εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἀπομένουν λοιπὸν 250 ἐκατομμύρια ἐπιβαρύνοντα τὸ ἔργον τοῦτο, οὗτινος ἡ δαπάνη ὑπελογίσθη μετριοφρόνως εἰς 140 μόνον ἐκα-

τομύρια μετὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι περιλαμβάνοντο εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο καὶ ἀπρόοπτα ἔξοδα. Ὡστε τὸ ὅλον ποσὸν ἀνέρχεται εἰς 1.300.000.000 φράγκων! Ὑπάρχουν δὲ φόβοι ὅτι διὰ τῆς ὑπερβάσεως τῶν δαπανῶν θ' αὐξήσῃ ἔτι μάλλον τὸ τεράστιον τοῦτο ποσόν.

Προσπάθεια πρὸς οἰκονομίαν δὲν γίνεται, ἡ δὲ ἐκτέλεσις διὰ τῶν στρατιωτικῶν μηχανικῶν φαίνεται ἐπαυξάνουσα ἔτι μάλλον τὴν τάσιν τῆς ἐπὶ πλεόν δαπάνης. Πρέπει ὅμως νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ εὐρεσις σκαφῶν καὶ ἐργατῶν παντοίων εἶναι τόσον δυσχερὲς, ὥστε τὰ ἔξοδα δὲν εἶναι εὐκόλως νὰ ἐλαττωθῶσιν. Ἡ διάρκεια τῆς ἡμερησίας ἐργασίας ἐδέησε νὰ περιορισθῇ εἰς ὀκτὼ ὥρας, ἡναγκάσθησαν δὲ ἐπίσης ν' αὐξήσωσι τὰ ἡμερομίσθια κατὰ 25-50%.

Ἐν γένει καθ' αὐτὸ Ἀμερικανοὶ δὲν ὑπάρχουν μεταξὺ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ ἰσθμοῦ. Ὡς ἔλεγεν ἐσχάτως ἄγγλος μηχανικὸς γινώσκων κατὰ βάθος τὸ ζήτημα, τὸ πρόβλημα τῆς εὐρέσεως ἐργατῶν εἶναι τὸ δυσχερέστερον, διότι οὐδὲ διὰ δαπάνης περισσῶν χρημάτων ἐξασφαλίζεται ἡ λύσις αὐτοῦ. Ἀφίνομεν κατὰ μέρος τοὺς ἐπιστάτας καὶ τοὺς διαφόρους μηχανικοὺς, οἵτινες ἀνευρίσκονται λίαν εὐκόλως δι' ἀντιμισθίας 125 μέχρι 225 δολларίων, ἢ συνηθέστερον 180 δολларίων κατὰ μῆνα, ἥτοι 900 καὶ ἐπέκεινα φράγκων. Ἐν ἀρχῇ ἐξεμεταλλεύθησαν τοὺς ἐργάτας τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα δὲν ἦσαν εὐχάριστα. Ἐστράφησαν κατόπιν πρὸς τοὺς Μαύρους τῶν Ἀντιλλῶν, ἰδίως δὲ τῆς Ἰαμαϊκῆς καὶ τῆς Βαρβάδας· ἀλλ' ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις περιώρισεν ὅπως οὐκ ἔστιν τὴν συνδρομὴν αὐτῶν, ἀπαιτοῦσα ἐγγυήσεις διὰ τοὺς οὕτω στρατολογουμένους ἐργάτας. Καὶ ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους ἀκόμη οἱ Μαύροι ὥκνουν ἐν γένει νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὸν ἰσθμόν, πρὸ πάντων ἐξ αἰτίας τοῦ ὑπεροπτικοῦ τρόπου, δι' οὗ οἱ Ἀμερικανοὶ ἐπιστάται καὶ μηχανικοὶ ἐνόουν νὰ φέρωνται πρὸς αὐτούς, ἐνῷ οἱ Μαύροι θεωροῦν ἑαυτοὺς ἴσους πρὸς τοὺς λευκοὺς, ἐνθυμούμενοι ὅτι εἶναι βρεττανοὶ ὑπήκοοι καὶ μὴ ἐπιτρέποντες ὅχι μόνον βιαιοπραγίας ἐναντίον των, ἀλλ' οὔτε ὄνειδισμόν. Πρὸς διόρθωσιν τοῦ κακοῦ ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς διώρυγος ἀνεζήτησεν ἐργάτας εἰς Ἰσπανίαν, διατηρεῖ δὲ καὶ ἐν Γαλλικῇ πράκτορα ἴδιον πρὸς στρατολογίαν, ὅστις

συνάπτει συμβόλαια τριετοῦς μισθώσεως μετὰ τῶν βουλομένων νὰ ἐργασθῶσιν εἰς τὸν ἰσθμόν. Ἀμείβονται συνήθως δι' ἑνὸς δολларίου καθ' ἑκάστην, παρέχεται δὲ αὐτοῖς δωρεὰν τροφή καὶ κατοικία. Πληριώνεται ἐπίσης εἰς αὐτοὺς ὁ ναῦλος, τοῦθ' ὅπερ συντελεῖ πολὺ εἰς τὴν λιποταξίαν, διότι ἐπωφελοῦνται τοῦ ἀνεξόδου ταξιδίου ὅπως μεταδῶσι καὶ ζήσωσιν ἄλλαχού ἐλευθέρως. Προσθετέον ὅτι ἡ ἐργασία πᾶσα ἐκτελεῖται μὲ τὸ ἡμερομίσθιον, εἰς τρόπον ὥστε ἀπαιτεῖται ἄγρυπνος καὶ διηνεκὴς ἐπιτήρησις τῶν ἐργατῶν.

Φυσικῇ τῇ λόγῳ οἱ Ἀμερικανοὶ δὲν ἡμέλησαν νὰ καταφύγωσιν εἰς ἰσχυρὰ μηχανήματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν τεραστίων ἐκσκαφῶν καὶ ἐπιχωματώσεων τῶν ἀπαιτούμενων διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς διώρυγος. Ἰὰ βαγόνια τῆς μηχανικῆς ἐκφορτώσεως εἶναι γιγάντεια ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ μικρὰ τροχοφόρα κιδῶτια, τὰ χρησιμοποιούμενα συνήθως ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἐργολάβων. Αἱ κινηταὶ τροχιαὶ αἱ τοποθετούμεναι καὶ μετατοπιζόμεναι εἰς τὰ μέρη τῆς ἐκσκαφῆς ἐφ' ἧσαν αὕτη προχωρεῖ, ἀφαιροῦνται διὰ μίας ὑπὸ τεραστίας εἰδικῆς μηχανῆς, ἥτις λειτουργεῖ ὡς κολοσσαῖος γέρανος. Ἡ ἀποκάθαρσις τοῦ ἐδάφους ἐκ τῶν χωμάτων ἢ ἐκ τῶν λίθων τῶν ἐκβραχισμῶν καὶ ἡ φόρτωσις τοῦ ὕλικου τούτου ἐπὶ τῶν ἀβαθῶν ἐπιπέδων βαγονίων, δι' ὧν ἀποκομίζεται ἡ μεταφέρεται εἰς τὰ μέρη ὅπου χρησιμεύει πρὸς τοιχοποιῆαν, ἐνεργεῖται διὰ τεραστίων πτύων ἀτμοκινήτων, ὁ δὲ κόφινος ὁ χρησιμεύων ἀντὶ πτύου ἔχει πολλάκις χωρητικότητα 4 κυβικῶν μέτρων. Διὰ τῶν ἀτμοκινήτων τούτων πτύων ἡ πλήρης φόρτωσις ἑνὸς τῶν τεραστίων βαγονίων ἐνεργεῖται ἐν διαστήματι ἑνὸς λεπτοῦ καὶ 15 δευτερολέπτων.

Μέχρις ἐσχάτων ὁ ὄγκος τοῦ ἀνασκαπτομένου ἐκ τοῦ ἐδάφους τοῦ ἰσθμοῦ χώματος μηνιαίως ἦτο παρὰ πολὺ μικρὸς. Ἀρκεῖ νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἀπὸ τοῦ 1880 μέχρι τοῦ 1904 αἱ δύο γαλλικαὶ ἑταιρεῖαι εἶχον ἀνασκάψῃ ἐν συνόλῳ 54 ἑκατομμύρια σχεδὸν κυβικῶν μέτρων. Ἀπὸ δὲ τοῦ Μαΐου τοῦ 1904 οἱ Ἀμερικανοὶ εἶχον ἀνασκάψῃ μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου τοῦ 1907 ὄγκον 14 ἑκατομμυρίων κυβικῶν μέτρων, ἐξ ὧν τὰ 8 1/2 ἑκατομμύρια εἰς αὐτὸν ἐκείνον τὸν χώρον, ὃν θὰ καταλάβῃ ἡ διώρυξ. Εἰς δὲ τὴν τάφρον τῆς Κουλέβρας ἀπὸ τοῦ Μαΐου μέχρι

τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1904 δὲν εἶχον ἀνασκαφῇ εἰμὴ μόνον 185.000 κυβικῶν μέτρων, καθ' ὅλον δὲ τὸ ἔτος 1905 τὸ ἀντιστοιχοῦν σύνολον δὲν ὑπερέβαινε τὰς 695.000 κυβικῶν μέτρων. Κατὰ τὸ 1906 ὅμως ἡ ἐκσκαφὴ ἀνῆλθεν εἰς 2 καὶ ἐπέκεινα ἑκατομμύρια καὶ κατὰ τοὺς ὀκτὼ πρώτους μῆνας τοῦ 1907 εἰς 7.300.000. Μὴ λησμονῶμεν ὅμως ὅτι ὁ ἀνασκαπτεὸς ὄγκος ἐν Κουλέδρᾳ ὑπολογίζεται εἰς 40 ἕως 41 ἑκατομμύρια μέτρων καὶ ὅτι ἐπομένως ἀπομένουν ἀκόμη πρὸς ἐκσκαφὴν 28 ἑκατομμύρια.

Ἀπὸ τετραετίας ἤδη περὶ τοῦ αἰ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι ἀνέλαβον τὴν ἐπιχείρησιν, ὑπάρχουν δὲ πολλαὶ ἀκόμη ἐργασίαι νὰ γίνωσι καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν τῆς διώρυγος. Ἀπομένει ἀκόμη ἡ κατασκευὴ τοῦ προχώματος τοῦ Γκατούν, αὕτη δὲ ἀποτελεῖ σήμερον τὴν σοβαρωτέραν δυσκολίαν, καὶ οὐχὶ ἡ ὀρυξίς τῆς τάφρου τῆς Κουλέδρας. Ἐν τούτοις ἀνεπτύχθη δραστηριότης μεγάλη εἰς τὰς ἐργασίας, ἀφ' ὅτου αὗται εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν μηχανικῶν τοῦ στρατοῦ. Κατ' Ἰούλιον τοῦ 1907 τὸ σύνολον τῶν ἀνασκαφῶν εἰς ὅλην τὴν ἑκτασιν τοῦ Ἰσθμοῦ ἀνῆρχετο εἰς 805.000 μέτρα. Ἐπετεύχθησαν δὲ σημαντικώτερα ἔτι ἀποτελέσματα. Κατ' Ὀκτώβριον, ὅτε ἐπικρατεῖ ἡ βροχερὰ τοῦ ἔτους ὥρα καὶ ὅτε αἱ βροχαὶ βλάπτουν οὐσιωδῶς τὰς ἐργασίας ὑπὸ παντοίαν ἔποψιν, κατωρθώθη ἐντὸς μηνὸς ἡ ἀνασκαφὴ 1.400.000 μέτρων.

Πρόδηλον εἶναι ὅτι τώρα πλεον αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι δὲν θὰ ἐγκαταλίπωσι τὸ ἔργον εἰς ὃ ἐπεδόθησαν· ἀλλ' ὅμως ἡ διώρυξ ἐκείνη, ἔστω καὶ γινομένη κατὰ τὸ σύστημα τῶν ὑδατοφραγμάτων καὶ μετ' ἀπεράντου λίμνης, θ' ἀπαιτήσῃ δαπάνην τεραστίαν, ἀνωτέραν τῆς ἀρχικῶς ὑπολογισθείσης. Λίαν ταχέως ἅμα τῇ χρήσει θὰ κατανοηθῇ (καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι πάντα τὰ ἔργα τοῦ μεγάλου προχώματος θ' ἀντέχωσι καλῶς), ὅτι ἡ διάβασις πλοίων μεγάλων διαστάσεων ἐκ τῶν ὁσημέραι ἀφθόνως ναυπηγουμένων θὰ εἶναι μακρὰ καὶ δυσχερὴς, πρὸ πάντων δυσχερὴς, συνεπαγομένη κινδύνους καὶ βλάβας. Θ' ἀναγκασθῶσι δὲ νὰ καταργήσωσι τὰ φράγματα ἥτοι νὰ μεταβάλωσι τὴν διώρυγα εἰς πόρον ἰσοϋψῆ πρὸς τὴν θάλασσαν. Καὶ ἡ μὲν μετατροπὴ δὲν θὰ εἶναι δύσκολος· θ' ἀπαιτήσῃ ὅμως νέαν κολοσσαίαν δαπάνην, προστεθησομένην εἰς τὴν ἤδη γενομένην.

Ἀλλὰ τότε δὲν θὰ εἶναι συμφερότερον νὰ διέρχωνται τὰ ἐμπορικὰ ἀτμόπλοια διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Μαγελλάνου, ἀντὶ νὰ ὑποβάλλωνται εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν τελῶν τῆς διαβάσεως τῆς διώρυγος, τοσούτῳ μᾶλλον ὅση αἱ πρόοδοι τῆς ναυτικῆς τέχνης ἐπιτρέπουν τὴν αὐξήσιν τῆς ταχύτητος τῶν φορτηγῶν ἀτμοπλοίων; Ὡς πρὸς τὰ ἐμπορεύματα δὲ τὰ ὑποκείμενα εἰς μέγαν ναῦλον, θὰ εἶναι οἰκονομικώτερον ν' ἀποβιδάζωνται καὶ νὰ μεταφέρονται διὰ τοῦ νέου σιδηροδρόμου τῆς Τεχουαντεπέκ, παρὰ νὰ πληρώνωσι τέλη ὑπέρογκα διὰ τὴν διάβασιν τῆς διώρυγος. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιβατῶν ἡ τοιαύτη μεταδίδοσις δὲν θὰ παρουσιάσῃ μεγάλην εὐκολίαν, πάντες δὲ θὰ κερδίζωσι καιρὸν διανύοντες διὰ τῆς ἀμαξοστοιχίας τὴν λωρίδα τὴν ξηρὰς τὴν διαχωρίζουσιν τὸν Ἀτλαντικὸν ἀπὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ.

Πιθανῶς ἡ διώρυξ τοῦ Παναμᾶ νὰ ἔχῃ πραγματικὴν χρησιμότητα ὑπὸ στρατιωτικὴν μόνον ἔποψιν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν αἱ οἰκονομίαι δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν.

Μετάφρασις Ω.

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΟΥ

Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΗΣ ΖΑΧΑΡΕΩΣ

Μία ζαχαροσυναναστροφή εις τὸ δάσος. — Φλογερὰ αἰσθήματα εἰς θερμοκρασίαν ὑπὸ τὸ μηδέν. — Ζαχαροποιοὶ τῶν δασῶν. — Μυθολογία Ἰνδιανική, ἢ προπατορική ἀμαρτία εἰς τὰ δάση τῆς Ἀμερικῆς.

— Ἐρχεσθε σήμερον εἰς μίαν ζαχαροσυναναστροφήν εἰς τὸ δάσος τοῦ ἀνεψιοῦ μου; Μὲ ἠρώτησε μίαν παγερὰν πρωΐαν ὁ Μπίλλ.

— Ἐπεθύμουν ἀνέκαθεν νὰ ἴδω ἐκ τοῦ πλησίον μίαν ζαχαροσυναναστροφήν εἰς τὸ δάσος, ἀλλὰ φοβοῦμαι τὸ ψυχρὸς βλέπεις, εἶναι παγωνιά.

— Ἦποτε, ὁ ἥλιος φέγγει καὶ θὰ ζεστάνῃ ἡ ἡμέρα, φορέσατε τὴν γοῦνάν σας καὶ ἀναβῆτε εἰς τὸ ἔλκηθρον.

Καὶ οὕτως ἐγένετο. Ἐφθάσαμεν εἰς ἓν δάσος, μὰ τί δάσος! Δάσος ἀξιοθέατον. Οἱ κορμοὶ τῶν δένδρων ὑψοῦνται ὡς ἱστοὶ πλοίων ἀνευ διακλαδώσεων εἰς ὕψος ἱλιγγιώδες, καὶ μόνον εἰς τὴν κορυφὴν ὑπάρχουν κλάδοι διαγραφόμενοι ὡς κέντημα ἐπὶ τοῦ διαυγοῦς οὐρανοῦ. Καὶ τί οὐρανός! Ὅχι βεβαίως κυανοῦς, ἀλλὰ λαμπερός, αἴθριος, λευκός, πρασινωπὸς μὲ πορτοκαλόχρωμα σύννεφα.

Κάποιος φίλος μου εἰς τὴν Ἑλλάδα, πρὸς ὃν εἶχα στείλῃ εἰκονογραφημένα δελτάρια, μοὶ ἔγραψεν ὅτι δὲν τὰ εὗρίσκει διόλου καλλιτεχνικά, ἔνεκα τοῦ ἄγαν ζωηροῦ χρωματισμοῦ των. Ἐν τούτοις αὐτὸς ὁ χρωματισμὸς ἦτο φυσικός. Ἐδῶ ἡ Ἴρις ἀντὶ νὰ εἶναι ῥοδοδάκτυλος, ἐνίοτε εἶναι χαλκολαμπής — ὡσὰν δηλαδὴ ν' ἀντανakλῶσι τὴν λάμψιν τοῦ ἡλίου χιλιάδες «μπακιρένια τεντζερέδια». Καὶ τὸ «ἰώδες» χρῶμα τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀρίζοντος γίνεται ἐδῶ φωτεινὸν χρυσίζον ὡς πορτοκαλίου, τὸ ὁποῖον ἀναμιγνύεται μὲ τὸν οὐρανὸν τὸν ἔχοντα τὸ λεπτὸν κυανοῦν χρῶμα τῶν πετάλων τῆς μωσωτίδος. Καὶ ἐκ τῆς ἀναμίξεως τοῦ χρυσοκιτρίνου καὶ τοῦ κυανοῦ παράγεται ἐνίοτε τὸ

λάμπον λευκοπράσινον χρῶμα τοῦ ὀρίζοντος. Λοιπὸν γῆ κατὰ λευκὸς καὶ οὐρανὸς πρασινωπὸς ἢ χρυσόχρους καὶ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ ὕψηλὰ ὡς λεπτὸν κέντημα τὰ διαγράμματα τῶν γυμνῶν κλάδων.

Μακρόθεν διεκρίνετο καπνὸς ὑψούμενος εἰς τὴν γαλήνιον ψυχρὰν ἀτμόσφαιραν. Ἐκεῖ ἦτο τὸ «ζαχαρόσπιτο». Δὲν διηγοῦμαι παραμύθια, ἀν καὶ ἡ περιγραφή ὁμοιάζει μὲ παραμῦθι. — Λοιπὸν ἦτο ἓν μέγαλον δάσος καὶ μέσα εἰς τὸ δάσος ἦτο τὸ «ζαχαρόσπιτο» καὶ ἐμπρὸς εἰς τὸ «ζαχαρόσπιτο» ἐστέκοντο δύο ὕψηλοι νέοι μὲ ἀγρίαν ὄψιν, διότι τὸ πρόσωπόν των ἦτο καπνισμένον ἀπὸ καπνόν. Πρὸ τῆς καλύβης — διότι μᾶλλον καλύβη ἦτο — ἔκαιε μία μεγάλη φωτιά καὶ ἐπὶ τῆς φωτιᾶς ἦτο πελωρία τετράγωνος χύτρα, ἐκ τῆς ὁποίας ἀνεδίδετο πυκνὸς ἀτμός, ἀπαραλλάκτως ὅπως εἰς τὰ παραμύθια, ὅπου μάγοι καὶ μάγισσαι εἰς τὸ μέσον τοῦ δάσους βράζουν «οὐράς ἀλεπούδων καὶ γλώσσας φιδιῶν» μετὰ ὀφθαλμῶν βατράχων καὶ ὀστέων νυκτερίδων ἐντὸς χυμοῦ ταξοδένδρων καὶ θαυματουργῶν χόρτων. Παραπλεύρως τῆς καλύβης ἐκάθηντο ἐπὶ ἀνακλίντρου ἐκ κλάδων ἐλάτης πέντε ἕως ἑξ νεάνιδες, δροσεραὶ καὶ ῥοδοπάρειοι. Χμ! ἐσκέφθην, οἱ δύο αὐτοὶ μαυρισμένοι μάγοι, φαίνεται, ἔχουν αἰχμαλωτίσῃ «βασιλοπούλαις» καὶ τὰς διατηροῦν εἰς τὸ «ζαχαρόσπιτο» διὰ νὰ τὰς παχύνουν μὲ ζάχαριν.

Ἀντελήφθην ὅμως ὅτι μία ἀπὸ τὰς δεσποινίδας ἔρριπτε προφανῶς βλέμματα συμπαθείας πρὸς τὸν ἕτερον τῶν ζαχαροποιῶν, ὁ ὁποῖος ἦτο τόσον ἀπερροφημένος εἰς τὸ νὰ τὴν παρατηρῇ, ὥστε οὔτε καὶ ἀντελήφθη τὴν ἀφίξιν μας.

Ἦτο ὁ φίλος μας ὁ Ἦόϊ — ὦρατος νέος, σχεδὸν παιδί ἀκόμη — ὁ ὁποῖος ὑπὸ τὴν χονδρὰν χειμερινὴν περιβολὴν του, ἐν τῇ μέσῃ τῶν χιόνων, φαίνεται ὅτι πρώτην φορὰν εἰς τὴν ζωὴν του ἤρχισε νὰ αἰσθάνεται τὸν γλυκὺν πόνον τοῦ ἔρωτος. Βλέπετε ὅτι δὲν χρειάζονται οὔτε αἱ δρύες τῆς Ἀρκαδίας, οὔτε αἱ πεῦκαι τῆς Σικελίας, οὔτε αἱ χῶραι ὅπου ἀνθεῖ ἡ πορτοκαλέα τῆς Μινιδόν διὰ νὰ βλέπῃ κανεὶς σκηναὶς εἰδυλλιακάς.

Καὶ ὑπὸ τὰ χιονισμένα δάση τοῦ βορρᾶ, τὰ βέλη τοῦ ἔρωτος διατρυπῶσι τὰς χονδροτέρας γούνας ἐκ δέρματος ἀγρίου βουβάλου, καὶ τὰς τέσσαρας φλανέλλας, ὡς ἕκαστος καὶ ἐκάστη φορεῖ,

και φθάνουν μέχρι της καρδιάς. Έδω είναι πάρα πολύ ψυχρός ώστε να γίνονται αι βουκολικαί σκηναί υπό τὸ φῶς τῆς σελήνης, λοιπὸν κατ' ἀνάγκην τὰ μανδολίνα, τὰς κιθάρας, τὰς σερενάδας, τὰς λεμβοδρομίας υπό τὸ φῶς τῆς σελήνης τὰς ἀντικαθιστᾷ μία ζαχαροσουναναστροφή εἰς τὰ δάση, ἐν πλήρει ἡμέρᾳ.

Οἱ δύο νεαροὶ ζαχαροποιοὶ εἶχαν κατασκευάσῃ ἰδιοχείρως τὴν πρόχειρον καλύβην διὰ κατοικίαν καὶ παρακείμενον μικρὸν σταῦλον διὰ τὸν ἵππον των. Εἶχαν ἐγκατασταθῇ διὰ νὰ ζήσουν ἐπὶ 3 — 4 ἑβδομάδας ἐντὸς τοῦ δάσους. Εἶχαν φέρῃ μαζί των τὰπαιτούμενα ἐργαλεῖα διὰ τὴν ὑπαίθριον ζαχαροποιῶν των.

Κατ' ἔθιμον καθιερωμένον καὶ διὰ νὰ διακόπτουν τὴν μονοτονίαν τοῦ βίου των, προσκαλοῦν κάποτε κατὰ τὸ διάστημα τῆς ζαχαροποιῶς φιλικὰς οἰκογενεῖας καὶ τοὺς φίλους των διὰ νὰ τοὺς φιλεύουν «χὸτ σιούγαρ» δηλ. ζάχαριν. Καὶ σπεύδουν οἱ νεαροὶ ἀγρόται ἀφ' ἐνὸς καὶ αἱ μητέρες «σὺν θυγατράσιν» ἀφ' ἑτέρου, ἀψηφούντες τὸ ψυχρὸς καὶ τὰς χιόνας. Κατόπιν αἱ διάφοροι μητέρες καὶ οἱ γέροντες συσπειρῶνται «τουρτουρίζοντες» εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς καλύβης, ὅπου πίνουν τέϊον, ἐνῶ αἱ νεάνιδες, αἱ ὁποῖαι δὲν φοβοῦνται τὸ ψυχρὸς, μένουν ἔξω μετὰ τῶν νέων παρακολουθοῦσαι τὰς ἐργασίας τῆς ζαχαροποιῶς, ἢ περιπατοῦν εἰς τὸ δάσος νὰ ἴδουν μήπως τυχὸν «ξεχειλᾷ κανένας κουδᾶς». Ἐκατοντάδες δένδρων ἔχουν τρυπηθῇ διὰ μικροῦ τρυπάνου καὶ ἐντὸς τῆς ὁπῆς ἐκάστου ἔχει τοποθετηθῇ μικρὸς σωλήν, ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐκρέει ὁ χυμὸς. Ὁ χυμὸς οὗτος εἶναι διαφανέστατον ὑγρόν. Φαίνεται ὡς νερὸν καθαρῶτατον καὶ ἐκρέει ἰδίως ὅταν μετὰ παγερὰν νύκτα ὁ ἥλιος θερμαίνῃ αἴφνης τὸ δένδρον. Ἐκατοντάδες δοχείων (κουδᾶδων) ἔχουν τοποθετηθῇ καταλλήλως, ὥστε νὰ συλλέγουν τὸν γλυκὺν χυμὸν, ὁ ὁποῖος ῥέει συνεχῶς ἐκ τῶν πληγωμένων δένδρων. Ἀπαξ τῆς ἡμέρας οἱ ζαχαροποιοὶ ζευγνύουν τὸν ἵππον των εἰς χαμηλὸν ἔλκηθρον, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ἔχουν μεγάλον κάδον ἢ βαρέλια, καὶ περιφέρονται ἀνὰ τὸ δάσος συλλέγοντες τὸν χυμὸν. Ἐνίοτε τὰ δένδρα παράγουν ἕως 5 ὀκάδας χυμὸν ἕκαστον ἐντὸς 24 ὥρων, καὶ ὅταν ἔχη τις 500 δένδρα ἐν παραγωγῇ, ἔχει νὰ συλλέξῃ χιλιάδας ὀκάδων χυμοῦ ἡμερησίως. Ὁ χυμὸς τίθεται εἰς σειρὰν μεγάλων ἀδαθῶν δοχείων ἐπὶ προχείρων ἐστιῶν ἐκ λίθων,

κάτωθεν τῶν ὁποίων διατηρεῖται μεγάλη πυρά. Οἱ ζαχαροποιοὶ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ὕλοτομοῦν ξηρὰ δένδρα καὶ κόπτουν τὰ ἀπαιτούμενα καυσόξυλα. Ὅταν ὁ χυμὸς συμπυκνωθῇ μέχρι τινὸς σημείου, τίθεται εἰς ἰδιαίτερον ἀγγεῖον, ὅπου ἐξατμίζεται προσεκτικῶς πλέον μὲ μικρὰν φωτιὰν καὶ γίνεται πηκτὸν σιρόπιον — εἶδος «πετμέζι» — τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται ὡς μέλι, ἢ ἐξατμίζουν τὸ σιρόπιον ἀκόμη περισσότερον, καὶ τότε γίνεται κρυσταλλικὸν δηλαδή χύνεται εἰς «καλούπια», ὅπου φύχεται ταχέως καὶ γίνεται ζάχαρις στερεὰ κιτρινωπή.

Ἡμεῖς ἐδῶ οἱ Ἕλληνες βραδύτερον ἐξηλληνίσσαμεν τὴν ζαχαροποιῶν καὶ εὗρομέν τὸν τρόπον νὰ κατασκευάσωμεν ἐκ τοῦ χυμοῦ «γλυκὸ τριφτὸ» πρώτης ποιότητος μὲ γεῦσιν ὀλίγον «καρραμελάτην».

— Ποῦ εἶναι ἡ Δαίσι; Ἐφώνησε μία «μαμά»-προβάλλουσα ἐκ τῆς καλύβης.

— Ἐπῆγεν ἓνα περίπατον μὲ τὸν Τσάρλη.

— Καὶ ποῦ εἶναι ἡ Ἰθελ; εἶπεν ἄλλη «μαμά».

— Αὐτὴ ἐπῆγε μὲ τὸν Κλαύδιον κάτω εἰς τὴν ῥεματιὰν νὰ ἴδουν μήπως ξεχειλᾷ ὁ χυμὸς ἀπὸ τοὺς κουδᾶδες.

— Πολὺ καλὰ, εἶπαν αἱ «μαμάδες» καὶ δὲν ἐπέμεναν.»

Ἐν τῇ μεταξὺ ἄλλαι νεάνιδες ἔστρωσαν πρόχειρον τράπεζαν κατὰ γῆς ἐπὶ τῆς χιόνος, οἱ νέοι ἔφεραν καθίσματα μὲ «σούσταις» τῆς Ἀλάσκας ἢ τοὶ κλάδους ἐλάτης. Ἐπειτα διάφορα φαγητά, χοιρομήρια, σαλάμια καὶ τὰ παρόμοια καὶ ἤρχισε τὸ πρόγευμα. Ὡς ποτὸν εἶχαν τέϊον ζεστότατον. Ἀλλ' ὅλον τὸ πρόγευμα αὐτὸ ἦτο ἀπλῶς πρόλογος τῆς ζαχαροφαγίας, ἣτις ἐπρόκειτο νὰ ἐπακολουθήσῃ. Κατόπιν ἕκαστος κατεσκεύασεν ἐκ χιόνος μικρὸν κύπελλον, τὸ ὁποῖον παρουσίαζεν εἰς τὸν Ρόι. Ἐκεῖνος μὲ μεγάλην «κουτάλαν» ἔστατο πρὸ τοῦ λέδητος καὶ ἐγέμιζε τὰ πρωτότυπα ταῦτα κύπελλα μὲ θερμότατον σιρόπιον. Τὸ σιρόπιον τοῦτο μόλις ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ ἐκ χιόνος κύπελλον ἀμέσως στερεοποιεῖται καὶ σχηματίζει συμπαγῇ ὀγκον ζαχάρειως.

— «Σβήτνες» (ὡς τῆς γλυκύτητος), ἀνεφώνησε κάποιος προσφέρων τεμάχιον ζαχάρειως εἰς τὴν δεσποινίδα Δώραν.

— Ἡ γλυκύτης δὲν χρειάζεται ἄλλην γλυκύτητα, εἶπεν ἄλλος.

(Σημειώσατε ότι ἡ λέξις «σθήτνες» εἶναι διφορούμενη, διότι καὶ τὰ εὐμορφα κορίτσια τὰ λέγουν ἐπίσης σθήτνες = γλυκύτης).

Τὰ «κορίτσια» ἀνταπέδωσαν τὸ «κοπλιμέντο» μὲ βόλον χιόνος. Παρενέδησαν ὅμως ἄλλοι φρονιμώτεροι καὶ προελήφθη ὁ πόλεμος μεταξὺ τοῦ ἰσχυροῦ καὶ τοῦ «ἰσχυροτέρου» φύλου.

Παρετήρησα ὅτι καταπληκτικὰ ποσὰ ζαχάρεως θερμῆς κατεβροχθίζοντο ὑπὸ τῶν συνδαιτυμόνων. Ἐγὼ δυστυχῶς δὲν ἤμπορῶ νὰ χωνεύσω τόσην γλυκύτητα.

— Καὶ πῶς τὰ πᾶς, Φρέδ, μὲ τὸ καινούργιο ζευγάρι τὰ ἄλογα, τὰ ὁποῖα ἠγόρασεν ὁ πατήρ σου ἐσχάτως; ἠρώτησαν τὰ «κορίτσια».

— Εἶναι πουλάρια ἀκόμη καὶ πολὺ ἄγρια, ἀπήντησεν ὁ Φρέδ, ἀλλ' ἐγὼ τὰ καταφέρω.

Καὶ πράγματι ἦτο πολὺ ἐπιτήδειος ἵπποδαμαστής αὐτὸς ὁ νέος. Ὄταν ἴστατο ἐλαύνων τὸ ἑλκηθρόν του ἀπὸ ρυτῆρος, ὀρθίος, ὑψηλόσωμος καὶ ἀτάραχος ἐντὸς τοῦ ἐλκῆθρου του, τὰ πανταλόνια του χωμένα μέσα εἰς τὰ ὑποδήματά του, τὸ «σακάκι» του ἀνοικτὸν μ' ὅλον τὸ ψῦχος, ἐφαίνετο ὅτι αὐτὸς καὶ οἱ ἵπποι του ἐσχημάτιζαν μονοκόμματον σύνολον. Τοὺς διηύθυνε θαυμασίως διὰ μέσου καμπύλων δρομίσκων τοῦ δάσους, κομίζων καυσόξυλα.

— Νὰ σᾶς κάμω μίαν πρότασιν, κορίτσια, εἶπεν. Ἄν θέλετε, ἐμδῆτε εἰς τὸ ἑλκηθρον νὰ σᾶς πᾶω ἓνα περίπατον ἔξω ἀπὸ τὸ δάσος.

— Ναί, εἶπαν τὰ «κορίτσια»· ὅχι εἰπὼν ἄλλα, θὰ ὀδηγῆς παρὰ πολὺ γρήγορα, εἶσαι παρὰ πολὺ ἄγριος, θὰ μᾶς κάμῃς «τίπ» (δηλ. ἀνατροπὴν τοῦ ἐλκῆθρου). — Ὅχι — ναί — ναί — ὅχι.

Τέλος ἀπεφάσισαν καὶ ἠτοιμάζοντο· μόνον ἡ Δώρα ἴστατο ἀναποφάσιτος. Ὁ Ῥόϊ, ὅστις δὲν εἶχε λάβῃ μέρος εἰς τὸ πρόγευμα, διότι ἔδραζε ζάχαριν καὶ ἀνεκάτωνε τὸ σιρόπιον, ἐξετόξευε βλέμματα βλοσυρὰ καὶ ὀργίλως ἀπειλητικὰ πρὸς τὴν Δώραν, ἡ ὁποία τὸν ἐκύτταξεν ἱκετευτικῶς.

— Χά, χά, χά, ἐγέλων οἱ ἄλλοι, ἡ Μίς Δώρα θέλει νὰ ἔλθῃ μαζί, ἀλλὰ δὲν ἠμπορεῖ.

— Διατί;

— Διότι δὲν ἔλαβε τὴν σχετικὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν αὐθέντην της.

— Καὶ ποῖος μὲ ὀρίζει, εἶπεν ἡ Δώρα ἐρυθριῶσα καὶ σμικρύνουσα τὸ μικρὸν «στοματάκι» της ὀργίλως.

— Ποῖός; Ἐὖ «μπέστ φέλλο» σου (δηλ. τὸ καλλίτερο παλληκάρι!). Χά, χά, χά.

Τώρα ὁ Ῥόϊ ἐκύτταξεν ἄλλοῦ καὶ ἡ Δώρα χωρὶς νὰ θέλῃ παρηκολούθησε τὴν ἐκδρομὴν διὰ νὰ μὴ τὴν πειράζουν.

Χρὶ ἔλεγα μὲ τὸν νοῦν μου, προφανῶς ὁ Ῥόϊ ἐνδιαφέρεται δι' αὐτὴν τὴν νέαν καὶ αὐτὴ ἀνταποδίδει τὰ αἰσθήματά του, ἀλλ' ὁ Φρέδ τὴν τιτλοφορεῖ «σθήτνες», καὶ αὐτὴ δὲν αἰσθάνεται καμμίαν ἀντιπάθειαν πρὸς τὸν ἀρειμάνιον ἵπποδαμαστήν... Ἐχει «γοῦστο» ν' ἀπολήξῃ ἡ ζαχαροσυναναστροφή εἰς κανένα «καυγᾶν» μὲ μαχαίρια καὶ πιστόλια καὶ σκηναὶς ζηλοτυπίας. Εὐτυχῶς ὅμως τοιαῦται σκηναὶ ἐνταῦθα ποτὲ δὲν συμβαίνουν. Οἱ νέοι καὶ αἱ νέαι σχετίζονται ἐλευθέρως, ὁ ἀδελφὸς δὲν συνηθίζει νὰ μαχαιρώνῃ τὴν ἀδελφήν του, ὅταν τυχὸν αὕτη φαίνεται ἐνδιαφερομένη διὰ κανένα νέον, καὶ ὁ νέος δὲν μαχαιρώνει τὸν ἀντεραστὴν του, ὅταν τυχὸν ἡ ἐκλεκτὴ τῆς καρδίας του ἐκλέγῃ ἄλλον. «Δοκιμάζονται» τρόπον τινὰ ἐπὶ μῆνας καὶ ἔτη ἀκόμη προτοῦ ν' ἀρραβωνισθοῦν καὶ γίνεται οὕτω μίᾳ ψυχικῇ διαλογῇ μεταξὺ τῶν μελλονύμφων καὶ εὐρίσκει τέλος ἐκάστη ἐκεῖνον μὲ τὸν ὁποῖον «ταιριάζει» καὶ οὕτω σχηματίζονται ἀνδρόγυνα «ἁρμονικά». Μ' ὅλην τὴν σχετικὴν ἐλευθερίαν, τὴν ὁποίαν ἔχουν αἱ νέαι νὰ συναναστρέφονται μετὰ τῶν νέων καὶ νὰ περιπατοῦν κατὰ ζεύγη εἰς τὰ δάση, οὐδέποτε σχεδὸν συμβαίνουν «παράτραγουδα». Οἱ νέοι προσπαθοῦν νὰ γίνωνται καλλίτεροι, τελειότεροι, ὠραιότεροι, ἀνδρειότεροι χάριν τῆς νεάνιδος, ἡ ὁποία πρόκειται νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ αὐτῶν, καὶ ἡ νεάνις προσπαθεῖ νὰ γίνῃ καλλιτέρα σωματικῶς καὶ ἠθικῶς χάριν ἐκεῖνου, μεθ' οὗ πρόκειται νὰ ἐνωθῇ διὰ βίου.

Ἐν κύριον συστατικὸν τοῦ ἀγροτικοῦ «κόρτε» εἶναι καὶ ὁ ἵππος. Ὁ νέος πρέπει νὰ ἔχῃ ὠραῖον ἵππον καὶ ὠραῖον ἀμάξιον, καὶ νὰ εἶναι καλὸς ἵπποδαμαστής. Ὡς τοιοῦτος ζητεῖ τὴν ἄδειαν νὰ «βγάξῃ εἰς τὸν περίπατον» ἢ νὰ συνοδεύῃ «ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὸ σπείτι» πότε τὴν μίαν, πότε τὴν ἄλλην «φιλενάδα» του, ἐκλέγων καὶ ἀμφιρρέπων, καὶ ἡ νέα δὲν διστάζει νὰ πηγαίνῃ εἰς περίπατον, πότε μὲ τὸν ἓνα πότε μὲ τὸν ἄλλον,

ἕως οὗτος τέλος πάντων εὑρεθῇ τὸ καταλληλότερον «ταῖρι».

Ἡρώτησα μίαν φοράν ἓνα καλὸν νέον διατὶ διέκοψε τὰς σχέσεις μὲ τὴν τάδε. Εἶχα παρατηρήσῃ ὅτι ἔπαυσε νὰ τὴν πηγαίνει εἰς τὸν περίπατον, καὶ εἶχα λόγους νὰ ὑποθέσω ὅτι αὐτὸς διέκοψε τὰς σχέσεις ταύτας, ἀφοῦ ἡ νέα κατόπιν συνεδέθη πρὸς ἄλλον πολὺ κατώτερον σωματικῶς καὶ ψυχικῶς.

Ἡξεύρετε τί μοῦ ἀπήντησεν αὐτὸς ὁ χωριάτης;

Ἀντὶ νὰ ἐκθέσῃ τὴν νέαν καὶ ἀντὶ νὰ δικαιολογήσῃ ἑαυτὸν διότι μετενόησεν, εἶχε τὴν λεπτότητα ν' ἀπαντήσῃ ὡς ἑξῆς:

— Τὴν συμπαθῶ καὶ τὴν ἐκτιμῶ πάντοτε, ἀλλ' ἀφοῦ αὐτὴ ἐσχημάτισε τὴν ἰδέαν ὅτι θὰ ἦτο ἴσως εὐτυχέστερα μὲ ἄλλον παρὰ μὲ ἐμέ, δὲν ἤθελα νὰ εἶμαι πρόσκομμα εἰς τὴν εὐτυχίαν της, καὶ ἀπεσύρθην εὐχόμενος εἰς αὐτὴν πᾶν ἀγαθόν.

Βλέπετε ὅτι μετὰ φιλικὴν ἐξήγησιν χωρίζονται, λογικῶτατα, χωρὶς νὰ «κουμπουριάζονται» ἐκ ζηλοτυπίας.

Ἀλλ' ὡς ἐπιστρέψωμεν πρὸς τὸ ζαχαροποιεῖον τοῦ δάσους.

Ἐνῷ ὁ χυμὸς τῶν σφενδάμνων περιέχει μόλις 4 % σάκχαρον, τὸ γλεῦκος τῶν σταφυλῶν ἐν Ἑλλάδι περιέχει 25 καὶ πλεόν τοῖς 100 σάκχαρον. Βλέπετε ὅτι πολὺ εὐκολώτερον εἶναι διὰ τὰς Ἑλληνίδας οἰκοκυράς νὰ κάμουν «πετμέζι» παρὰ διὰ τὰς Ἀμερικανίδας νὰ κάμουν τὴν ζάχαρὶν τῶν ἐκ χυμῶν ἀγρίων δένδρων. Ἡ Ἀμερικανὶς γεμίζει βυτία καὶ πιθάρια ἐκ τοῦ σιροπίου τοῦ δάσους καὶ ἐπὶ ὀλόκληρον ἔτος δις ἢ τρις καθ' ἑκάστην παραθέτει εἰς τὰ τέκνα τῆς ζάχαριν καὶ γλυκίσματα ἐκ ταύτης κατασκευαζόμενα.

Διατὶ ἄρα γε δὲν ἐπεκράτησεν ἐν Ἑλλάδι νὰ κατασκευάζουν ἐκ σταφυλῶν ἢ σταφίδος εὐθηνὴν ζάχαριν, ἀφοῦ αἱ σταφυλαὶ εἶναι εὐθηνόταται εἰς τὰς ἐξοχάς, καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ζάχαρις σχεδὸν εὐθηνότερα τοῦ ἄρτου; Ἀναγνωρίζω μὲν ὅτι ἐδῶ εἰς τὰ δάση ἡ καύσιμος ὕλη πρὸς ἐξάτμισιν τοῦ χυμοῦ εἶναι ἀφθονος καὶ δωρεάν, ἀλλὰ τοῦτο μόνον δὲν δύναται νὰ δικαιολογήσῃ τὴν περιφρόνησιν ἡμῶν πρὸς τὴν σταφυλοζάχαριν. Ἴσως ὑπάρχει ὁ λόγος τῆς ποιότητος — τὸ σφενδαμνοσάκχαρον εἶναι ἀρίστης ποιότητος — ὥστε νὰ καταναλίσκεται ἐν φυσικῇ καταστάσει (χωρὶς νὰ ὑποστῇ χημικοὺς καθαρισμούς). Εἰς τὰς πόλεις μάλιστα ἡ τιμὴ τοῦ σφενδαμνοσακχάρου εἶναι σχεδὸν διπλασία

τῆς τιμῆς τῆς κοινῆς λευκῆς ζαχάρεως. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἄρα γε δυνατόν, οἱ ἀγρόται ἀντὶ νὰ χύνουν τὸν ἀπώλητον οἶνόν των, νὰ διδάσκωνται πῶς νὰ συμπυκνώνουν τὸ τόσον περιφρονημένον γλεῦκος των, δι' ἀπλῶν καὶ εὐκόλων μηχανημάτων, καὶ νὰ τρέφουν τὰ τέκνα των μὲ «πετμέζι» μᾶλλον παρὰ μὲ ἄρτον, ἢ τοῦλάχιστον μὲ γλυκίσματα ἀπὸ ἄλευρον καὶ «πετμέζι»!

Ἐδῶ τρώγομεν ὀλίγον ἄρτον, ἀλλὰ πολλὰ πάρα πολλὰ γλυκίσματα. Καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα ἡ οἰκοκυρά παρασκευάζει ἐκάστην πρωΐαν τηγανήτας ἢ τοῦλάχιστον «φραντζολίτσαις» τῆς ὥρας, αἱ ὁποῖαι μετὰ σιροπίου ἀποτελοῦν εὐχάριστον πρόγευμα ἰδίως διὰ τὰ παιδιὰ.

Εἰς μεσημβρινώτερα μέρη τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὅπου δὲν ὑπάρχουν πλεόν δάση ἐκ ζαχαροδένδρων, οἱ ἀγρόται μεταχειρίζονται τὸν χυμὸν τοῦ σινικοῦ ζαχαροκαλάμου πρὸς κατοικίδιον παραγωγὴν ζαχάρεως ἢ σιροπίου.

Εἰς τὰ μεγάλα διαμερίσματα τὰ παράγοντα ἀραβόσιτον, κατασκευάζουν ἐκ τούτου ἐν διαφανὲς εὐγευστον χρυσοκίτρινον σιρόπιον, τὸ ὁποῖον πωλεῖται εὐθηνότατα (περίπου 60 λεπτὰ τὴν ὥραν) δηλ. εἰς τιμὴν ὀλίγον ἀπέχουσαν τῆς τιμῆς τοῦ ἄρτου, καὶ ἔτι μεσημβρινώτερα χρησιμοποιοῦνται σιρόπια ἐκ ζαχαροκαλάμου, εὐθηνὰ εἰς τὴν τιμὴν, συναγωνιζομένην πρὸς τὴν τιμὴν τοῦ ἄρτου.

Ὅταν τὴν νύκτα διελύθη ἡ ζαχαροσυναναστροφή μας καὶ ἐπεστρέψαμεν οἴκαδε, πολλὰ ἄλλα ζαχαροποιεῖα διέκρινα ἐν τῇ μέσῃ τῶν σκοτεινῶν δασῶν. Εἶναι γραφικώτατον θέαμα νὰ βλέπῃ τις τὴν νύκτα τὴν ἀναλαμπὴν τῶν πυρῶν ἐπὶ τῶν διαφόρων βουνῶν ὅπου βράζουν ζάχαριν.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν οἶκόν μου, τὰ παιδιὰ μου διατηροῦν μικρὸν ζαχαροποιεῖον, τοῦλάχιστον διὰ τὴν κατ' οἶκον κατανάλωσίν μας, καὶ κοντεύομεν ν' ἀποζαχαρωθῶμεν. Ὅλα τὰ δοχεῖα εἶναι κατελημμένα ὑπὸ τοῦ χυμοῦ, δὲν προκάμνομεν νὰ τὸν ἐξατμίσωμεν ἐγκαίρως καὶ αἰωνίως «ξεχειλοῦν οἱ κουβάδες».

Πίνομεν χυμὸν ζαχαροφόρον ἀντὶ ὕδατος, ποτίζομεν καὶ τοὺς ἵππους μας μὲ αὐτὸν τὸν χυμόν, ζυμώνομεν καὶ ψωμὶ μὲ αὐτόν· εἰς ὅλας τὰς χρήσεις τὸν μεταχειρίζομεθα. Εἰς τὴν παροῦσαν ἐποχὴν τὸ ὕδωρ χρησιμεύει μόνον πρὸς βάπτισιν τῶν μωρῶν,

εἰς ὅλας τὰς ἄλλας χρήσεις του τὸ ἀντικαθιστᾷ δ «χυμός».

Κατ' ἀρχαίαν Ἰνδιανικὴν μυθολογίαν, ἄλλοτε πρὶν ἢ Ἀμερικανὸς Εὐα γευθῇ τοὺς ἀπηγορευμένους καρποὺς τοῦ Ἀμερικανικοῦ παραδείσου, τὸ μέλι ἐξέρρεε πυκνὸν ἐκ τῶν δένδρων, ἔτοιμον πρὸς βρῶσιν, ἐνθ' μετὰ τὸ ἀμάρτημα ῥέει τώρα «νερωτόν». Ἀλλὰ τέλος πάντων ῥέει καὶ ῥέει ἀφθονον καὶ πλημμυρίζει ὅλην τὴν χώραν, ὥστε τελεῖται κυριαλεκτικῶς ἀποζαχάρωσις στομάχων καὶ καρδιῶν. «Ἐχειλοῦν οἱ κουβάδες» ἐκάστην ἀνοιξιν ἐκ τοῦ ζαχαροφόρου χυμοῦ καὶ τὸ γενικὸν σύνθημα μεταξὺ γερόντων καὶ γραιῶν, μεταξὺ νέων καὶ νεανίδων εἶναι ἡ λέξις σθήτνες (γλυκύτης).

P. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΟΦΘΑΛΜΩΝ¹

Οὐδεμία γλῶσσα τοῦ κόσμου, ὅσον πλουσία καὶ ὅσον ἐκφραστικὴ καὶ ἂν εἶναι, δύναται νὰ ἐξωτερικεύσῃ τὰ αἰσθήματα τῆς ψυχῆς μας καὶ τὰ διανοήματα τοῦ πνεύματός μας τόσον τελείως καὶ τόσον πιστῶς ὅσον ἡ γλῶσσα τῶν ὀφθαλμῶν.

Εἰς πάντας ἡμᾶς ἔχει ὁμιλήσῃ ἐν τῷ βίῳ ἡ γλῶσσα αὐτῇ, ἡ δ' ἐντύπωσις, ἣν ἀφῆκεν, εἶναι βεβαίως ἀληθυσμόνητος. Τίς ἐξ ἡμῶν λ. χ. καὶ ὅταν ἀκόμη τὸ γῆρας ἔχῃ ἤδη λευκάνῃ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς του, δὲν αἰσθάνεται ζωντανὴν συγκίνησιν ἐπὶ τῇ ἀπλῇ ἀναμνήσει ἐρωτικοῦ βλέμματος, τοῦ ὁποῦ ἠξιώθη ἐν τῇ νεότητί του; Ἀπέναντι δὲ τοῦ βλέμματος ἐκείνου πόσον ψυχρῶς καὶ ἄνευ ἐκφράσεως ἡχεῖ πᾶν ὅ,τι ψάλλει περὶ ἐρωτὸς ἡ μοῦσα καὶ τῶν μάλλον ὑψιπετῶν ποιητῶν;

Τίς ἐξ ἡμῶν δύναται νὰ λησμονήσῃ τὸ μητρικὸν βλέμμα; Καὶ ὅταν ἀκόμη πρὸ πολλοῦ ἡ μήτηρ μας ἔχῃ καταλίπῃ τὸν βίον, τὸ βλέμμα τῆς ὅμως ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ ἐντὸς τῆς ψυχῆς μας καὶ νὰ μᾶς ἐπαναφέρῃ εἰς παρελθόντας χρόνους, καθ' οὓς τὸ μητρικὸν αὐτὸ βλέμμα μᾶς ἠτένιζε καὶ ἡ μητρικὴ χεὶρ μᾶς ὠδήγει.

Ἀλλ' ὁ καὶ ἡμέραν βίος συχνάκις παρέχει ἡμῖν τὴν εὐκαιρίαν ἵνα γνωρίσωμεν καὶ ἐκτιμήσωμεν τὴν σημασίαν τῆς γλώσσης τῶν ὀφθαλμῶν. Μήπως ἡ χαρά, ἡ λύπη, ἡ ὀργή καὶ τὰ ποικίλα συναισθήματα, τὰ ὅποια ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐν τῷ βίῳ καταλαμβάνουσιν ἀλληλοδιαδόχως τὴν ψυχὴν μας, δὲν ἀντικατοπτρίζονται μὲ ἀπαράμιλλον τελειότητα ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν;

Γνωστὸν ὅτι εἰς τὴν ἐξωτερικεύσιν τῶν ποικίλων καταστάσεων τῆς ψυχῆς κύριος παράγων εἶναι τὸ πρόσωπον. Καὶ ναὶ μὲν καὶ ἄλλα τινὰ μέρη τοῦ σώματος, ὡς λόγου χάριν αἱ χεῖρες,

¹ Ἀνεγνώσθη εἰς τὸν Σύλλογον Παρνασσόν.

διὰ καταλλήλου συνδυασμοῦ κινήσεων λαμβάνουσιν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἐξωτερικὴν παράστασιν τῶν ψυχικῶν παθῶν, τὸ πρόσωπον ὅμως παραμένει πάντοτε ὁ σπουδαιότατος καὶ ἐνεργητικώτατος φυσιολογικὸς παράγων.

Τὸ γεγονός τοῦτο ἐκπαλαί ἀντελήφθη ὁ ἄνθρωπος· οἱ ἀρχαιότεροι φυσιοδίφαι προσεπάθησαν νὰ ὀρίσωσιν ἀκόμῃ καὶ ἐν ἑκάστῳ τῶν μερῶν τοῦ προσώπου, τὸ ὅποιον μετέχει πρὸς ἐξωτερίκευσιν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ψυχικοῦ αἰσθήματος. Ἐπειδὴ ὅμως πρὸς τὴν ἐξωτερίκευσιν ταύτην τὰ διάφορα μέρη τοῦ προσώπου λαμβάνουσι μέρος κατὰ τρόπον πολυειδῆ καὶ πολύπλοκον, δὲν ἐβράδυναν οἱ ἐρευνηταὶ οὗτοι νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι τοιοῦτός τις καθορισμὸς ἦτο ἀκατόρθωτος καὶ εἰς τοὺς μᾶλλον ἐμβριθεῖς γνώστας τῆς Ἀνατομικῆς καὶ τῆς Φυσιολογίας.

Ἄλλ' αἱ προσπάθειαι αὗται οὐ μόνον εἰς οὐδὲν κατέληξαν ἀποτελεσμα, ὡς ἦτο ἐπόμενο, ἀλλ' ἐγένοντο καὶ πρόξενοι πεπλανημένων δοξασιῶν, καθόσον παρέσυραν τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ νὰ ζητήσωσι μέρος ὠρισμένον τοῦ προσώπου, εἰς ὃ νὰ ἐντοπίσωσι τὴν ἐξωτερικὴν ἔκφρασιν τῶν καταστάσεων τῆς ψυχῆς· ἐπειδὴ δ' οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι οὕτω τὰ ὠραιότερα μέρη τοῦ προσώπου, ἐθεωρήθησαν ἄνευ δυσκολίας καὶ ὡς οἱ φορεῖς παντὸς ψυχικοῦ συναισθήματος.

Ἐκ τῆς ιδέας ταύτης παρήχθη καὶ τὸ γνωστὸν ῥητὸν «ὁ ὀφθαλμὸς εἶναι τὸ κάτοπτρον τῆς ψυχῆς». Ὁ Πλίνιος γράφει περὶ αὐτοῦ τὰ ἑξῆς:

«Εἶναι βεβαιότατον ὅτι ἡ ψυχὴ κατοικεῖ ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν· φεγγοβολοῦν, στρέφονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, δακρύουν καὶ ἀνοιγοκλείουν. Ὅταν τοὺς ἀσπαζώμεθα, μᾶς φαίνεται ὡς νὰ ἐγγίζωμεν αὐτὴν τὴν ψυχὴν».

Ἡ περικοπὴ αὕτη τοῦ Πλίνιου ἀποδεικνύει ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐθεώρουν τοὺς ὀφθαλμοὺς οὐ μόνον ὡς κάτοπτρον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἔδραν τῆς ψυχῆς. Ἀπαξ δὲ δεδομένου κατὰ τὸν Πλίνιον, ὅτι τὸ ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἀποτιθέμενον φίλημα φαίνεται οἶονεῖ ἐγγίζον τὴν ψυχὴν, ἐπομένῃ εἶναι ἡ σκέψις, ὅτι φιλῶν τις τοὺς ὀφθαλμοὺς φιλεῖ κατ' εὐθεῖαν αὐτὴν τὴν ψυχὴν.

Τῶν ιδεῶν τούτων ἐμπορουμένη καὶ ἡ ἀρχαία Ἰατρικὴ ἐζήτησε νὰ καθορίσῃ ἐπὶ τὸ ἐπιστημονικώτερον τὰς μεταξὺ

ὀφθαλμῶν καὶ ψυχῆς ὑφισταμένας σχέσεις καὶ παρεδέχθη ὅτι ἐκ τῆς ἐν τῇ ἐγκεφάλῳ εὕρισκομένης ψυχῆς χύνεται ἐκάστοτε εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ῥευστὴ οὐσία, ἣτις ἐνεργεῖ τὴν ὄρασιν, καὶ ὅτι ἡ λάμψις, τὴν ὁποῖαν διακρίνομεν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν, εἶναι ἢ ἀκτινοβολήσεις τῆς ψυχικῆς ταύτης οὐσίας. Πρὸς δὲ ἡ ἀκτινοβολήσεις αὕτη διαφέρει ἐπὶ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἀτόμου. Καὶ δὲ μὲν εἶναι μεγάλη, ὡς συμβαίνει εἰς τῶν ἡρώων ἢ τῶν μεγαλοφυῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, οἵτινες ἐκπέμπουσιν ἰδιάζουσαν λάμψιν, δὲ δὲ μικρά, ὡς εἰς τοὺς δειλοὺς, τοὺς μετρίους τὴν διάνοιαν, τοὺς φρενοπαθεῖς καὶ καθεξῆς.

Προσέτι δὲ ἐνομίζετο, ὅτι ἐπὶ τῶν βιαίων παθῶν τῆς ψυχῆς τὸ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ψυχικὸν ῥευστὸν προσεκτᾷτο δηλητηριώδη οὐσίαν, ἣτις ἐξακοντίζεται ὑπὸ μορφήν πνεύματος ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν· πρὸς τὰτενιζόμενα διάφορα ἀντικείμενα τοῦ ἐκτὸς κόσμου, τὰ τε ἔμψυχα καὶ τὰ ἄψυχα, τὰ ὅποια οὕτως ἐπιστεύετο ὅτι ἐπηρεάζονται ἐκ τοῦ βλέμματος τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ ιδέα αὕτη ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον ὑφισταμένη παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς τῆς ὑψηλῆς καὶ ἀκούομεν καθ' ἑκάστην νὰ ὁμιλοῦν περὶ «κακοῦ βλέμματος» ἢ «κακοῦ ματιοῦ», πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ὅποιου ἐπενοήθησαν διάφορα μέσα. Οὕτως οἱ Ἰταλοὶ φέρουσιν ἐρυθρὸν κοράλλιον, οἱ Ἀραβες μικρὰν εἰκόνα τῆς ἡμισελήνου καὶ οἱ Ἑλλήνες ἀναρτῶσιν εἰς τὰ τέκνα των ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ «φυλαχτὸ» ἢ μικρὸν ξύλινον ἢ μετάλλινον σταυρόν.

Ἡ ιδέα τοῦ κακοῦ βλέμματος ἐπικρατεῖ πρὸ πάντων εἰς τὰ Ἀνατολικά ἔθνη· τοῦτο δ' ἀποδοτέον κυρίως εἰς τὸ μελανόφθαλμον τῶν ἀνατολικῶν λαῶν. Καὶ τῇ ὄντι ὁ μέλας ὀφθαλμὸς ἔνεκα αὐτῆς τῆς χροιάς του λάμπει περισσότερον, τοῦθ' ὅπερ ἐξασκεῖ ἰδιαιτέραν ἐπίδρασιν εἰς τὸ πνεῦμα εὐφραντάστων καὶ εὐερεθίστων λαῶν, ὡς εἶναι οἱ Ἀνατολικοὶ τοῦναντίον δ' ἡ μικροτέρα καὶ ἡρεμὸς λάμψις τῶν γαλανοφθάλμων βορείων λαῶν δὲν παρέχει λαβὴν πρὸς γένεσιν τῆς ιδέας τοῦ κακοῦ βλέμματος, δι' ὃ καὶ παρὰ τοῖς βορείοις λαοῖς ἡ ιδέα αὕτη παρέμεινε σχεδὸν ἄγνωστος.

Ἡ θεωρία τῆς ἀκτινοβολήσεως ψυχικοῦ ῥευστοῦ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν πρὸς τὸν ἐκτὸς κόσμον ἐζησεν ἐφ' ὅσον ἡ φυσιολογία καὶ ἡ ὀφθαλμολογία εὗρίκοντο εἰς μικρὸν βαθμὸν ἀναπτύ-

ξεως. Με τὴν πρόοδον τῶν ἐπιστημῶν τούτων κατέπεσε καὶ ἡ θεωρία αὕτη, καθόσον ἀπεδείχθη ὅτι ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν οὐδαμοῦ ὑπάρχει ψυχικὸν ῥευστόν, διὰ τῆς ἀκτινοβολήσεως τοῦ ὁποῖου παράγεται ἡ ὕβρασις, ἀλλ' ὑπάρχουσι μόνον ἀνατομικοὶ ἱστοὶ καθ' ὥρισμένους ἀνατομικοφυσιολογικοὺς νόμους συνηρμοσμένοι, ἰδίᾳ δ' ἐκ τῶν ἱστῶν τούτων, προκειμένου περὶ ὁράσεως, οἱ ἀμφιβληστροειδεῖς ὑμένες, οἵτινες ἀποδέχονται τὰ ἐρεθίσματα τῶν εἰσερχομένων φωτεινῶν ἀκτίνων καὶ διαδιδάξουσιν ταῦτα διὰ τῶν ὀπτικῶν νεύρων, ὡς διὰ τηλεγραφικῶν συρμάτων, εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ἐνθα καὶ μόνον ἐπιτελεῖται τὸ αἰσθημα τῆς ὁράσεως. Ἡ δὲ λάμψις ἢ τὸ πῦρ τῶν ὀφθαλμῶν καλούμενον δὲν εἶναι ἀκτινοβολήσις τῆς ψυχῆς ἢ τι ἄλλο ὅμοιον τούτου, ἀλλ' εἶναι ἀπλῆ ἀντανάκλασις τῶν ἐπὶ τοῦ κερατοειδοῦς χιτῶνος προσπιπτουσῶν φωτεινῶν ἀκτίνων, ὡς πᾶσα ἀντανάκλασις τοιούτων ἀκτίνων ἐπὶ τινος οἴουδ' ἂν ποτε καθρέπτου.

Ἀφ' οὗ λοιπὸν σὺν τῇ προόδῳ τῆς ἐπιστήμης κατέπεσεν ἡ θεωρία τῆς ἀκτινοβολήσεως ψυχικοῦ ῥευστοῦ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν, ἐτράπησαν οἱ ἐπιστήμονες ἐτέραν ὁδὸν πρὸς ἐξήγησιν τοῦ μηχανισμοῦ τῆς γλώσσης τῶν ὀφθαλμῶν. Τὴν ὁδὸν ταύτην ἐρειδομένην ἐπὶ ἐπιστημονικῶν πλέον βάσεων ἔτεμεν ὁ διάσημος Γερμανὸς φυσιολόγος Μύλλερ, ὁ πατὴρ τῆς νέας φυσιολογίας. Πρῶτος αὐτὸς ὑπέδειξεν εἰς τοὺς ἐρευνητὰς τοῦ μηχανισμοῦ τῆς γλώσσης τῶν ὀφθαλμῶν, ὅτι ὁ μηχανισμὸς οὗτος ἔδει νὰ ζητηθῇ ἐπὶ ἐδάφους ἀνατομικοφυσιολογικοῦ.

Ὁ ὑποδειχθεὶς ὑπὸ τοῦ Μύλλερ τρόπος οὗτος ἐρεῦνης ἐφηρμόσθη τῇ ὄντι, πλὴν ταχέως διηρέθησαν οἱ ἐρευνηταὶ εἰς δύο στρατόπεδα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν ἀπέδωκε τὴν γλῶσσαν τῶν ὀφθαλμῶν εἰς αὐτοὺς τοὺς βολβοὺς τῶν ὀφθαλμῶν, τὸ δὲ εἰς τὰς παντοίας κινήσεις τῶν βολβῶν, τῶν βλεφάρων, τῶν ὀφρύνων καὶ τοῦ δέρματος τοῦ προσώπου.

Οἱ ὁπαδοὶ τῆς πρώτης ιδέας, καθ' ἣν ἡ γλῶσσα τῶν ὀφθαλμῶν ὀμιλεῖται ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν βολβῶν τῶν ὀφθαλμῶν, παρεδέχθησαν ὅτι πρὸς ἔκφρασιν τῶν ποικίλων συναισθημάτων τῆς ψυχῆς ἐπετελεῖτο ἐκάστοτε ἀπότομος αὔξησις ἢ ἐλάττωσις τοῦ τόνου τῶν βολβῶν, οἵτινες καθίσταντο οὕτως ἀποτόμως ὅτε μὲν σκληρότεροι, ὡς ἡ ἔνδοφθαλμιο

πύσις, ὁ δὲ καλούμενος τόνος τῶν ὀφθαλμῶν, ὡς συμβαίνει (κατ' αὐτοὺς) εἰς τὰ ψυχικὰ αἰσθήματα χαρᾶς καὶ εὐχαριστήσεως, ὅτε δὲ μαλθακώτεροι, ὡς ἡ λυπηρὰς καὶ δυσάρεστους ψυχικὰς καταστάσεις.

Ἡ δοξασία αὕτη προσέκρουσεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὰ στοιχειώδη διδάγματα τῆς ὀφθαλμολογίας, κατὰ τὰ ὁποῖα καὶ μικραὶ αὔξεις ἢ ἐλάττωσις τοῦ τόνου τῶν βολβῶν εἶναι πάντοτε παθολογική, συνεπιφέρουσα μᾶλλον ἢ ἥττον βαρεῖαν βλάβην τῆς ὁράσεως. Παράδειγμα τούτου ἔχομεν τὴν νόσον, τὴν ὁποῖαν καλοῦμεν γλαύκωμα, ἣτις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ αὔξησις τοῦ τόνου τῶν βολβῶν καὶ ἡ ὁποία ἀφιεμένη ἄνευ ἰατρικῆς ἐπεμβάσεως ἄγει σταθερῶς πάντοτε εἰς τὴν τύφλωσιν. Κατὰ τὴν νόσον λοιπὸν ταύτην ἔδει, κατὰ τοὺς ὑποστηρικτὰς τῆς δοξασίας τῆς διὰ τοῦ τόνου τῶν ὀφθαλμῶν ἐκφράσεως τῶν ψυχικῶν αἰσθημάτων, νὰ παρατηρῇ τις ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν πασχόντων ἔκφρασιν χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως, τοῦθ' ὅπερ δύναμαι νὰ διαβεβαιώσω ὅτι οὐδέποτε συμβαίνει ἐπὶ τῶν δυστυχῶν τούτων τῶν καταδεδικασμένων θάπτον ἢ βραδύτερον εἰς τελείαν ἢ ἀτελῆ τύφλωσιν. Οὐδὲ θὰ ἦτο ποτε ἡ δημιουργία τόσοσιν σκληρὰ καὶ εἰρωνική, ἵνα ἀπεικονίσῃ τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐχαρίστησιν ἐπὶ τῶν ἐν μέρει ἢ ἐξ ὁλοκλήρου τυφλῶν ὀφθαλμῶν τῶν γλαυκωματικῶν.

Οἱ ὁπαδοὶ τῆς δευτέρας δοξασίας, καθ' ἣν ὁ μηχανισμὸς τῆς γλώσσης τῶν ὀφθαλμῶν ὀφείλεται οὐχὶ εἰς τοὺς βολβοὺς αὐτοὺς, ἀλλ' εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν μυῶν τῶν κινούντων τὰ βλέφαρα, τὰς ὀφρῦς, τοὺς βολβοὺς τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τὸ δέρμα τοῦ προσώπου, προήχθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, καθόσον ὁ ἀρχηγὸς τούτων, ὁ διάσημος Ἰάλλος φυσιολόγος Duchienne, ἀπέδειξε πειραματικῶς τὴν δοξασίαν ταύτην κατὰ τὸν ἐξῆς ὄντως εὐφυᾶ τρόπον:

Παρά τινι ἀτόμῳ εὗρισκομένῳ ἐν ἄκρῳ ἡρεμίας σώματος καὶ ψυχῆς ἠλέκτρισε τοὺς διαφόρους μύς τῶν βολβῶν, τῶν βλεφάρων, τῶν ὀφρύνων καὶ τοῦ προσώπου ἀλληλοδιαδόχως καὶ κατάρθωσε διὰ τῶν κατὰ τοιοῦτον τρόπον προκαλουμένων συστολῶν τῶν μυῶν τούτων νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ προσώπου ἐκδήλωσιν ὅτε μὲν χαρᾶς, ὅτε δὲ λύπης, ἄλλοτε δ' ἀγάπης

ἢ ὀργῆς ἢ φόβου ἢ τινος ἄλλης οἰασομένης ψυχικῆς καταστάσεως, ἐν ᾗ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οἱ βολβοὶ τῶν ὀφθαλμῶν παρέμειναν ἀμετάβλητοι, οὐδόλως συμμετέχοντες εἰς τὴν ἔκφρασιν τῶν διαφορῶν τούτων ψυχικῶν συναισθημάτων.

Ἀλλὰ μήπως καὶ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν δὲν δύναται ν' ἀποδείξῃ τὸ ὀρθὸν τῆς δοξασίας ταύτης κατὰ τρόπον ἀντίστροφον τοῦ ὑπὸ τοῦ Duchenne ἐφαρμοσθέντος; Ἐὰν λ. χ. φορέσῃ τις προσωπίδα, ἥτις νὰ καλύπτῃ ὁλόκληρον τὸ πρόσωπον, ἀφήσῃ δ' ἀκαλύπτους μόνον τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ σταθῇ ἔμπροσθεν ἑνὸς καθρέπτου, θὰ πεισθῇ ὅτι καὶ ἂν ὑποκριθῇ ἀλληλοδιαδόχως τὸν εὐχαριν, τὸν λυπημένον, τὸν ὠργισμένον, τὸν ἐρωτόληπτον καὶ καθεξῆς, οὐδόλως αἱ ψυχικαὶ αὐταὶ καταστάσεις θὰ ἐκδηλωθῶσιν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς. Καὶ ἂν ἀκόμη τὸ πείραμα τοῦτο ἐκτελέσῃ καὶ ὁ μᾶλλον ἐξησκημένος ἡθοποιὸς καὶ τότε ἀκόμη οἱ ὀφθαλμοὶ θὰ μείνωσι ψυχροὶ καὶ ἀπαθεῖς εἰς πάντα τὰ κατακλύζοντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ πάθη. Ἡ αἰτία ἔγκειται εἰς τοῦτο, ὅτι οἱ βολβοὶ τῶν ὀφθαλμῶν οὐδόλως λαμβάνουσι μέρος εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῶν διαφορῶν καταστάσεων τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ μόνον καὶ μόνον οἱ μύες τῶν βλεφάρων, τῶν ὀφρύων, τῶν βολβῶν καὶ τοῦ προσώπου, διὰ τῶν κινήσεων ὧς ἐκτελοῦσιν εἰς τὰ ὄργανα ταῦτα, εἰσὶν ἐπιφορτισμένοι τὴν φυσιογνωμονικὴν ταύτην ἐργασίαν. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ πείραμα τοῦτο οἱ τὴν φυσιογνωμίαν ἐπιτελοῦντες μύες εἶναι κεκαλυμμένοι διὰ τῆς προσωπίδος, ἀφανῆς καθίσταται καὶ ἡ ἐκδήλωσις ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς ψυχικῆς καταστάσεως.

Ἐκτὸς καὶ τοῦ πειράματος τῆς προσωπίδος, πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι οἱ βολβοὶ αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς οὐδόλως συμβάλλουσιν εἰς τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ἀτόμου, ἀναφέρω τὸ ἀκόλουθον γεγονός, ὃπερ εἶδον ἰδίῳις ὁμμασι καὶ τὸ ὅποιον δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ διὰ τὸ ἀστεῖον τοῦ πράγματος: Πρὸ δύο ἐτῶν εὕρισκόμενος ἐν Βερολίῳ καὶ ἐργαζόμενος εἰς τὴν ὀφθαλμολογικὴν κλινικὴν τοῦ καθηγητοῦ Michel, ἔτυχεν νὰ παρατηρήσω τὴν ἐξῆς περίπτωσιν:

Ὁ καθηγητὴς Michel εἶχεν ἐνεργήσῃ πρὸ ὀλίγου καιροῦ ἐξόρυξιν τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ κυρίας τινὸς καὶ τοποθετήσῃ πρὸ τινων ἡμερῶν τεχνητὸν ὀφθαλμὸν λίαν ἐπιτυχῶς προσηρμοσμένον καὶ κινούμενον. Διὰ νὰ δείξῃ δ' εἰς τοὺς φοιτητὰς τὸ τέλειον

τοῦ τεχνητοῦ ὀφθαλμοῦ παρουσίασε τὴν κυρίαν ταύτην μετ' ἄλλων ἀσθενῶν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ μαθήματός του, ὡς ἐποίει καθ' ἑκάστην, καὶ ἐκάλεσεν ἕνα ἐκ τῶν φοιτητῶν εἰπὼν αὐτῷ:

— Ἐξετάσατε, παρακαλῶ, τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν τῆς κυρίας πρῶτον ἀπὸ ἀποστάσεως τινὸς καὶ εἰτα ἐκ τοῦ πλησίον καὶ εἰπέτε μου τί εὕρισκετε.

Ὁ φοιτητὴς ἐπεσκόπησεν ὄντως πρῶτον μακρόθεν, εἰτα δ' ἐπλησίασε καὶ ἐξήταξεν ἐκ τοῦ πλησίον τὸν ἐν λόγῳ ὀφθαλμὸν ἐπὶ πολλὰ λεπτὰ τῆς ὥρας χωρὶς νὰ δύναται νὰ εὕρῃ τίποτε. Ὁ καθηγητὴς λέγει τότε:

— Ἴσως ἔχετε ἀνάγκην ἐπικουρίας.

— Ἐκάλεσε δεύτερον φοιτητὴν, ἵνα βοηθήσῃ εἰς τὴν διάγνωσιν, ἀλλ' οὔτε ὁ δεύτερος οὐδ' ὁ ἐπακολουθήσας τρίτος κατώρθωσε περισσότερα, ὅποτε ὁ τέταρτος ἐπίσης κληθεὶς φοιτητὴς εἴλκυσε κατὰ τὴν ἐξέτασιν διὰ τῶν δακτύλων του τὸ κάτω βλέφαρον τόσον ἰσχυρῶς πρὸς τὰ κάτω, ὥστε ὁ τεχνητὸς ὀφθαλμὸς ἐξέφυγεν ἐκ τῆς θέσεώς του καὶ κατέπεσεν ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς κυρίας ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ἱλαρότητος τοῦ ἀκροατηρίου.

Κατὰ τὴν νέαν λοιπὸν ἐπιστήμην οὐχὶ οἱ βολβοὶ τῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ τὰ περίξ ὄργανα, ἥτοι τὰ βλέφαρα, αἱ ὀφρύες, οἱ μύες τῶν βολβῶν καὶ τοῦ προσώπου συμβάλλουσι πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν διαφορῶν ψυχικῶν αἰσθημάτων.

Ἄς ἴδωμεν λοιπὸν τὴν συμβολὴν ἑνὸς ἐκάστου τῶν ὀργάνων τούτων κατὰ σειράν:

Α') Τὰ βλέφαρα. Τὰ βλέφαρα εἶναι σπουδαῖος φυσιογνωμονικὸς παράγων διὰ τῶν παντοδαπῶν αὐτῶν κινήσεων, αἵτινες σκοπὸν ἔχουσι τὴν μεγέθυσιν ἢ σμίκρυνσιν τοῦ ἀνοίγματος αὐτῶν. Ἡ αὐξήσις καὶ μείωσις αὕτη τοῦ ἀνοίγματος τῶν βλεφάρων μεταβάλλει σημαντικῶς ἐκάστοτε τὴν ἔκφρασιν τῶν ὀφθαλμῶν. Ἐὰν λ. χ. τὰ βλέφαρα ὑψωθῶσι πολὺ καὶ τὸ ἀνοίγμα μεγεθυνθῇ, τότε ἔρχεται εἰς φῶς μεγαλειότερον μέρος τοῦ κερατοειδοῦς χιτῶνος, ἐπομένως γίνεται μεγαλειτέρα ἀντανάκλασις φωτός, καθόσον, ὡς εἶπον καὶ προηγουμένως, ὁ κερατοειδὴς χιτῶν τῶν ὀφθαλμῶν ἐνεργεῖ ὡς πᾶν κάτοπτρον ἀντανάκλῶν τὰς ἐπ' αὐτοῦ προσπιπτούσας φωτεινὰς ἀκτῖνας.

Συνέπεια τῆς μείζονος ταύτης ἀντανάκλασεως φωτὸς εἶναι

τὸ νὰ προσλάβωσιν αἱ ὀφθαλμοὶ μείζονα ζωηρότητα καὶ λάμψιν.

Πλείσται ὅσαι ψυχικαὶ καταστάσεις, κυρίως δ' αἱ ἀγριώταται ἐξ αὐτῶν, ἔρχονται εἰς φῶς, ὡς αἱ τὰ ἄνω βλέφαρα ὑψωθῶσι μέχρι τοῦ ν' ἀφίνωσιν ἀκάλυπτον δλόκληρον τὸν κερατοειδῆ ἢ ἀκόμη καὶ μέρος τοῦ σκληροῦ χιτῶνος. Τοιαῦται ψυχικαὶ καταστάσεις εἶναι ἡ χαρά, ὁ θαυμασμός, ὁ φόβος, ἡ ὀργή, ἡ ὑπερηφάνεια καὶ καθεξῆς.

Ὁ Ἀριστοφάνης ὀνομάζει τοὺς ὀργισμένους ὀφθαλμοὺς τοῦ Αἰσχύλου «ὀφθαλμοὺς ταυροειδεῖς», καθόσον κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς ὀργῆς ὑψοῦντο τὰ ἄνω βλέφαρα τοῦ δαιμονίου ποιητοῦ καὶ ἐφαίνοντο οἱ ἄλλως μεγάλοι ὀφθαλμοὶ τοῦ ἔτι μεγαλείτεροι, ὁμοιάζοντες τότε πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς ταύρου.

Τοῦναντίον δ' αἱ ἡρεμώτεραι καὶ γλυκύτεραι ψυχικαὶ καταστάσεις, ὡς ἡ λύπη, ἡ ἀγάπη καὶ καθεξῆς, ἐκδηλοῦνται διὰ καταδιδασμοῦ τῶν βλεφάρων καὶ συνεπῶς διὰ σμικρύνσεως τοῦ ἀνοίγματος αὐτῶν. Οὕτως ὁ δι' οἰανδῆποτε αἰτίαν λυπημένος, ὁ ἀσθενής, κτλ. καταδιβάξουσι τὰ βλέφαρα.

Ὅσα πρόσωπα ἔχουσιν ἐκ φύσεως τὰ ἄνω βλέφαρα ἐλαφρῶς καταδιδασμένα, ἔχουσιν ἐν τῇ ἐκφράσει τῶν ὀφθαλμῶν κατὰ τι τὸ ἥπιον καὶ μαλακὸν καὶ γλυκύ.

Ἡ ἀρχαία πλαστικὴ τέχνη μετεχειρίσθη ἐπιτυχῶς τὸν καταδιδασμὸν τῶν ἄνω βλεφάρων πρὸς ἐκφρασιν τῆς ἡδυπαθοῦς ἀγάπης καὶ παρέστησε τὴν Ἀφροδίτην μὲ ὀφθαλμοὺς, ὧν τὰ βλέφαρα εἶναι ἐλαφρῶς καταδιδασμένα.

Ὅσον ὅμως ὥραϊος καὶ ἂν εἶναι ὁ ἐλαφρὸς καταδιδασμὸς τῶν βλεφάρων, δὲν πρέπει καὶ νὰ ὑπερβαίνει ὅριόν τι. Ἐάν δ' ὑπερβῇ τὸ ὅριον τοῦτο, τότε οἱ ὀφθαλμοὶ καθίστανται ἀπαθεῖς, ὑπνηλοὶ, ἀσχημοί.

Ἐπεται τὸ τέλος

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΥΡΙΤΣΑΣ

Ὁφθαλμίατρος

Ο ΘΗΡΙΟΔΑΜΑΣΤΗΣ

ΑΓΓΛΙΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἐκ τοῦ Νοσοκομείου, τῇ 30 Ἰουνίου 1889.

Εἶναι θλιβερά ἡ παροῦσα ἱστορία. Τὴν ὑπαγορεύω εἰς τὴν θυγατέρα μου, τὴν προσφιλέ μου Ἰζέννυ, καθημένην παρὰ τὸ προσκεφάλαιόν μου εἰς τὴν αἰθουσαν ταύτην, ὅπου κατάκειμαι ἐπιθανάτος ἀπὸ ἐννέα ἡδὴ ἐβδομάδων. Ὑπέφερα πολὺ κατ' αὐτὸ τὸ διάστημα· ἀλλὰ τὰ δεινὰ μου θὰ τελειώσουν γρήγορα, αἰσθάνομαι ὅτι ἡ τελευταία μου στιγμή πλησιάζει... Ἀκούσατέ με, κύριοι· δὲν εἶναι ἴσως ἐστερημένη ἐνδιαφέροντος δι' ὑμᾶς ἡ ἱστορία ἀνθρώπου, ὅστις ἔγινε θύμα τῆς ἐπιπολαίου καὶ ματαίας περιεργίας τοῦ κοινοῦ.

Ὑπέφερα πολὺ, φρικωδῶς ἐκ τῶν τραυμάτων μου καὶ ἐάν ἐκ διαλειμμάτων δὲν μοι ἐχορήγουν ναρκωτικὰ φάρμακα, ἀπὸ καιροῦ θὰ εὕρισκόμην εἰς τὸ φρενοκομεῖον.

Πόσον ὥραϊαι εἶνε αἱ ἡμέραι αὐταὶ τοῦ Ἰουνίου! Θέλωμαι παρακολουθῶν διὰ τοῦ βλέμματος τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας, αἵτινες εἰσδύουσαι εἰς τὴν αἰθουσαν παίζουσιν μὲ τὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης τοποθετημένα ἄνθη. Φαντάζομαι ὅτι θὰ εἶναι τερπνὴ ἡ φύσις ἔξω· ὡς αἱ δὲ εἶναι ἀνοικτὰ τὰ παράθυρα καὶ φθάνουν ἔξωθεν μέχρι τῆς ἀκοῆς μου μυρία φαιδραὶ φωναί, στενάζω ποθῶν ἐμμανῶς ν' ἀπολαύσω τὸν ἀέρα καὶ τὴν ὑγείαν. Καὶ συλλογίζομαι ὅτι μετὰ τόσον μακρὸν περιορισμόν, ἔστω καὶ ἂν ἤμην ἡναγκασμένος νὰ ἐπαιτῶ διὰ νὰ ζήσω, θὰ ἐθεώρουν ἐμαυτὸν ὡς τὸν εὐτυχέστατον τῶν ἀνθρώπων, ἀρκεῖ ὅτι θὰ ἡδυνάμην ν' ἀναπνεύσω εἰς τὸ ὑπαιθρον ὑπὸ τὸν ἥλιον.

Αἱ νοσοκόμοι μου προσπαθοῦν νὰ μὲ παρηγορήσουν, λέγουσαι ὅτι θὰ θεραπευθῶ ταχέως. Αἱ ἀγαθαὶ γυναῖκες ἀγνοοῦν κατ' εὐτυχίαν των τί σημαίνει νὰ εὕρισκεται τις καρφωμένος εἰς μίαν κλίνην, νὰ αἰσθάνεται πόνους ὀδυνηροὺς εἰς ὅλα τὰ

μέλη τοῦ σώματος, νὰ βλέπη ἀνατέλλοντα τὸν ἥλιον κάθε πρωΐ, ὥς νὰ ἤθελε νὰ μᾶς καλημερίσῃ, ἐνῶ αἰσθάνεται τὸ σῶμά του φρικτὰ ἡκρωτηριασμένον!

Αἱ ἡμέραι παρέρχονται θλιβεραί· οἱ γόοι τῶν ἐν τῇ αἰθούσῃ συντρόφων μου ἀσθενῶν καθιστῶσι θλιβερωτέραν τὴν δυστυχῇ μου ὑπαρξίν. Τίποτε, τίποτε δὲν ἔρχεται ν' ἀνακουφίσῃ τὴν ἀγωνίαν μου. Καὶ αἱ νύκτες!... ὦ, πόσον εἶναι φοβεραὶ αἱ νύκτες!

Τὴν ἐσπέραν βλέπω ἐν πρὸς ἐν ν' ἀνατέλλωσι τὰ ἄστρα καὶ ἔπειτα ἀποκοιμῶμαι· ἀλλ' εὐθὺς μετ' ὀλίγον ἐξυπνῶ αἰφνιδίως ἐντρομος. Βλέπω τοὺς λέοντας ἀπειλητικοὺς νὰ ἐφορμῶσιν ἐναντίον μου... Ἀκούω τὰς συγκεχυμένας κραυγὰς τοῦ τρόμου τῶν θεατῶν... Θεέ μου, πότε θὰ τελειώσῃ αὐτὸ τὸ μαρτύριον; ὦ θάνατε, πόσον καιρὸν ἀκόμη θὰ σὲ περιμένω;

Ἐγεννήθην εἰς Δουβλίνον τὸ ἔτος 1845. Οἱ γονεῖς μου ἦσαν ἄνθρωποι εὐυπόληπτοι· ἡ ἀνατροφή μου ὑπῆρξεν ἀμεμπτος. Ὅταν ἔμῳς ἐμεγάλωσα, ἡ κακὴ διαγωγή μου ἠνάγκασε τὸν πατέρα μου νὰ μοῦ κλείσῃ τὴν θύραν τῆς οἰκίας μας.

Ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη ζωηρὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ πατήρ μου μ' ἐδίωξεν. Ἦτο περίπου ἡ μία μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ὅτε ἐκτύπησα τὴν θύραν. Ἐβρεχε ραγδαίως καὶ δὲν ἔδλεπα πέριξ μου εἰμὴ τὴν ὁδὸν ἐρήμην καὶ λιμνάζουσαν. Τὸ βῆμα τοῦ πατρός μου ἠκούσθη βαρέως ἀντηχοῦν εἰς τὴν εἴσοδον. Ἐπειτα ἤκουσα τὴν ὠργισμένην φωνήν του: «Πότος εἶναι;»

Ἀπήντησα ὅτι ἤμην ἐγὼ, τότε δὲ αὐτὸς εἶπεν ὅτι ἀπόφασιν εἶχε νὰ μὴ μὲ δεχθῇ πλέον εἰς τὸν οἶκόν του, καὶ ὅτι πρέπει νὰ φύγω νὰ ὑπάγω μακρὰν ὅπου θέλω καὶ νὰ φροντίζω πλέον νὰ κερδίζω τὰ πρὸς τὸ ζῆν μὲ τοὺς κόπους μου.

Ἐξημιμέσος ἐκ τῆς ζυθοποσίας ἀπεμακρύνθην βλασφημιῶν καὶ ὕβριζων. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας δ' ἐκείνης δὲν ἐπανῆλθον εἰς τὸν πατρικὸν μου οἶκον. Συλλογίζομαι πῶς θὰ μ' ἐδέχετο ὁ πατήρ μου σήμερον, ἂν εἶχα τὸ θάρρος νὰ παρουσιασθῶ εἰς αὐτόν. Κάθε ἄλλο βέβαια θὰ φαντάζεται παρὰ ὅτι ὁ Τάμπο ὁ Ἀφρικανὸς θηριοδαστής εἶναι ὁ υἱὸς του. Θ' ἀνέγνωσεν ἴσως εἰς τὰς ἐφημερίδας τὸ δυστύχημά μου καὶ ἐὰν ἀποθάνω δὲν θὰ

μάθῃ ἴσως ποτὲ ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τοῦ υἱοῦ του, περὶ τοῦ εὐνοουμένου υἱοῦ του, διότι μέχρις ὠρισμένης τινὸς ἐποχῆς ὑπῆρξα ἐγὼ ὁ Βενιαμὴν του, εἰς τὸν ὁποῖον ἐστήριζεν ὅλην του τὴν στοργὴν καὶ ὅλας του τὰς ἐλπίδας.

Περιεπλανήθην ἐπὶ πολὺ ἀσκόπως. Ἐκαμνε κρύον καὶ ἡμὴν διάδροχος. Ἐπρεπε πρὸ παντός νὰ εὕρω καταφύγιον. Δὲν εἶχα ὅμως λεπτὸν εἰς τὸ θύλακιόν μου καὶ ἐζήτησα ἄσυλον ἀπὸ ἑνα φίλον μου, ὅστις προθύμως μ' ἐδέχθη εἰς τὴν κατοικίαν του.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τὸ θηριοτροφεῖον «Ἡ Ἐρημος τῆς Σαχάρας», διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ Βάρτον, ἐβρίσκειτο εἰς Δουβλίνον. Εἶχα σχετισθῇ μὲ ἑνα τῶν φυλάκων του καὶ μετέβην πρὸς συνάντησίν του. Ἐνῶ συνωμύλουν μετ' αὐτοῦ, μοὶ ἐπήλθε σκέψις τις, ἡ ὁποία τότε δὲν μοὶ ἐφάνη κακὴ. Θηριοτροφεῖον τόσον μέγα θὰ εἶχεν ἀνάγκην πολυαρίθμου προσωπικοῦ ὑπηρεσίας καὶ τῇ βοηθείᾳ τοῦ φίλου ἴσως ἡδυνάμην νὰ εὕρω καὶ ἐγὼ εἰς αὐτὸ ἐργασίαν. Ὁ φίλος μου ἔκαμε λόγον περὶ τούτου εἰς τὸν Βάρτον, ὅστις μὲ προσέλαβεν ὡς ὑποδεέστερον ὑπάλληλον. Τὴν ἐπομένην ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Δουβλίνου, ὅπου δὲν ἐπανῆλθον πλέον.

Ὁ πλάνης βίος ἀνταπεκρίνετο εἰς τὰς ὁρέξεις μου. Ἄν καὶ αἱ ἀσχαλῖαι μου ἦσαν μᾶλλον ταπειναὶ καὶ ἐξευτελιστικαί—διότι συνίσταντο εἰς τὸν καθαρισμὸν τῶν κλωθῶν, εἰς τὴν κοπὴν τοῦ κρέατος κλπ., ἡ ἀδιάκοπος ἀλλαγὴ τοῦ τόπου καὶ ἡ συγχρώτισίς μου μετὰ προσώπων διαρκῶς νέων μοὶ ἤρεσκον. Ἀλλως τε ἡ θέσις μου ἐδελτιοῦτο ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ. Μετ' ὀλίγον χρόνον κατάρθωσα νὰ γίνω ἀρχιφύλαξ καὶ νὰ ἔχω ἀρκετὰ καλὸν μισθόν. Ἐρωτεύθην τότε νεάνιδα ὠραίαν ὡς ἄγγελον καὶ τὴν ἐνυμφεύθην. Δὲν ἡδυνάμην νὰ παραπονεθῶ διὰ τὴν τύχην μου.

Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀπετόλμων νὰ εἰσέρχωμαι εἰς τὸν κλωθὸν τῶν λεόντων. Δὲν τὸ ἔκαμνα ἐξ ὑποχρεώσεως, διότι τὸ τοιοῦτο περιελαμβάνετο εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ Μάντου, εὐσάρκου καὶ ρωμαλέου Ἀφρικανοῦ θηριοδαστοῦ, γενναίου καὶ ταλμηροῦ περισσότερον ἴσως τῶν θηρίων, τὰ ὁποῖα ἀντεμετώπιζε καθ' ἐκάστην.

Ἀλλὰ μὲ ὅλον τὸ θάρρος καὶ τὴν ρώμην του ὁ Μάντος εἶχεν ἐν μέγα ἐλάττωμα, τὴν μέθην. Συνέβαινε συχνάκις νὰ εἰσέρ-

χεται παραπαίων εις τὸν κλωδὸν τῶν λεόντων, τότε δὲ ἐκακο-
μεταχειρίζετο τὰ ἄγρια θηρία ἀφρόνως, μὴ ἀκούων τὰς συμ-
βουλὰς τῶν φίλων.

Αἰφνιδίως ὁ Μάντος ἠσθένησε καὶ ἀπέθανεν, ὅχι σπαραχθεὶς
ὑπὸ τῶν λεόντων, ὅπως ὅλοι προέβλεπον, ἀλλ' εἰς τὴν κλί-
νην τοῦ ἐκ πνευμονίας. Ἦτο χειμὼν καὶ εὐρισκόμεθα πρὸ δύο
ἡμερῶν εἰς Σουνδερλάνδην. Ἡ φήμη τοῦ θαρραλέου θηριοδαμα-
στοῦ εἶχε προηγηθῇ ἡμῶν εἰς τὴν πόλιν. Μετὰ τὸν θάνατόν
τοῦ ἦτο ἀνάγκη νὰ εὑρεθῇ κάποιος ἄλλος νὰ τὸν ἀντικατα-
στήσῃ, διὰ νὰ μὴ ἀπογοητευθῇ τὸ κοινόν. Ὁ Βάρτον ἀπετάθη
εἰς ἐμέ, διότι ἐγνώριζα καλὰ τὰ ζῷα καὶ μὲ μερικὰς τρα-
ποποιήσεις θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἡ συνήθης παράστασις. Μοι
προσέφερε μισθὸν τριάκοντα στερλίνας καθ' ἑβδομάδα.

Τριάκοντα στερλίνας! τί πειρασμός δι' ἐμέ, ὅστις ἐκέρδιζα
μόλις δύο! Ἐσαγηνεύθην ἐκ τῆς προσφορᾶς καὶ ἐδέχθην.
Ἐκτοτε δὲν ἤμην πλέον ὁ φύλαξ Γουλιέλμος Σίμφων, ἀλλὰ
Τάμπο ὁ Ἀφρικανὸς θηριοδασκὴς, ὅπως ἀνεγράφετο μὲ
πηχυαῖα γράμματα εἰς ὅλας τὰς γωνίας τῶν ὁδῶν.

Ἡ σύζυγός μου, ἥτις ἐν τῇ μεταξὺ εἶχε καταστῆ μήτηρ
χαριεστάτου κορασίου, προσεπάθησε νὰ μὲ ἀποτρέψῃ. Μοι παρέ-
στησεν ὅτι ἐγὼ δὲν ἤμην Ἀφρικανός, οὔτε ἀρκετὰ ρωμαλέος
ὥστε ν' ἀντιμετωπίζω ἄγρια θηρία. Καὶ ἂν, ὁ θεὸς φυλάξῃ,
ἤθελον ἐφορμήσῃ ἐναντίον μου καὶ μὲ κατασπαράξῃ!

Ὁ λογισμὸς οὗτος μ' ἔκαμε νὰ αἰσθανθῶ φρικίαν, διατρέ-
χουσάν τὸ σῶμά μου ἀπὸ κορυφῆς μέχρι δυνύχων... Ἀλλὰ δὲν
ἦτο δυνατόν πλέον νὰ ὑποχωρήσω. Εἶχα ἀναλάβῃ ἤδη τὴν
ὕποχρέωσιν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Τάμπο ἀνεγράφετο εἰς ὅλους
τοὺς τοίχους τῆς πόλεως. Συνεκέντρωσα τὸ θάρρος μου καὶ
ἤρχισα διὰ βαφῆς νὰ μαυρίζω τὸ σῶμα καὶ τὴν κόμην μου,
ὅπως μὲ εἶχε συμβουλεύσῃ ὁ διευθυντής.

Τὴν ἐσπέραν διηυθύνθην ἀτάραχος καὶ ἀποφασισμένος εἰς
τὸν τόπον, ὅπου ἦσαν ἐκτεθειμένα τὰ θηρία. Εἶχα παρακαλέσῃ
τὴν σύζυγόν μου νὰ προσέλθῃ ἐκεῖ μετὰ τῆς μικρᾶς θυγατρὸς
μου. Ἐν περιπτώσει πάλης ἢ παρουσίας των θὰ μοι ἐνέπνεε
δύναμιν καὶ θάρρος.

Ἦτο ἡ ἐβδόμη ὥρα, ὅτε ἔφθασα εἰς τὸ θηριοτροφεῖον. Πληθος

θορυβῶδες καὶ διψῶν ἀπλήστως τὰς συγκινήσεις συνωστίζετο
εἰς τὴν εἴσοδον. Ὁ θόρυβος ἐκεῖνος μοι ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν,
ἥτις δὲν συνετέλει βεβαίως εἰς ἐνθάρρυνσίν μου. « Ἀν' ἀπέθνησκα,
ἐσυλλογίσθην, τὸ πλῆθος βεβαίως θὰ ἐξηκολούθει νὰ ζῇ ἡσύχως,
χωρὶς τὸ παράπαν νὰ ἐνοχληθῇ διὰ τὸ δυστύχημά μου. Καὶ
ἐγὼ, ὅστις θὰ ἠδυνάμην ἐπίσης νὰ ζήσω βίον ἡσυχον καὶ ὀλι-
γαρκῇ μὲ τὰς δύο στερλίνας καθ' ἑβδομάδα, δὲν θὰ ἤμην εἰς
θέσιν πλέον ν' ἀπολαύσω τὰς εἰκοσιπέντε στερλίνας, ὅς μοι
εἶχον ὑποσχεθῇ ὡς ἐβδομαδιαῖον μισθόν. Πόσον τάχα περισσό-
τεροι θεαταὶ δὲν ἤθελον συρρεύσῃ εἰς τὸ θέαμα, ἂν ἐγνώριζον
ὅτι ἐμελλόν νὰ γίνω βορὰ τῶν θηρίων! »

Ἀπεδίωξα ὁμῶς ἀπὸ τὸν νοῦν μου αὐτὴν τὴν σκέψιν καὶ
ἀνῆλθα εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ παραπήγματος, εὐχαριστημένος
ἀπὸ τὸ νέον μου μαῦρον δέρμα καὶ ἀπὸ τὸ νέον ἔργον μου, ὡς
νὰ μοι ἦσαν φυσικά. Ὁ Βάρτον μοι ἔτεινε τὴν χεῖρα καὶ ὀδη-
γήσας με κατὰ μόνας εἰς τὸ δωμάτιόν του, μὲ ἠρώτησε πῶς
ἠσθάνομην τὸν ἑαυτόν μου. Μοι συνέστησε νὰ μὴ φοδοῦμαι,
μοι εἶπεν ὅτι τὰ πάντα ἔδαινον καλῶς καὶ ὅτι εἶχα τὴν
θέαν ἀληθοῦς κατοίκου τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου. Μειδιῶν καὶ
ἀστεειυόμενος μοι ἔθεσε πιστόλιον πλήρες εἰς τὴν ζώνην καὶ ἐν
ἔλφος εἰς τὸ πλευρόν, μοι ἔδωκε δὲ καὶ μάλιστα νὰ τὴν κρατῶ
εἰς τὴν χεῖρα. Ἀνεμείναμεν μερικὰς στιγμὰς, ἕως νὰ φθάσῃ ἡ
προσδιωρισμένη ὥρα, καὶ ὅτε ἐσήμανεν αὕτη, δὲν ἠδυνήθην νὰ
καταστείλω βαθὺν στεναγμόν.

— Ἔλα, θάρρος! μοι εἶπεν ὁ Βάρτον· πῆς αὐτὸ τὸ γκρόγκ.

Τὸ ποτὸν μοι ἔδωκεν ὀλίγην δύναμιν, ἐπροχώρησα τολμηρῶς
καὶ θέτων τὸν πόδα εἰς τὴν πρώτην βαθμίδα τῆς μικρᾶς κλίμα-
κος τῆς ἀγοῦσης εἰς τὸν κλωδὸν τῶν λεόντων ἐχαιρέτισα τοὺς
φύλακας. Προσῆγγισα εἰς τὴν θυρίδα. Ἐκεῖ πρὸς στιγμὴν ἐδί-
στασα. Στραφεὶς διὰ νὰ χαιρετίσω τοὺς θεατὰς, εἶδα τὴν σύζυγόν
μου ὠχρὰν καὶ τρέμουσαν, ἥτις μοι ἐνευε μὲ ἀπελπισίαν ζωγρα-
φισμένην εἰς τὴν μορφὴν τῆς: « Ὁχι, ὅχι!... »

Ἀλλ' ἦτο πολὺ ἄργα πλέον... τὸ κοινὸν ἐπερίμενε, εἰσῆλθα.
Μία κραυγὴ ὄξετα ἔφθασε μέχρι τῆς ἀκοῆς μου... Χωρὶς νὰ
κυττάξω, ἐγνώριζα δυστυχῶς ἀπὸ ποῖον στήθος ἐξῆλθε.

Εὐρισκόμην εἰς τὸν κλωδὸν τῶν λεόντων... Ἐκατοντάδες

ἀνθρώπων μ' ἐχειροκρότουν. Ἀπὸ τῆς ἐπικινδύνου θέσεως, εἰς ἣν εὕρισκόμην, ἔδλεπον τὰ ὄμματα τῶν περιέργων, ἅτινα προσηλοῦντο ἐπάνω μου καὶ τοὺς ἀδάμαντας, οἵτινες ἔστιλβον ἐπάνω εἰς τὰ στήθη τῶν κυριῶν.

Οἱ λέοντες ὑπήκουσαν προθύμως εἰς τὰς προσταγὰς μου, ἔξαιρέσει μιᾶς λεαίνης, ἣτις μὲ ἠτένισε βρυχωμένη καὶ ἐδείχθη πρὸς ἐμὲ ἀγριωτέρα παρ' ὅσον ἐφαίνετο εἰς τὸν Μάντον, ὅτε εὕρισκετο αὐτὸς εἰς τὴν θέσιν μου. Τοὺς ἔκαμα νὰ πηδῇσιν διὰ μέσου στεφανῶν, νὰ συσσωρευθῶσι παρὰ τοὺς πόδας μου, τοὺς παρώξυνα μὲ τὸ μαστίγιον καὶ ἐπυροδόλησα ἐν τῇ μέσῳ αὐτῶν διὰ πιστολλοῦ πεπληρωμένου διὰ πυρίτιδος μόνης, ἐξῆλθα δὲ σῶος καὶ ἀδλαβῆς ἐν τῇ μέσῳ τῶν ἐνθουσιωδῶν ἐπευφημιῶν τοῦ πλήθους.

Ἀλλὰ τί μ' ἔμελε διὰ τὰς ἐπευφημίας ἢ διὰ τὰ συγχαρητήρια, μεθ' ὧν μὲ ὑπεδέχθη ἐξερχόμενον ὁ Βάρτον; Εἶχα παρατηρήσῃ τὴν ἀπειλητικὴν στάσιν τῆς λεαίνης καὶ ὠρκίσθην ἐνδομύχως νὰ μὴ θέσω πλέον τὸν πόδα ἐντὸς τοῦ κλωθοῦ ἐκείνου.

Ὁ Βάρτον ὅμως οὔτε ν' ἀκούσῃ καὶ ἤθελε τὴν περὶ ἀποχωρήσεως ἀπόφασίν μου. «Θὰ ἦτο μωρία, ἔλεγε, ν' ἀποσυρθῇς μετὰ τοιαύτην λαμπρὰν ἐπιτυχίαν. Καὶ τόσον πολὺ ἐπέμεινε καὶ τόσα μοι εἶπεν, ὥστε ἀπεφάσισα νὰ εἰσέλθω εἰς τὸν κλωθὸν καὶ δευτέραν καὶ τρίτην καὶ τετάρτην καὶ πέμπτην φοράν, εἰς τὸ τέλος δ' ἐσυνήθισα τόσον, ὥστε δὲν ἐφοδούμην πλέον τὸν κίνδυνον.

Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐξηκολούθησα νὰ τιθασεύω τὰ ἀγρία θηρία καὶ νὰ θεωρῶ ἑμαυτὸν ὡς προωρισμένον ἐκ φύσεως εἰς τὸ ἔργον τοῦτο. Ἐκέρδιζα πολλά, ἀλλὰ διὰ τοῦ κέρδους ἀπέκτησα καὶ ἐλαττώματα. Ἐσχετίσθην μὲ κακοὺς φίλους καὶ ἔγινα ἑκδοτος εἰς τὴν μέθην, ὡς ὁ Μάντο. Αὐτὸ δὲ ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς συμφορᾶς μου.

Ἐσπέραν τινὰ ἠτοιμαζόμεν νὰ εἰσέλθω εἰς τὸν κλωθὸν ἀγριωτάτης τίγρεως. Ἐκλονιζόμεν ἐκ τῆς μέθης ἡ τίγρις ἐφώρμησεν ἐναντίον μου, ἀλλὰ δὲν ἠξέυρω πῶς κατώρθωσα νὰ κλείσω τὸν κλωθὸν ἐγκαίρως καὶ διὰ σιδηρᾶς ράβδου ν' ἀναχαιτίσω τὸ φοβερὸν θηρίον, τὸ ὅποτον ὀρθωθὲν προσεπάθει νὰ θραύσῃ τὰς κιγκλίδας.

Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην τὸ κοινὸν ἐπτοήθη, ἐγὼ δ' ἐσώθην ὡς ἐκ θαύματος.

Κατόπιν ὅμως μοι συνέβη κατὰ χειρότερον.

Εὕρισκόμην εἰς Λίβερπουλ. Εἰσῆλθα, ὡς πάντοτε, τὴν ἑσπέραν εἰς τὸ θηριοτροφεῖον, ἥμην δὲ μεθυμένος κατὰ τὴν συνήθειάν μου. Εἰς τὴν αἰθουσαν ἦσαν ἀρκετοὶ θεαταί, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὕρισκοντο ἡ σύζυγός μου καὶ ἡ θυγάτηρ μου. Ὅτε εἰσῆλθον εἰς τὸν κλωθὸν, ἡ σκέψις μου ἐστράφη πρὸς τὰ φίλτατά μου ὄντα ὠργιζόμεν κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ μου, διότι εἶχα πλῆρ, ἀλλὰ πᾶν ἄλλο ἀνέμενα ἢ τὴν συμφοράν, ἣτις μοι ἐπῆλθε.

Ἀγνοῶ καὶ ἐγὼ πῶς μοι ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν κατ' ἐκείνην τὴν ἑσπέραν ἡ ἰδέα ν' ἀναγκάσω τὰ θηρία νὰ ἐκτελέσωσι νέα γυμνάσματα. Ἡ λέαινα ὠρύετο δεικνύουσα ἀπάθειαν καὶ διαθέσεις ἐχθρικός. Ἐξοργισθεὶς ἀρπάζω τὸ ξίφος μου καὶ διὰ τοῦ πλατέος μέρους καταφέρω ἐπὶ τῆς ράχεώς της σφοδρὸν κτύπημα. Θεαταί τινες ἐντρομοὶ κραυγάζουν: «βοήθεια!» Βλέποντες ὅμως ὅτι ἔμενα νικητῆς καὶ κύριος τοῦ πεδίου, κατελήφθησαν ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ, φρινιτιώδη δὲ χειροκρατήματα φθάνουν ἀπὸ παντὸς σημείου μέχρι τῆς ἀκοῆς μου... Διὰ νὰ μὴ ἀπογοητεύσω τοὺς θεατάς, διατάσσω τοὺς λέοντας νὰ πηδήσωσιν ἐκ νέου διὰ μέσου τῶν στεφανῶν ἡ λέαινα ὅμως ἰσχυρογνώμων ἀρνέεται νὰ ὑπακούσῃ. Καταφέρω ἐπ' αὐτῆς καὶ ἄλλο κτύπημα· ἀλλ' ἐκείνη ὠρύεται καὶ δὲν κινεῖται· τὰ ὄμματά της εἶναι ἀτενῶς προσηλωμένα ἐπ' ἐμοῦ.

Ἐνόησα ὅτι ἠτοιμάζετο νὰ ἐφορμήσῃ ἐναντίον μου. Ἀνεζήτησα τὸ πιστόλιόν μου, ἀλλὰ δὲν εὕρισκετο εἰς τὴν ζώνην μου. Τὸ εἶχα λησιμονήσῃ εἰς τὸ καπηλεῖον. Τὸ φρόνιμον ἦτο ν' ἀποσυρθῶ.

Ἐδάδισα ὀπισθοχωρῶν μὲ τὸ βλέμμα ἀτενῶς προσηλωμένον ἐπὶ τῆς λεαίνης. Εὕρισκόμην ἤδη παρὰ τὴν θύραν τοῦ κλωθοῦ, ἠνοιγα αὐτὴν διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς... ὅτε ἤκουσα κραυγὴν τρόμου καὶ ἤσθάνθην τὴν ἀριστερὰν χεῖρά μου σφιγγομένην ἐντὸς τῶν σιαγόνων τοῦ θηρίου.

—Σίδηρα ἀναμμένα!.. φέρετε σίδηρα ἀνημμένα! ἐφώναξα.

Ἀλλ' ὅλοι ἐκραύγαζον καὶ ὅλοι ἐφευγον, ἐνῶ ἐγὼ ἐζήτηουν ἐπὶ ματαίᾳ βοήθειαν.

Οἱ φύλακες ἔφεραν ἐπὶ τέλους τὰς πεφυρακτωμένας ράβδους, τὰς ὁποίας ἔθεσαν παρὰ τὸ ρύγχος τῆς λεαίνης... Τότε με ἀφῆκεν. Ἦκουσα ἓνα πυροβολισμόν... ἔπειτα ἔπεσα ἀναίσθητος.

Μετά ἕξ μῆνας εἰς τὰς ὁδοὺς ἄλλης τινὸς πόλεως ἐτοιχοκολῶντο προγράμματα φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν

TAMPO O MONOXEIR

ΑΦΡΙΚΑΝΟΣ ΘΗΡΙΟΔΑΜΑΣΤΗΣ

Θὰ εἰσέλθῃ ἀπόψε εἰς τὸν κλωβὸν τῶν λεόντων.

Ναί, εἶχα ἀπολέσῃ τὸν ἓνα τῶν βραχιόνων μου· ἀλλ' ἀπώλεσα ταυτοχρόνως καὶ κάτι πολυτιμότερον, τὴν σύντροφον τοῦ πλά- νητος βίου μου. Ἡ ἐκ τοῦ φρικτοῦ θεάματος τῆς ἐσπέρας ἐκείνης συγκίνησις τὴν ἐφόνευσε.

Μόνη παρηγορία μοι ἀπέμενεν ἡ Ἰζέννου μου. Διὰ τὴν νὰ μὴ ἐγκαταλείψω ἔκτοτε τὴν κινδυνώδη ἐκείνην ζωὴν; Εἶχα συνάξῃ μερικὰς οἰκονομίας καὶ ἡδυνάμην νὰ κερδίζω κατ' ἄλλον τρόπον τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Σήμερον δὲν θὰ εὐρισκόμην ἐδῶ ἐξηπλωμένος εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιθανάτιον κλίνην.

Ἐπανῆλθα λοιπὸν εἰς τοὺς λέοντας με ἓνα βραχίονα ὀλιγώ- τερον, ἀλλὰ διὰ τοῦτο με περισσότερον γόητρον ἀπέναντι τοῦ κοινοῦ. Μοι ἐδίδετο μισθὸς ἀνώτερος καὶ διῆγον βίον τακτικόν.

— Γρήγορα, ἐσκεπτόμην, θὰ κατορθώσω ν' ἀγοράσω μίαν ἐξοχικὴν οἰκίαν εἰς χαρίεσσάν τινα τοποθεσίαν, καὶ θὰ περνῶ ἐκεῖ με τὴν κόρην μου ζωὴν εὐτυχισμένην...

Ἀλλοίμονον!

Κόρη μου, ἀγαπητὴ μου νοσοκόμος, ὁ σφυγμός μου γίνεται ὀλονὲν ἀσθενέστερος. Θ' ἀποθάνω ἀπόψε, τὸ αἰσθάνομαι.

Ἀλλὰ σεῖς, ἀναγνώσται, θέλετε βέβαια νὰ μάθετε πῶς μοι συνέβη τὸ δυστύχημα. Θὰ σᾶς τὸ εἶπω ἀμέσως· ἔπειτα θὰ κλείσω τοὺς ὀφθαλμούςς καὶ θέτων τὴν χεῖρά μου ἐπὶ τῆς χειρὸς τῆς προσφιλοῦς μου Ἰζέννου, θὰ περιμένω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Πρὸ ἐννέα ἐβδομάδων μεγάλα προγράμματα ἀνήγγειλαν, ὅτι θὰ ἔδιδα μερικὰς παραστάσεις καὶ εἰς τὴν πόλιν ταύτην. Τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν ἐσπέραν ἡ παράστασις διεξήχθη αἰσίως, ἀλλὰ τὴν τρίτην...

Μειδιῶν πρὸς τὴν κόρην μου, καθημένην κάτω εἰς τὴν πλα-

τεῖαν, διέτασσα τοὺς λέοντας νὰ ἐκτελῶσι μερικὰ γυμνάσματα, ὅταν ἐξαίφνης ἐσκόνταψα καὶ ἔπεσα... Ἦτοιμαζόμην νὰ ἐγερθῶ, ὅτε διὰ μιᾶς ἡ λέαινα, ἡ παλαιὰ ἐχθρά μου ὤρμησε κατ' ἐπάνω μου... Προσπαθῶ ν' ἀμυνθῶ με τὸ ξίφος, διότι ὦν μονόχειρ δὲν δύναμαι νὰ μεταχειρισθῶ τὸ πιστόλιον· ἀλλὰ μοῦ ἐπετί- θονται τέσσαρα θηρία, τὰ ὅποια με ἀρπάζουν καὶ με σύρουν ἐδῶ κ' ἐκεῖ.

Εἰς τὴν πλατεῖαν οἱ ἄνδρες ἐφώναζαν, αἱ γυναῖκες ἐλιποθύ- μουν, ἡ δὲ Ἰζέννου μου ἐκραύγαζεν ἔξω φρενῶν:

— Σώσατε τὸν πατέρα μου! σώσατέ τον!

Ἦκουσα μερικοὺς πυροβολισμούς... τὸ ξίφος ἔπεσεν ἐκ τῶν χειρῶν μου καὶ ἐλιποθύμησα ψιθυρίζων μίαν προσευχὴν ὑπὲρ τῆς προσφιλοῦς μου Ἰζέννου.

Μετά τινὰς ὥρας συνελθὼν εὐρέθην εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην τοῦ νοσοκομείου, ἔχων ἐπιδέσμους εἰς ὅλα μου τὰ μέλη. Τί ἀλγηδόνας ὑπέστην! οὔτε μίαν ὥραν ἀναπαύσεως δὲν εἶχα κατὰ τὰς ἐννέας αὐτὰς ἐβδομάδας!

Ἐναγκαλίσσου με σύ, καλή μου Ἰζέννου, θησαυρέ μου! Ἐπα- γρύπτει σὺ ἐπ' ἐμοῦ. Θέσε τὴν κεφαλὴν σου εἰς τὸ στήθος μου. Πάλλει ἀκόμη ἡ καρδιά μου· ἀκούεις;

Χαῖρε ἄγγελέ μου, χαῖρε!.. θὰ ἰδωθῶμεν, Ἰζέννου! ὦ, ναί, θὰ ἰδωθῶμεν!

Μετάφρασις Χ.

ΕΛΛΑΣ

Ἐξεδόθη Β. Διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου δρίζεται ὅπως, ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι τῆς Ἑλληνικῆς Ἑλευθερίας, παρασκευασθῇ ἀπὸ τοῦδε ἡ ἑκδοσις ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῆς ἐμφανίσεως μέχρι τοῦ νῦν. Πρὸς σὺνταξιν καὶ ἑκδοσιν τοῦ Λεξικοῦ καταρτίζεται Ἐπιτροπὴ, τῆς ὁποίας πρόεδρος διωρίσθη δ κ. Κ. Κόντος, ἀντιπρόεδρος δ κ. Γ. Χατζιδάκις, ἀμφότεροι καθηγηταὶ τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου, καὶ γραμματεὺς δ κ. Σ. Μενάρδος, ἑκτακτος καθηγητῆς τοῦ ἐν Ὁξφόρδῃ Πανεπιστημίου. Τοῦ Β. Διατάγματος προτάσσει δ ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως εἰσηγητικὴν ἐκθεσιν πρὸς τὸν Βασιλέα ἔχουσαν ὡς ἑξῆς:

«Μεγαλειότατε!

»Τῶν πολλῶν καὶ σπουδαίων χαρακτηριστικῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων οὐδὲν διεσώθη ἡμῖν μέχρι σήμερον οὕτω σαφές καὶ ἀναντίλεκτον ὅσον ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα. Πάντες ἄρα ἡμεῖς, οἱ ἐναθρυνόμενοι ἐπὶ τῇ ἐξ ἐκείνων καταγωγῇ καὶ τῇ κληρονομίᾳ ταύτῃ, ὀφείλομεν νὰ φροντίζωμεν πάσῃ δυνάμει περὶ τῆς γλώσσης ταύτης, ἥτοι ὀφείλομεν νὰ μελετῶμεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῆς ἐμφανίσεως ἐν τῇ ἱστορίᾳ μέχρι σήμερον, ἵνα οὕτω καταστῇ πᾶσι σαφές καὶ ἀνεπίδεκτον ἀντιρρήσεως οὐ μόνον ὅτι συνεχῶς καὶ ἀδιακόπως κατὰ πάντας τοὺς αἰῶνας διεσφύζετο καὶ ἐλλαλεῖτο καὶ μετ' αὐτῆς τὸ λαοὺν αὐτὴν Ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀλλὰ καὶ ὅτι πᾶσαι αἱ μεταβολαὶ καὶ ἀλλοιωσεις, ὅσας δ μακρὸς χρόνος ἐπήνεγκεν ἐπ' αὐτὴν, δὲν ἐλέγχουσι διαφθοράν καὶ ἐκβαρβαρίσιν

αὐτῆς, ἀλλ' ἐξέλιξιν φυσικὴν καὶ ἀναγκαίαν, ἅτε γενόμεναι κατὰ νόμους ἀναγκάιους καὶ ἀναποσπάστους ἀπὸ πάσης ζώσης καὶ λαλουμένης γλώσσης.

»Ἐπειδὴ δὲ προδήλως καὶ ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς γλώσσης, ὅπως καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ ἐξελίξει, τὰ παλαιότερα φαινόμενα εἶναι συχνότατα αἷτια τῶν νεωτέρων, δηλόν, ὅτι τὴν νέαν ἡμῶν γλῶσσαν καὶ τὰ πολυειδῆ αὐτῆς φαινόμενα ἀδύνατον νὰ νοήσωμεν ἐπιστημονικῶς, ἂν μὴ ἐξετάζωμεν ἱστορικῶς, ἥτοι ἂν μὴ συνεξετάζωμεν καὶ τὰς ἀρχαιοτέρας αὐτῆς φάσεις, καὶ τὴν μεσαιωνικὴν καὶ τὴν μεταγενεστέραν. Ἐπειδὴ δὲ πάλιν οὐδέποτε οὐδαμοῦ γράφονται πάντα τὰ στοιχεῖα λαλουμένης τινὸς γλώσσης καὶ διὰ τοῦτο τὰ γραπτὰ μνημεῖα πάσης γλώσσης πάντοτε μόνον τι μόνον αὐτῆς περιέχουσι, τὰ δὲ λοιπὰ φέρονται ἀνὰ τὰ στόματα τοῦ λαοῦ, διὰ τοῦτο οὐχί σπανίως τὰ τῆς λαλουμένης ἀπείρως πλουσιώτερα στοιχεῖα χρησιμεύουσιν εἰς συμπλήρωσιν καὶ ὀρθοτέραν κατανόησιν τῶν γραπτῶν. Ἀνάγκη ἄρα σύμπασα ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, λαλουμένη καὶ γραφομένη, ἀρχαία, μέση καὶ νεωτέρα νὰ συνεξετάζεται, οὐδενὸς οὔτε τοπικοῦ οὔτε χρονικοῦ οὔτε ἄλλου τινὸς ὁρίου παρεμβαλλομένου. Ἀλλως δὲ οὐδὲ καὶ βαθεῖα καὶ ἰσχυρά συναίσθησις τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἐνότητος πρὸς τε τοὺς ἀρχαίους καὶ πρὸς ἀλλήλους θὰ ἐπέτρεπε τοιαῦτα ὅρια καὶ τοιοῦτους χωρισμούς. Ἡμεῖς ἀξιούμεν ὅτι, ἀπὸ τοῦ Ἀνακτοῦ Ἀγαμέμνονος μέχρι τῆς Βασιλείας τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος καὶ ἀπὸ τοῦ Καυκάσου μέχρι τῆς Ἰταλίας, ἐν ἔθνει ἀπαρτιζόμεν, ἕνα Θεὸν πρεσβεύομεν, μίαν πατρίδα, τὴν Ἑλλάδα ἔχομεν, καὶ μίαν γλῶσσαν, τὴν Ἑλληνικὴν

λαλοῦμεν, ἣτις ἀπαρτίζει τὸν κράτιστον καὶ ἀντικρὺς αὐτόδηλον χαρακτῆρα ἡμῶν ὡς Ἑλλήνων. Πρὸς δὲ τοῦτοις, ἐπειδὴ κατὰ ταῦτα οὐχί σπανίως τὰ νῦν ἐτι λαλούμενα χρησιμεύουσιν εἰς διαφύττειν τῶν πρότερον γεγραμμένων, διὰ τοῦτο παρατηρεῖται ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, ἅτε γινώσκοντες καὶ αἰσθανόμενοι τὴν νέαν ἡμῶν γλῶσσαν πολὺ βαρύτερον καὶ πληρέστερον παντὸς ἀλλογλήσσου, δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν καὶ αἰσθανώμεθα τοὺς μεταγενεστέρους καὶ μεσαιωνικοὺς συγγραφεῖς μᾶλλον τῶν ἁλλων. Ἀλλ' ἀκριβὲς ἕνεκα τοῦτου ἔχομεν καθήκον καὶ καθήκον ἀπαραίτητον πρὸς πάντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον νὰ βοηθήσωμεν αὐτῷ πάσῃ δυνάμει ἵνα νοήσῃ προσηκόντως τὰ τε ἅλλα βιβλία τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν γλώσσης καὶ ἱστορίας καὶ οὐχ ἥκιστα τὰ ἱερὰ τὰ περιέχοντα πᾶσαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος. Τοῦ καθήκοντος ἡμῶν τοῦτου τὴν ἐκπλήρωσιν ἀξιόσαι παρ' ἡμῶν ἐπιμόνως ἄλλοι τε λόγιοι τῆς Ἰδρύσεως καὶ Ἀμερικῆς καὶ μάλιστα οἱ θεολόγοι, δίκαιον δὲ εἶναι νὰ φιλοτιμηθῶμεν νὰ ἐκτελέσωμεν αὐτό, ἀποδίδοντες οὕτω μικρὰν εὐγνωμοσύνην ἀνθ' ἣν πολλῶν καὶ καλῶν ἐδίδασκαν καὶ καθ' ἑκάστην διδάσκουσιν ἡμῶς.

»Τὴν ἐπείγουσαν ἀνάγκην τοῦ καταρτισμοῦ τοιοῦτου Ἑλληνικοῦ Λεξικοῦ κατανόησεν ἡδὴ πρὸ ἐνὸς αἰῶνος δ ἀοιδίμος Κοραΐς. Αἰὶ πρῶτον μὲν προέτρεπε πάσῃ δυνάμει εἰς σὺνταξιν αὐτοῦ εἰπὼν πλὴν ἁλλων, ὅτι «τὸ πρῶτον βιβλίον ἐκείνου ἔθους εἶναι τῆς γλώσσης τοῦ τὸ λεξικόν»· ἐπειτα δὲ καὶ ἐπεχείρησεν αὐτὸς οὗτος νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἀνάγκην ταύτην συναγαγὼν καὶ δημοσιεύσας τὰ περιώνυμα αὐτοῦ «Ἑννεακτι, πρῶτην καὶ ἀτυχῶς μόνην μέχρι τοῦδε λόγου ἀξίαν ἀπόπειραν συντάξεως ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς. Ἀν δὲ πρὸ 100 ἐτῶν ἦτο, ὅπως ἐδίδασκεν δ ἀοιδίμος Χίος, ἡ περιουλογοῦ καὶ ἐπιστημονικὴ ἐξέτασις τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης καθήκον ἡμῶν ἐθνικὸν ἅμα καὶ ἐκπαι-

δευτικόν, νῦν τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι καθήκον ἡμῶν πολὺ μᾶλλον ἐπιτακτικώτερον καὶ ἐθνικώτερον, καθόσον καὶ ἐλευθερον Κράτος σὺν Θεῷ ἔχομεν, ὥστε δυνάμεθα μετὰ πάσης ἐλευθερίας νὰ ἐργαζώμεθα, καὶ χρηματικοὺς πόρους καὶ λογίους ἀνδρας πολὺ περισσοτέρους ἔχομεν, καὶ καθ' ὅσον διὰ τοῦ Ἰστού, διὰ τῶν σχολείων καὶ διὰ τῆς ἐπικοινωνίας καθ' ἑκάστην ἐξαπλοῦται μία νεωτέρα κοινὴ Ἑλληνικὴ, οὕτω δὲ ἐκβάλλονται ἐκ τῆς χρήσεως καὶ περιπίπτουσιν εἰς λήθην τὰ ἰδιώματα τῶν διαφόρων χωρῶν, ἐν ἁλλοῖς λόγοις ἀπόλλυνται πλεῖστα γνήσια στοιχεῖα τῆς λαλουμένης Ἑλληνικῆς, ἥτοι λέξεις, τύποι, συντάξεις, σημάσια, κλπ.

»Οὕτω πᾶν ἀρχαῖον γλωσσικὸν στοιχεῖον, οἷον πᾶσαν λέξιν, πάντα τύπον, φθόγγον, πᾶσαν σημασίαν κλπ. πρέπει νὰ παρακολουθήσωμεν κατερχόμενοι μέχρι τῆς ἐξαφανίσεως αὐτοῦ, ἂν ἐξέλιπε, καὶ μέχρι σήμερον, ἂν σφύζεται που (καὶ ἀληθῶς τοῦλάχιστον τῶν λέξεων σφύζονται αἱ πλεῖστα), καὶ τὴν ἀπαλιν πᾶν νέον γλωσσικὸν στοιχεῖον, εἴτε λέξις εἶναι, εἴτε τύπος, εἴτε φθόγγος, εἴτε σημασία, εἴτε φράσις κλπ., ὀφείλομεν νὰ παρακολουθήσωμεν ἀνερχόμενοι μέχρι τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐμφανίσεως, οὕτω δὲ νὰ καταρτίσωμεν τὴν ἱστορίαν πάσης τῆς γλώσσης, ὅπως αὕτη ἐξήρχετο ἐκείνῃ ἀπὸ τοῦ στόματος Ἑλλήνων τινῶν πολλῶν ἢ ὀλίγων πρὸς συνεννόησιν πρὸς ἀλλήλους. Ὁμολογουμένης δὲ οὕτως ὑπὸ πάντων τῆς ἀνάγκης τῆς ἐπιστημονικῆς ἐξετάσεως τῆς ὁλης Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τοῦ ἐθνικοῦ καθήκοντος ἡμῶν πρὸς τε τὴν γλῶσσαν ταύτην καὶ πρὸς τὸν χριστιανικὸν καὶ πεπολιτισμένον κόσμον, ἐπικαιρότατον καὶ τιμιώτατον ἔσται, ἂν, ὅταν μετ' ὀλίγα ἔτη τὸ ἔθνος ἡμῶν σὺν Θεῷ θὰ ἐορτάσῃ τὴν ἑκατονταετηρίδα τῆς παλιγγενεσίας αὐτοῦ, ἔχῃ ἐτοιμον τὸ Λεξικόν τοῦτο, κάλλιστον καὶ τηλαυγέστατον μνημεῖον τῆς Ὑμετέρας Βασιλείας καὶ μεγαλοφρονότατον κήρυκα τῆς ἐθνικῆς

ήμῶν ἐνότητος πρὸς πάσας τὰς παρελθούσας Ἑλληνικάς γενεάς».

— Προκηρύσσεται ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἑκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἑκπαιδεύσεως διαγωνισμός πρὸς ἀποστολὴν δέκα νεανίδων εἰς τὴν Ἑσπερίαν. Αἱ νεανίδες αὗται, φοιτῶσαι εἰς εἰδικὰς τεχνικάς καὶ ἐπαγγελματικάς σχολάς, θὰ χρησιμοποιηθῶσιν, ἐπανερχόμεναι, ὡς διδασκάλισσαι εἰς διδασκαλεῖα, παρθεναγωγεῖα καὶ ἐπαγγελματικάς σχολάς.

ΑΓΓΛΙΑ

Κατὰ τὸ ὑποβληθὲν ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ Ἀσκούιθ νομοσχέδιον ἀπὸ τῆς 1 Ἰανουαρίου 1909 πᾶς Ἀγγλος πολίτης ἡλικίας ἑνὸς τῶν 70 ἐτῶν, μὴ διαθέτων ἐτήσιον εἰσόδημα τοῦλάχιστον 650 δραχμῶν θὰ λαμβάνῃ παρὰ τοῦ Κράτους σύνταξιν δρ. 325. Οἱ ἔχοντες καὶ οἰκογενειακὰ βάρη θὰ λαμβάνουν δραχμὰς 487,50.

— Εἰς τὰς Ἰνδίας ἐκδίδονται 774 ἐφημερίδες καθημεριναὶ συντεταγμέναι εἰς 19 διάφορα ἰδιώματα. Ἡ μᾶλλον διαδεδομένη ἐκ τούτων κυκλοφορεῖ εἰς 5 χιλ. ἀντιτύπων καὶ ἐκδίδεται εἰς τὴν Βομβάην.

ΑΜΕΡΙΚΗ

Ὁ Δρ Ε. Ε. Οὐφον, καθηγητῆς τῆς νευρολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Κλέβελανδ, πραγματευόμενος περὶ τῆς ἀϋπνίας, ἀποδίδει ταύτην ἰδίως εἰς διατάραξιν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, προσερχομένην ἐξ ἐφθαρμένων ὁδόντων καὶ συναφῶν ὁδονταλγιῶν. Τὰ συμπεράσματά του ταῦτα στηρίζει ἐπὶ πολυαριθμῶν παραδειγμάτων εἰλημμένων ἐκ μακρᾶς πεύρας καὶ ἐπισταμένης ἐρεύνης. Ὅχι μόνον δὲ τῆς ἀϋπνίας ἀλλὰ καὶ πολλῶν νευρικῶν καὶ ψυχικῶν νοσημάτων αἰτίους θεωρεῖ τοὺς ἐφθαρμένους ὁδόντας, ὅθεν διατυπώνει τὸ ἑξῆς ἀξιῶμα: Ἔχε καλοὺς ὁδόντας διὰ νὰ κοιμᾷσαι καλὰ καὶ νὰ εἶσαι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κεφαλαλγίας καὶ παντὸς εἶδους κακοδιαθεσίας.

ΑΥΣΤΡΙΑ

Εἰς τὸ Τυρόλον πλησίον τῆς πόλεως Βόζεν κατεσκευάσθη ὁ πρῶτος ἐναέριος σιδηρόδρομος τῆς Εὐρώπης. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν τὸ σύστημα τοῦτο τῆς συγκοινωνίας εἶναι ἤδη ἀρκούντως διαδεδομένον καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ μέρη δύσβατα, ὅπου ἡ ἐγκατάστασις τροχιῶν θ' ἀπῆται μεγάλας δαπάνας. Τὰ ἀμύξια τὰ φέροντα τοὺς ἐπιβάτας εἶναι κρεμασμένα ἐξ ἰσχυροτάτων συρμάτων, ὁμοίων πρὸς τὰ τῶν τηλεγρᾶφων, καὶ σῦρονται διὰ τροχαλιῶν.

ΒΕΛΓΙΟΝ

Ἀντιθέτως πρὸς τὴν γενικῶς παραδεδεγμένην γνώμην ὅτι ἡ θερμοκρασία τῆς ἐπιφανείας τῆς σελήνης εἶναι πολὺ ταπεινὴ, εἰς Βέλγιος ἐπιστήμων ὑποστηρίζει τὸ ἐναντίον, βασιζόμενος εἰς νεωτάτας παρατηρήσεις, κατόπιν τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ῥαδίου.

— Παρεκτός τῶν μεγάλων δημοσίων καὶ τῶν πανεπιστημιακῶν βιβλιοθηκῶν τὸ Βέλγιον ἔχει 1.150 δημοτικὰς βιβλιοθήκας (2.600.000 τόμους), 197 ἐπαρχιακὰς βιβλιοθήκας διὰ τοὺς δημοδιδασκάλους (124.000 τόμους), 1.994 σχολικὰς βιβλιοθήκας (245.000 τόμους), 28 βιβλιοθήκας γεωργικὰς, 17 βιβλιοθήκας ἰατρικὰς, 57 βιβλιοθήκας ἐπαγγελματικῶν καὶ οἰκοκυρικῶν σχολῶν θηλέων, 137 βιβλιοθήκας ἐπαγγελματικῶν σχολῶν ἀρρένων καὶ 12 βιβλιοθήκας ἐργοστασιῶν διὰ μαθητευομένους.

ΓΑΛΛΙΑ

Ἀπέθανεν ὁ διάσημος δραματικός συγγραφεὺς Σάρδοῦ. Πολλὰ τῶν ἔργων του ἔχουν μεταφρασθῇ ἑλληνιστί.

— Εἰς τὸ περιοδικὸν «Chronique Médicale» δημοσιεύονται ποικίλαι γνώμαι περὶ τῆς ἀνθρωπίνης δομῆς καὶ ἰδίως τῆς χαρακτηριστικῆς δομῆς ἐκάστης φυλῆς ἢ ἐθνικότητος. Εἰς τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν ἡ ἐν Γαλλίᾳ ἐπικρατοῦσα ἰδέα, ὅτι οἱ διὰ τῆς

Μάγχης ἐρχόμενοι Ἀγγλοὶ ἔχουν ἰδιαιτέραν δομὴν. Καὶ τὴν μὲν δομὴν ταύτην τῶν Ἀγγλῶν πολλοὶ θεωροῦν ὡς σχετιζομένην ὀχι πρὸς τὴν ἐθνικότητά των, ἀλλὰ πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς Μάγχης καὶ τὴν ὁμιχλώδη ἀτμόσφαιραν, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων ὑγραίνονται τὰ ἐνδύματά των, ἀλλὰ δὲν ἀρνοῦνται ὅτι πᾶσα φυλὴ ἀνθρωπίνῃ ἔχει ἰδιόζουσαν δομὴν. Οἱ τῆς κίτρινης φυλῆς καὶ οἱ μαῦροι ἀποπνέουν δυσάρεστον τινα διὰ τοὺς ἑὺρωπαίους δομὴν, ἐνῇ ἐξ ἄλλου οἱ Κινεζοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ ἑὺρωπαῖοι ἀποπνέουν δομὴν πτώματος. Ἀλλὰ καὶ ἕκαστος ἀνθρώπος ἔχει ἰδιόζουσαν δομὴν, ἄλλως οἱ σκύλλοι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ εἴρουν τὸν αὐθέντην των ἀσφραϊνόμενοι τὰ ἔχνη του. Εἶναι δὲ γνωστὸν, ὅτι πολλοὶ τυφλοὶ ἀναγινωρίζουν διὰ τῆς ἀσφρήσεως τοὺς οἰκείους των χωρὶς νὰ τοὺς ἐγγίσουν. Ἐπάρχουν καὶ οἱ ὑποστηρίζοντες, ὅτι ἀναλόγως τοῦ χρώματος τῆς κόμης διάφορος εἶναι ἡ δομὴ ἐκάστου ἀνθρώπου, καὶ ὅτι οἱ ἔχοντες πολλὴ ξανθὰς τρίχας, ἰδίως αἱ γυναῖκες, ἀποπνέουν δομὴν ἡλέκτρου καὶ ἐνίοτε ἐλαφροτάτην μόσχου. Ταῦτα πάντα ἐννοεῖται ὅτι ἀναφέρονται εἰς τὰς φυσιολογικάς δομὰς καὶ ὀχι εἰς τὰς προσερχομένας ἀπὸ παθολογικὴν κατάστασιν, αἱ ὁποῖαι εἶναι πάντοτε δυσάρεστοι καὶ ἐνίοτε ἀνυπόφοροι.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ἐνεκα τῶν ὑγιεινῶν ὁρων, ὑπὸ τοὺς ἑκείους διατελεῖ ἀπὸ τινὸν ἐτῶν τὸ Βερολίνον, ἡλαττώθη σημιαντικῶς ἡ θνητότης τῶν κατοίκων του. Ὅπως ἐνῇ κατὰ τὸ 1876 ἡ μέση διάρκεια τῆς ζωῆς αὐτῶν ἦτο 29 ἔτη, κατὰ τὸ 1900 ἀνῆλθεν εἰς 38 ἔτη.

— Τὴν συνήθειαν τοῦ ἀναγινώσκειν εἰς τὴν κλινὴν τὴν νύκτα, πρὸ τοῦ ἕπνου, θεωρεῖ ὀλεθρίαν διὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ ἰατρός τοῦ Βερολίνου Δρ Φάιλχενφελδ. Καὶ πρῶτον τὸ φῶς εἶναι συνήθως ἀνεπαρκές ἢ κακῶς τοποθετημένον, ὥστε κουράζεται ἡ ὄρασις, ἔπειτα τὸ βιβλίον κρατεῖται πολὺ πλησίον καὶ οὕτω

συντελεῖ εἰς τὴν μυωπίαν, ἰδίως τῶν νεαρᾶς ἡλικίας ἀναγνώστων, ἀλλ' ἐπιτείνει ἐπίσης τὴν ἤδη ὑπάρχουσαν ὡς καὶ τὸν ἀστιγματισμὸν καὶ τὴν ὑπερμετρωπίαν. Συμβουλεύει λοιπὸν διὰ μὲν τοὺς ἔχοντας ἡλικίαν κάτω τῶν 18 ἐτῶν ἀπόλυτον ἀποχήν ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἀναγνώσεως, διὰ δὲ τοὺς ἀποκτῆσαντας πλεον τὸ ἐλάττωμα αὐτό, τοῦλάχιστον νὰ ἀναγινώσκουν ἐξηπλωμένοι ὅπτιοι καὶ μετὰ τὴν κεφαλὴν ὑψωμένην ἐπὶ τῶν προσκεφάλων.

— Ἡ Γερμανία μελετᾷ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ ὀπλισμοῦ τοῦ ἱππικοῦ τῆς. Ἡ βραχύκαννος καραβίνα θὰ ἀντικατασταθῇ διὰ τελειοτέρου τυφεκίου βάλλοντος μέχρι 2 χιλ. μέτρων, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ δύναται νὰ προσαρμοσθῇ καὶ ξιφολόγχη καθὼς τοῦ πεζικοῦ. Ἀντὶ δὲ τῶν περιστροφῶν θὰ δοθῇ εἰς τοὺς ἱππεῖς πιστόλιον ἐπαναληπτικὸν ἐκ τῶν αὐτομάτως ἀναγεμιζομένων.

ΙΑΠΩΝΙΑ

Ὁ ἀριθμὸς τῶν αὐτοκτονούντων αὐξάνει εἰς τὴν Ἰαπωνίαν ἀπὸ ἑτους εἰς ἑτος, κατὰ τρόπον ἀνησυχούντα τοὺς κυβερνήτας τῆς χώρας. Πρὸ δεκαετίας ἠριθμοῦντο κατ' ἑτος 7.500 περίπου αὐτοκτονίαι· σήμερον ὑπερβαίνουν τὰς 10.000. Οἱ δὲ λόγοι οἱ ὠθοῦντες πρὸς αὐτοκτονίαν εἶναι παντοεῖδεις, πολλάκις παράδοξοι καὶ ἀκατανόητοι δι' ἡμᾶς τοὺς ἑὺρωπαίους. Αὐτοκτονοῦν δὲ πάσης τᾶς ἡλικίας καὶ πάσης ἡλικίας ἀνθρώποι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐξ ἴσου.

— Εἰς τὸ Τόκιο τῆς Ἰαπωνίας ἱδρύεται Ἑμπορικὸν Μουσεῖον. Σκοπὸς αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀπὸ πάσης ἑξένης χώρας συγκέντρωσις ἐμπορικῶν δειγμάτων, σχετικῶν πρὸς τὰ προϊόντα καὶ τὴν βιομηχανίαν αὐτῆς.

ΙΤΑΛΙΑ

Ἰταλὸς μοναχὸς, δοτις εἶναι καὶ ἰατρός συγχρόνως, ἐπικαλεῖται τὴν κοινὴν προσοχὴν ἐπὶ τῶν ἁγιαστηρίων τῶν καθολικῶν ἐκκλησιῶν ὡς ἐπικινδυνωτάτων ἐστίων παντοειδῶν

μολυσμάτων. Ἐξ ἰδίων παρατηρήσεων καὶ ἀναλύσεων ἐβεβαιώθη ὅτι τὸ ὄργανον τῆς ἐκκλήσεως Sante Croce τοῦ Τουρίνου περιεῖχεν εἰς ἑκαστὸν κυβικὸν ἑκατοστὸν μέτρου 150.000 μικροδίων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας καὶ ἡ ἑκατομμύρια εἰς τὸν πυθμένα. Δι' ἐνέσεων τοῦ ὕδατος τούτου ἐθανάτωσε ζῷα, εἰς τὰ ὅποια μεταδόθησαν διάφοροι νόσοι, ἰδίως φυματίσεις καὶ διφθερίτις. Ἐστὶν νοσογόνοι κατὰ τὸν αὐτὸν μοναχὸν εἶναι καὶ τὰ κίγκλιδῶματα τῶν ἐξομολογητηρίων, ὅπου οἱ πιστοὶ ἐξομολογοῦνται πλησιάζοντες τὸ στόμα. Ἀφοῦ ἐπλυνε τοιαῦτα κίγκλιδῶματα, ἔκαμε διὰ τῶν ἀποπλυμάτων ἐνέσεις εἰς μικρὰ ζῷα, τὰ ὅποια ἐθανάτωθησαν.

ΡΩΣΙΑ

Ὁ γνωστὸς Ρώσος ἐπιστήμων Ι. Ὁσβίνσκις ὑποστηρίζει διὰ πειραματικὰς τοῦ ἐσχάτως ἐκδοθείσης τῆς ἰδέας περὶ ὑπάρξεως «φυτικῆς ψυχῆς». Ἡ ζωὴ τοῦ φυτοῦ, λέγει, εἶναι ἀπαράλλακτος πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ζωήν. Ἐχουν καὶ τὰ φυτὰ διαφοροὺς ἰδιοσυγκρασίας, διαφοροὺς

ὁρέξεις, ἰδιοτροπίας, συμπαθείας καὶ ἀντιπαθείας. Ὡς πρὸς τὸ φῶς καὶ τὴν θερμότητα εἶναι εὐαίσθητότερα ἀπὸ τὰ πλαῖστα τῶν ζῴων. Ὑπάρχουν φυτὰ, τὰ ὅποια στρέφουν πρὸς τὴν ἀνατολὴν καὶ ἀναμένουν τὸν ἥλιον νὰ προσάλλῃ ὑπὲρ τὸν δρίζοντα· ἄλλα κλείουν τὰ φύλλα τῶν τῆς ἐσπέρας. Ὑπάρχουν νυκτόβια φυτὰ, τὰ ὅποια ἀγρυπνοῦν τὴν νύκτα, καθὼς αἱ γλαυκῆς, καὶ κοιμῶνται τὴν ἡμέραν. Ἀνθὴ κοιμμένα καὶ τοποθετημένα ἐντὸς δοχείου στρέφονται πρὸς τὸ φῶς τοῦ παραθύρου. Ὑπάρχουν κρίνα, τὰ ὅποια προσατενίζουν καὶ αὐτὴν τὴν λυχνίαν, καὶ ὅταν μετακινήθῃ ἡ λυχνία, τὴν παρακολουθοῦν στρέφοντα τὴν ὄψιν. Ἀλλὰ φυτὰ προβλέπουν τὰς καιρικὰς μεταβολὰς καὶ λαμβάνουν ἀναλόγους προφυλάξεις. Ἀλλὰ πάλιν φοβοῦνται τὸν κρότον τῶν πυροβόλων. Ἡ μορφίνη, ἡ κοκαΐνη, ὁ αἰθέρ, ἐπενεργοῦν ἐπὶ πλείστων φυτῶν. Ἐκ πάντων τούτων ὁ Ὁσβίνσκις συμπεραίνει, ὅτι νέοι δρίζοντες ἀνοίγουνται ὅλως ἀνεξερεύνητοι διὰ τὴν βοτανικὴν ἐπιστήμην καὶ ἀνεκμετάλλευτοι ἐτι διὰ τὴν γεωπονίαν καὶ τὴν κηπουρικὴν.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΟΝ

ΕΞΕΝΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ἀγγλικά:

Nineteenth Century (Λονδίνον, Ὀκτώβριος). — Ἐγκώμιον τοῦ Βύλου ὑπὸ J. P. Morris. — Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπιτυχίας τῆς μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ἀμερικῆς ταχυδρομικῆς συμβάσεως ὁ H. Heaton προσιωγῆται τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ δεκαλέπτου διεθνoῦς ταχυδρομικοῦ τέλους. — Ἡ A. S. Laurence λυπεῖται ὅτι ἡ ἱατρικὴ ἐπιθεώρησις τῶν σχολείων δὲν ἔδωκεν ἀκόμη τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα, ἀποδίδει δὲ

τοῦτο εἰς τὸ δυσχερές τῆς πλήρους ἐφαρμογῆς αὐτῆς.

Review of Reviews (Λονδίνον, Ὀκτώβριος). — Τὸ μέλλον τῆς Τουρκίας δὲν δύναται νὰ ἀσφαλισθῇ κατὰ τὸν S. Semio, εἰμὴ μόνον διὰ τῆς πλήρους ἀποκεντρώσεως καὶ ἰσονομίας, ἣν ἐπαγγέλλεται τὸ πρόγραμμα τοῦ πρίγκηπος Σαμπαχεδδίν.

Contemporary Review (Λονδίνον, Νοέμβριος). — Ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Δίκενς ὑπὸ G. Barlow. — Ἡ ἀνατολικὴ κρίσις ὑπὸ E. J. Dillon.

Fortnightly Review (Λονδίνον, Νοέμβριος). — Ὁ Calchas χρησιμοδο-

τῶν περὶ Ἀνατολῆς ἐκφράζει τὴν γνώμην, ὅτι ἀπέχομεν πολὺ ἀκόμη τῆς λύσεως τοῦ ἐκτυλισσομένου δράματος καὶ θεωρεῖ βέβαιον ὅτι οὐδ' ἡ παρούσα οὐδ' ἡ μετ' αὐτὴν γενεὰ θὰ παρασταθοῦν εἰς τὴν τελευταίαν σκηνὴν τοῦ δράματος τούτου. — Περὶ τῶν πρώτων ἐρωτῶν τοῦ Σατωβριάνδου ὑπὸ F. Cribble. Πρόκειται περὶ τρυφεροῦ αἰσθηματος τοῦ μεγάλου συγγραφέως πρὸς τὴν κόρην τοῦ Ἀγγλοῦ ἐλληνοιστοῦ Yves κατὰ τὴν εἰς Ἀγγλίαν καταφυγὴν τοῦ τῷ 1794.

Γαλλικά.

Correspondant (Παρίσι, 10 Ὀκτωβρίου). — Ὁ Αὐτοκράτωρ Ναπολέον Γ' καὶ ἡ Αὐτοκρατορία κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870 ὑπὸ H. Velschinger. Ὁ γράφων ἐπιρρίπτει μέγα μέρος τῆς εὐθύνης τοῦ πολέμου εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν, ἥτις, βεβαίως ἐκ τῶν προτέρων περὶ τῆς νίκης, ἤθελε νὰ στερεώσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ ὁρόνου τῆς Γαλλίας διαδοχὴν τοῦ υἱοῦ τῆς. (25 Ὀκτωβρίου). — Συνέχεια τῆς μελέτης τοῦ Velschinger. Τὰ περὶ Βαζαίν καὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ Μάτς ἱστοροῦνται ἐπὶ τῇ βάσει νέων πηγῶν, δι' ὧν πιστοῦται ἡ προδοτικὴ διαγωγὴ τοῦ στρατάρχου τῆς Αὐτοκρατορίας. Καὶ αὐτὴ ἡ Αὐτοκρατορία, πισθεύσασα βραδύτερον περὶ τούτου, ἔδειξε πλήρη ἀδιαφορίαν περὶ τῆς τύχης του. — Ἡ Ἀμερικὴ τῆς αἰῶν ὑπὸ F. Klein. Ἐπισκόπησις τῶν τεραστίων προόδων τῶν ἠγωμένων Πολιτειῶν.

Grande Revue (Παρίσι, 25 Ὀκτωβρίου). — Ὁ C. Humbert ἐρωτᾷ Ἐχομεν ἀρχηγὸς τοῦ Στρατοῦ, λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῶν μεγάλων γυμνασίων τοῦ 1908 καὶ τῶν κατ' αὐτὰς ἐλλείψεων, ὑποδεικνύει διάφορα μέτρα πρὸς διόρθωσιν αὐτῶν. — Ἀνέκδοτοι ἀναμνήσεις περὶ Βάγγερ ὑπὸ A. Neumann. — Ἡ Πολωνία καὶ ὁ Νεοσλαβισμὸς ὑπὸ J. et F. Regamey.

Mercure de France (10 Ὀκτωβρίου). — Ὁ M. A. Leblond συνοψίζει τὰς νέας ἰδέας περὶ ὁριμαντισμοῦ. — Ἡ θεατρικὴ κρίσις ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ

A. Bennett. Αὕτη προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐλλειψιν καλῶν ἔργων, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας τὰ τριάκοντα θεάτρα τοῦ Λονδίνου εὐρίσκονται χρεωκοπημένα. — Ἡ Εὐρώπη κατὰ τῆς Τουρκίας ὑπὸ J. Norel, ἔρθρον περὶ τῶν τελευταίων γεγονότων καὶ ἰδίως περὶ τῆς στάσεως τῆς Αὐστρίας.

Nouvelle Revue (Παρίσι, 15 Ὀκτωβρίου). — Ἀναμνήσεις γηραιοῦ ἐργάτου ἀπὸ τοῦ 1848 μέχρι τοῦ 1871 ὑπὸ A. Detrez. — Τέλος τῆς περὶ Ἰκαίτη μελέτης τοῦ A. Chiquet. (1 Νοεμβρίου). — Περὶ τοῦ ἑμπορικοῦ Ναυτικοῦ τῆς Γαλλίας ὑπὸ L. Fraissinget. — Ὁ θάνατος τοῦ Ναπολέοντος Α' καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ ἐντύπωσις ὑπὸ L. Jacob.

Revue des Deux Mondes (Παρίσι, 15 Ὀκτωβρίου). — Αἱ προσωπικαὶ σχέσεις μεταξὺ Νικολάου Α' καὶ Λουδοβίκου Φιλίππου ὑπὸ F. de Martens. — (1 Νοεμβρίου) Ἡ πραγματικότης καὶ ὁ ἀνακατοπτρισμὸς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὑπὸ L. Bertrand. Τὸ συμπέρασμα τοῦ γράφοντος εἶναι ὅτι ἡ Ἀνατολή ἀπομακρύνει καὶ ἀπώθει τοὺς Εὐρωπαίους διὰ τοῦ κλίματος, τῆς ὑγιεινῆς, τῶν ἠθῶν καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ ὁρησκευτικῶν διενέξεων αὐτῆς. Ἐπομένως οὐδεμίαν ἐλπίδα ἔχουν νὰ ἐπιβληθοῦν ἄλλως ἢ διὰ τῆς βίας, ὡς ἐπεβλήθη ὁ μέγας Ἀλέξανδρος.

Revue de Paris (Παρίσι, 15 Ὀκτωβρίου). — Περὶ τῶν ἀνευρεθέντων ἔργων τοῦ Μενάνδρου, μακρὰ πραγματεία ὑπὸ P. E. Legrand.

Revue générale des Sciences (Παρίσι, 15 Ὀκτωβρίου). — Ὁ M. Levy πραγματεύεται περὶ τῶν μεγάλων ἐφαρμογῶν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. — Περὶ τῶν φαινομένων τοῦ λυκανθοῦ καὶ τοῦ λυκόφωτος ὑπὸ E. Durand-Greville.

Science au XXe siècle (Παρίσι, 15 Ὀκτωβρίου). — Περιγραφὴ γεωγραφικὴ καὶ ἐθνογραφικὴ τῆς Μαυριτανίας ὑπὸ G. B. Maillard.

Γερμανικά:

Deutsche Revue (Στουτγάρδη, Νοέμβριος). — Ἡ τέχνη τοῦ ἀναγινώ-

σκειν συμφώνως πρὸς τοὺς φυσιο-
λογικοὺς καὶ ψυχολογικοὺς νόμους
ὑπὸ D' Braeuving. Ὁ ἀρθρογράφος
ἐπιτίθεται ἰδίως κατὰ τῆς ἐπικρα-
τούσης εἰς τὰ σχολεῖα ἀμεριμνησίας
ὡς πρὸς τὸν τρόπον, καθ' ὃν πρέπει
νὰ ἀναγινώσκουν οἱ μαθηταί. Οὐδεὶς
τῶν διδασκάλων δίδει προσοχὴν εἰς
τὸ κρᾶττημα τοῦ βιβλίου, εἰς τὴν
στάσιν τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ σώμα-
τος, εἰς τὸ φῶς κλπ. Ἀρκοῦνται
μόνον εἰς τὸ δτι ὁ μαθητὴς συλλα-
βεῖται καὶ προσφέρει ἀπταιστώως.

Deutsche Rundschau (Βερολί-
νον, Νοέμβριος).—*Ἡ πραγματικότητα*
ἐν τῇ γαλλικῇ λογοτεχνίᾳ τοῦ 19^{ου}
αἰῶνος ὑπὸ H. Schneegans.

Maerz (Μόναχον, 16 Ὀκτωβρίου).
—Ὁ C. Haussmann προβλέπει δτι
τὸ σχεδιαζόμενον *Εὐρωπαϊκὸν συνέ-
δριον* ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἀνατολι-
κὴν κρίσιν θὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸ νὰ
φανερῶσιν τὴν ἐπικρατοῦσαν δια-
φωνίαν.—Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ *Βοσνια-*
κοῦ ζητήματος ὁ Verha παρατηρεῖ
δτι οὐδεμία πίστις πρέπει νὰ διδε-
ται πλέον εἰς τὰς ἐκ Βιέννης ὑπο-
σχέσεις ἢ διαμαρτυρίας.

Nord und Süd (Βερολίνον, Νοέμ-
βριος).—Περὶ τῆς ἐκθέσεως τοῦ Μο-
νάχου καὶ ἰδίως περὶ τοῦ ἀρχιτεκτο-
νικοῦ τμήματος ὑπὸ E. Schur.

Ἑλβετικά:

**Bibliothèque Universelle et
Revue Suisse** (Λωζάννη, Νοέμ-
βριος).—Τὸ πρῶτον μέρος μελέτης
τοῦ ἀποθανόντος N. Droz περὶ Νο-
μοσχεδίων σχετιζομένων πρὸς τὰς
ἐπὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐργασίας
ἀσφαλείας.

Ἰταλικά:

Nuova Antologia (Ρώμη, Ὀκτώ-
βριος).—*Ἡ πανεπιστημιακὴ μεταρ-
ρύθμις ἐν Ἰταλίᾳ* ὑπὸ Lombroso.
Ταύτην ὁ γράφων θεωρεῖ ἀδύνατον

ὑπὸ τὰς παρούσας κοινοβουλευτικὰς
κυβερνήσεις. Ὅπως δὲποτε ἐπείγου-
σαν θεωρεῖ τὴν ἀνάγκην τοῦ περιο-
ρισμοῦ τοῦ χρόνου τῶν διακοπῶν
καὶ τῆς εὐκόλου παραχῆς διδακτο-
ρικῶν διπλωμάτων. Καὶ ἡ πειθαρχία,
ἰδίως εἰς τὰ μεγάλα πανεπιστή-
μια, εἶναι εἰς πλήρη παράλυσιν.—
Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἀρθρα τοῦ
βουλευτοῦ A. Battelli καὶ τοῦ γε-
ρουσιαστοῦ P. Del Giudice.

Rassegna Nazionale (Φλωρεν-
τία, Ὀκτώβριος).—Ἡ κατὰ ἐπαρχίας
ἰταλικὴ γλῶσσα μεταμορφοῦται ὅλο-
ν ἐν καὶ λαμβάνει ἓνα κοινὸν τύπον
κατὰ τὸν G. Marcotti. Τοῦτο, λέ-
γει, ἔχει καὶ τὴν καλὴν καὶ τὴν
κακὴν ὄψιν.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

*Δελτίον τοῦ Ὑπουργείου τῶν
Οἰκονομικῶν* (Ἀθήναι, Σεπτέμ-
βριος-Ὀκτώβριος 1908).—Τὸ Δελτίον
τοῦτο εἶναι μηνιαῖον, τὸ δὲ παρὸν
τεῦχος εἶναι τὸ πρῶτον, διπλοῦν
ἐκδοθέν. Διαιρεῖται εἰς πέντε μέρη:
1) Νομοθετικόν καὶ Διοικητικόν, 2)
Στατιστικόν, 3) Μελέται καὶ λόγοι,
4) Ἀλλοδαπὴ νομοθεσία καὶ Στατι-
στική, 5) Χρονικά.

Παναθήναια (Ἀθήναι, 31 Ὀκτω-
βρίου).—Δ. Μάργαρη *Οἱ ἐχθροὶ τῶν
βιβλίων*.—Σ. Ξανθοῦδιδου *Ἀνασκα-
φαὶ ἐν Κρήτῃ κατὰ τὸ 1908*.—Σ.
Θεοδωροπούλου *Τὸ πρόβλημα τῆς
οἰκίας*.

Νέα Ζωή (Ἀλεξάνδρεια, Ὀκτώ-
βριος).—I. Γκίκα *Ὁ Μαῖστος, θή-
γημα*.—Τάδε λέγει Ζαρατούστρας,
μετάφρασις ἐκ τοῦ προλόγου τοῦ
Nietsche.

Ἑκκλησιαστικὸς Φάρος (Ἀλε-
ξάνδρεια, Ὀκτώβριος).—Ἀν. Καν-
ζώρη *Ἡ χριστιανικὴ καὶ ἡ ἐθνικὴ
παιδαγωγικὴ, Μέγας Βασίλειος καὶ
Πλούταρχος*.